

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2013

Ref.

KRISTINA BOK-
- 4 JAN 1974
STOCKHOLM

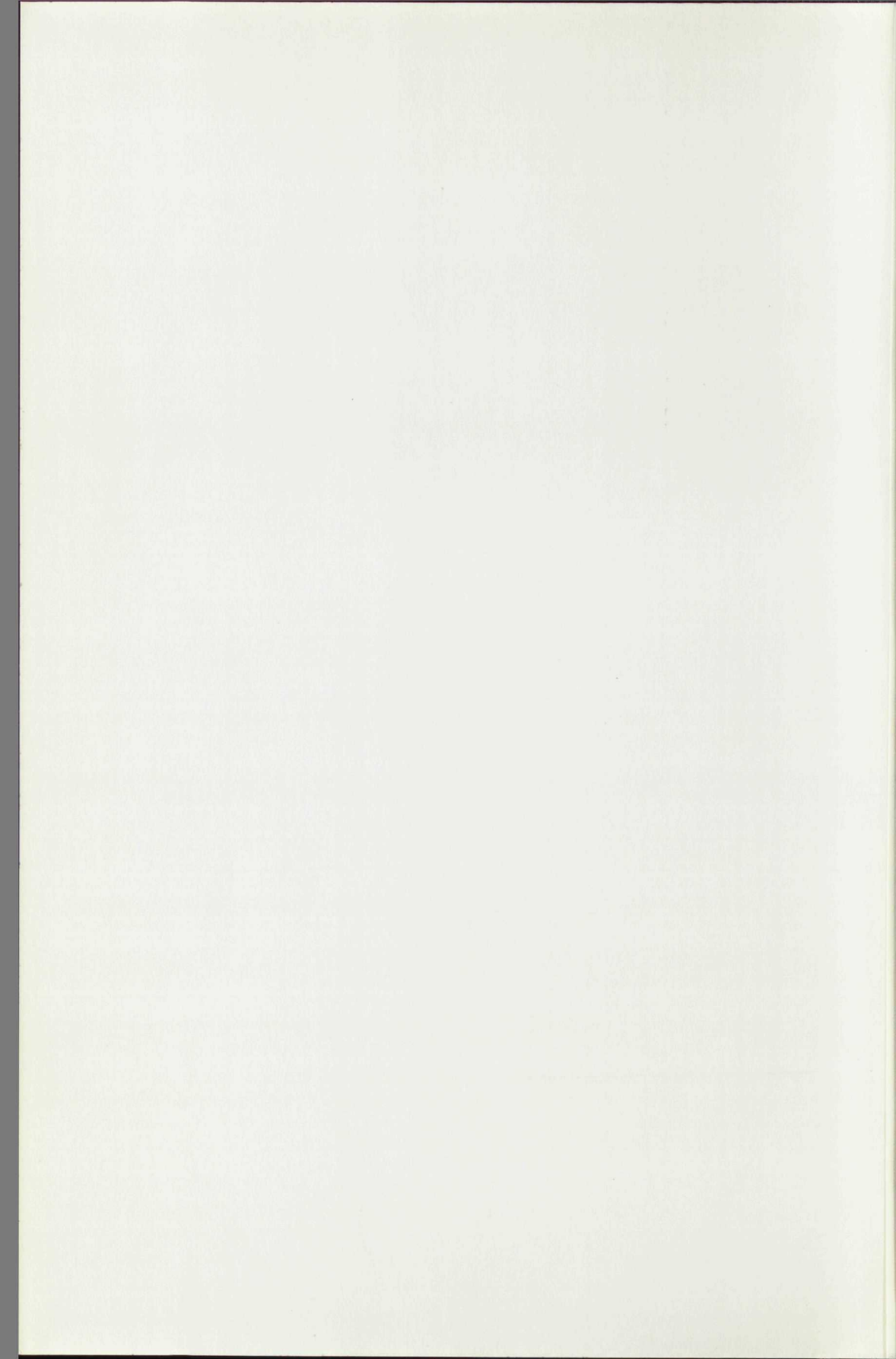
SOU

1973:54

Professors tillsättning

Betänkande av en
inom utbildningsdepartementet
tillkallad utredning

Stockholm 1973

Statens offentliga utredningar

1973: 54

Utbildningsdepartementet

Professorstillsättning

Betänkande av

en inom utbildningsdepartementet tillkallad utredning

Stockholm 1973

ISBN 91-38-01735-0

K L Beckmans Tryckerier AB Stockholm 1973

Till Statsrådet och Chefen för utbildningsdepartementet

Genom beslut den 12 december 1969 bemyndigade Kungl. Maj:t statsrådet Sven Moberg att tillkalla en sakkunnig med uppdrag att utreda förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor m. m.

Med stöd av bemyndigandet tillkallades den 10 februari 1970 justitierådet Ingemar Ulveson som sakkunnig.

Som experter åt utredningen tillkallades den 26 maj 1970 byråchefen Rolf Rudhe och avdelningsdirektören, numera t.f. byråchefen Olavi Orava, den 8 oktober 1970 numera biträdande professorn Sten Ahrland, sekreteraren Sten Marcusson, numera professorn Kerstin Lindahl-Kiessling, fil stud Åke Lindström och avdelningsdirektören, numera departementssekreteraren Erland Ringborg, den 22 mars 1972 avdelningsdirektören Berit Sandqvist-Örnberg och professorn Carl G. Schmiterlöv samt den 5 juli 1972 hovrättsassessorn Rolf Nöteberg.

Genom beslut den 1 oktober 1971 entledigades Åke Lindström och utsågs till expert i hans ställe jur kand Christer Henriksson. Kerstin Lindahl-Kiessling entledigades genom beslut den 14 december 1971, och genom beslut den 27 december 1971 tillkallades ombudsmannen Lars G Nilsson som expert i hennes ställe.

Till sekreterare i utredningen förordnades den 26 maj 1970 fil kand Roger G I Svensson. Under tiden den 1 november 1971–14 mars 1972, då Roger Svensson åtnjöt tjänstledighet, har Berit Sandqvist-Örnberg varit förordnad som utredningens sekreterare.

Utredningen får härmed överlämna betänkande och förslag beträffande förfarandet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor vid universitet och högskolor inom universitetskanslersämbetets arbetsområde samt vid jordbrukets högskolor. Den åt utredningen uppdragna översynen av förfarandet vid tillsättning av motsvarande tjänster vid de statliga forskningsråden och vid andra myndigheter där sådana tjänster f. n. tillsätts efter huvudsakligen samma regler som vid universiteten avser utredningen att redovisa i särskild ordning.

Särskilda yttranden har avgivits dels av Sten Ahrland, Sten Marcusson och Carl G Schmiterlöv i fråga om mandattiden för vissa ledamöter i de tjänsteförslagsnämnder som enligt utredningens förslag skall inrättas, dels

av Lars G Nilsson i fråga om antalet av de arbetstagarrepresentanter som enligt förslaget skall äga deltaga i nämndernas överläggningar. I övrigt ansluter sig samtliga experter till förslagen.

Stockholm i september 1973.

I Ulveson

Sten Ahrland

Christer Henriksson

Sten Marcusson

Lars G Nilsson

Rolf Nöteberg

Olle Orava

Erland Ringborg

Rolf Rudhe

Berit Sandqvist-Örnberg

Carl G Schmiterlöv

/Roger G I Svensson

Innehåll

<i>Sammanfattning</i>	9
---------------------------------	---

I Författningsförslag

1	Förslag till kungörelse om ändring i universitetsstadgan (1964:461)	13
2	Förslag till kungörelse om ändring i stadgan (1965:494) för jordbrukets högskolor	22

II Motiv

Kapitel 1	<i>Utredningsuppdraget</i>	29
1.1	Direktiven	29
1.2	Uppdragets fullgörande. Sambands- och avgränsningsfrågor	30
1.2.1	Frågor om universitetsdemokrati. Utredningens diskussionspromemoria	30
1.2.2	Sambandet med U 68:s förslag	33
1.2.3	Frågor rörande andra tjänster än professorstjänster	34

Kapitel 2	<i>Allmänt om bakgrunden till utredningens förslag</i>	36
2.1	Grunddragen i nuvarande organisatoriska förhållanden	36
2.1.1	Inledning	36
2.1.2	Universitet och högskolor inom UKÄ:s område	36
2.1.3	Jordbrukets högskolor	41
2.2	Det nuvarande tillsättningsförfarandet	41
2.2.1	Inledning	41
2.2.2	Förfarandet inom UKÄ:s område	41
2.2.3	Förfarandet vid jordbrukets högskolor	43
2.3	Tillbakablick	43
2.3.1	Inledning	43
2.3.2	Forskarutredningens förslag	44
2.3.3	Förslagets mottagande	46
2.4	Framtidsperspektiv: U 68:s förslag	46

Kapitel 3	<i>Översikt av tillsättningsförfarandet i vissa andra länder</i>	49
3.1	Inledning	49
3.2	Danmark	50
3.3	Finland	53
3.4	Norge	56
Kapitel 4	<i>Utredningens allmänna överväganden</i>	59
4.1	Reformbehovet	59
4.2	Reformens allmänna inriktning	62
4.3	Fastställande av ämnesinnehåll och tjänstens beskaffenhet i övrigt	64
4.4	Behörighetsregler och befordringsgrunder	65
4.4.1	Inledning	65
4.4.2	Behörighetsreglerna	66
4.4.3	Befordringsgrunderna	68
4.5	Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling	74
4.5.1	Inledning	74
4.5.2	Grundtankar i fråga om tjänsteförslagsnämnd	74
4.5.3	Till vilken nivå bör tjänsteförslagsnämnd knytas?	77
4.5.4	Tjänsteförslagsnämndens sammansättning	79
4.5.5	Specialsakkunniga	88
4.5.6	Tjänsteförslagsnämndens verksamhet	88
4.5.7	Tjänsteförslagsnämndens förslag	91
4.6	Kallelseförfarande	93
4.7	Specimenstid	97
4.8	Läraprov m. m.	99
4.9	Utredningens förslag i U 68-perspektivet	100
4.10	Tidsåtgången i ett reformerat förfarande	102
Kapitel 5	<i>Specialmotivering till författningsförslagen</i>	103
5.1	Förslaget till kungörelse om ändring i US	103
5.2	Förslaget till kungörelse om ändring i JHS	117
Kapitel 6	<i>Kostnader</i>	118
	<i>Särskilda yttranden</i>	124
<i>Bilaga.</i>	<i>Promemoria med kort historik över det akademiska befordringsväsendet</i>	127

Förkortningar

DPM =	Diskussionspromemoria om professorstillsättning m. m., avgiven av utredningen i november 1971
FU =	1963 års forskarutredning, resp. dess år 1966 avgivna betänkande "Forskarutbildning och forskarkarriär" (SOU 1966:67)
JHS =	Stadgan (1965:494) för jordbrukets högskolor
U 68 =	1968 års utbildningsutredning
UbU =	Riksdagens utbildningsutskott
UKÄ =	Universitetskanslersämbetet
UPU =	Universitetspedagogiska utredningen, resp. dess år 1970 avgivna principbetänkande "Den akademiska undervisningen"
US =	Universitetsstadgan (1964:461)

Sammanfattning

Utredningens uppdrag avser förfarandet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor — i det följande gemensamt kallade professorstjänster. Det nu avgivna betänkandet gäller professorstjänsterna vid universitet och högskolor inom UKÄ:s arbetsområde samt vid jordbrukets högskolor.

I utredningens direktiv läggs stor vikt vid att förfarandet vid professorstillsättning förenklas och vid att tidsåtgången för förfarandet minskas. Som riktpunkt anges, att den tid som åtgår från det en tjänst kungjorts ledig till dess slutligt beslut om tillsättning föreligger endast i undantagsfall bör överstiga sex månader.

Utredningen konstaterar i sina allmänna överväganden, att tidsåtgången i flertalet ärenden om professorstillsättning f. n. överstiger 12 månader och vanligen varierar mellan 10 och 18 månader. Denna långa tillsättningstid är enligt utredningens mening förenad med uppenbara olägenheter, som gör en reform av förfarandet angelägen. Om den i direktiven angivna riktpunkten skall kunna nås, måste det nuvarande systemet tydligt läggas om på ett genomgripande sätt.

Enligt utredningens uppfattning bör förfarandet vid professorstillsättning inriktas på att snabbt — men med tillgodoseende av kraven på offentlighet och rättssäkerhet — få den aktuella tjänsten tillsatt med en person som kan väntas sköta den väl och därtill bäst bland de sökande. I övrigt anger utredningen som en naturlig utgångspunkt för reformen, att professorstjänster bör tillsättas enligt samma principer som statliga tjänster i allmänhet, i den mån inte tjänsternas särskilda beskaffenhet föranleder särregler. Det som främst skiljer professorstillsättning från tillsättning av statstjänster i allmänhet och som följaktligen främst föranleder särregler är behovet av särskild sakkunnigprövning av de sökandes meriter. Att sådan sakkunnigprövning skall ingå i förfarandet förutsätts i utredningens direktiv.

Utredningen understryker vikten av att professorstjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt fastställs på ett klagörande sätt, innan tjänsten kungörs ledig. Enligt förslaget skall beträffande varje tjänst också anges, om den är förenad med särskilda skyldigheter i fråga om fullgörande av utbildning, forskning eller andra uppgifter.

I fråga om behörighetsregler och befodringsgrunder för professors-tjänster innebär utredningens förslag att den pedagogiska skickligheten tilläggs större vikt än f. n. är fallet. Till professorstjänst skall endast den kunna komma i fråga som har sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och sådan förmåga i övrigt som krävs för att tjänsten skall

kunna skötas tillfredsställande. Som befodringsgrund vid tillsättning av professorstjänst förelås gälla graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Särskild vikt skall enligt förslaget fästas vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning eller planering och ledning av forskning, samt därutöver även vid pedagogisk skicklighet, som visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning. I den mån tjänstens beskaffenhet påkallar det, skall som befodringsgrund gälla även annan egenskap såsom klinisk, teknisk eller konstnärlig skicklighet.

Tyngdpunkten i utredningens förslag rör de delar av förfarandet som avser sakkunnigprövning och myndighetsbehandling. För att förenkla och förkorta förfarandet föreslår utredningen, att de vetenskapligt sakkunniga integreras i ett särskilt organ på fakultets/sektionsnivå och att detta organ — kallat tjänsteförslagsnämnd — i övrigt sammansätts så att det kan göra en helhetsbedömning av de sökandes olika meriter och upprätta ett tjänsteförslag, som sänds direkt till Kungl. Maj:t. Utredningen understryker, att tjänsteförslagsnämnden kommer att vara en myndighet bland andra myndigheter vid universitet och högskolor på samma sätt som exempelvis fakulteter och utbildningsnämnder. Meningen är att tjänsteförslagsnämnden skall vara aktivt verksam för att utreda och avgöra de ärenden som den har att handlägga och att den skall hålla tidsåtgången under kontroll.

Enligt förslaget skall det i regel finnas en tjänsteförslagsnämnd vid varje fakultet eller, i fråga om fakultet som är delad i sektioner, en nämnd vid varje sektion. Nämnden kommer alltså att ersätta fakulteten/sektionen som förslagsställande myndighet vid tillsättning av professors-tjänster. Det har ansetts naturligt att fakulteten/sektionen får ett betydande inflytande över nämndens sammansättning. Hur nämnden skall sammansättas och utses har utredningen i övrigt funnit innebära flera svårlösta frågor. Utredningen har stannat för att förorda en sammansättning med sju ledamöter enligt följande uppställning:

- 1 fakultets/sektionens dekanus som självskriven ordförande (om dekanus önskar bli befriad, får fakulteten/sektionen inom sig välja annan ordinarie lärare till ordförande i stället för dekanus)
- 2 fast ledamot, tillika vice ordförande, vald av fakulteten/sektionen bland dess ledamöter för tre år
- 3—4 två fasta ledamöter, valda av fakultetens/sektionens utbildningsnämnd för tre år (dessa ledamöter skall vara väl förtroagna med förhållandena inom forskarutbildning)
- 5—7 tre tillfälliga ledamöter, motsvarande de nuvarande sakkunniga och alltså utsedda av fakulteten/sektionen för det särskilda ärendet.

Utredningen har också övervägt möjligheten att låta företrädare för de studerande och för annan personal än ordinarie lärare ingå som ledamöter i tjänsteförslagsnämnden. Av flera skäl har utredningen emellertid beslutat att inte lägga fram något förslag, som har denna innebörd. I stället förordar utredningen att en studerande och en eller, efter beslut av konsistoriet, högst tre arbetstagare inom fakultetens/sektionens verksamhetsområde skall få utses att närvara vid tjänsteförslagsnämndens

sammanträden med rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten.

En grundtanke i förslaget är att det i huvudsak bör överlämnas åt tjänsteförslagsnämnden att själv finna lämpliga former för arbetet och besluta om lämplig arbetsfördelning. Förslaget innehåller därför endast få regler om tjänsteförslagsnämndens verksamhet. Det anges, att ärende om förslag till professorstjänst skall handläggas skyndsamt. Om tjänsteförslagsnämnden inte skilt sig från ärendet inom tre månader efter ansökningstidens utgång, skall nämnden anmäla detta till rektorsämbetet med uppgift om skälet till dröjsmålet. I motiven understryks vikten av att handläggningen av enkla ärenden inte tillåts ta längre tid än som behövs men framhålls också, att de komplicerade ärendena måste få ta den tid som krävs för att de skall bli ordentligt utredda.

Utredningen förordar, att tjänsteförslagsnämnden i sitt slutliga beslut skall föreslå den sökande som anses böra få tjänsten men att nämnden, om skäl är därtill, också skall ange vilka av de sökande som anses böra komma i fråga i andra och tredje rummen. De nuvarande kompetensförklaringarna skulle därmed försvinna som självständiga element i förfarandet. Utredningen avvisar också tanken att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden skulle obligatoriskt avge särskilda utlåtanden om de sökandes vetenskapliga kompetens. Därvid framhålls bl. a., att tjänsteförslagsnämndens beslut skall innehålla de skäl som bestämt utgången samt att sakkunnig och annan ledamot, som har skiljaktig mening i fråga om utgången eller motiveringen, kommer att vara skyldig att redovisa sin uppfattning i särskilt yttrande till protokollet.

Det nuvarande kallelseförfarandet föreslås bli ersatt med en möjlighet för tjänsteförslagsnämnden att i särskilt angivna fall inbjuda person, som inte sökt ledigförklarad tjänst inom föreskriven tid, att anmäla sig som sökande till tjänsten. Som allmän förutsättning bör enligt utredningens mening uppställas, att det skall vara fråga om en person som kan antas ha haft befogad anledning att inte söka tjänsten tidigare.

Utredningens förslag innehåller inte några bestämmelser om specimens-tid. Enligt förslaget skall sökande till professorstjänst före ansökningstidens utgång antingen inge de handlingar han vill åberopa eller anmäla vilka handlingar han avser att inge. I det senare fallet skall handlingarna inges inom tre veckor från ansökningstidens utgång.

Förslaget innehåller inte heller några regler om obligatoriska lärarprov. Tjänsteförslagsnämnden skall emellertid ha möjlighet att anordna lärarprov i form av föreläsning eller annat. Nämnden skall också ha möjlighet att kalla sökande att inställa sig inför nämnden för att lämna muntliga uppgifter. Över huvud taget skall det åligga nämnden att vara verksam för att få omständigheter som är av betydelse allsidigt belysta.

I ett särskilt avsnitt av betänkandet behandlar utredningen frågan hur de av utredningen föreslagna reformerna kan komma att påverkas vid ett genomförande av U 68:s förslag. Utredningen finner därvid, att de nu föreslagna principerna för tillsättningsförfarandet bör kunna tillämpas även i en högskoleorganisation av det slag som U 68 förordat.

Utredningen föreslår, att reformen av förfarandet vid professorstill-sättning skall träda i kraft den 1 januari 1975.

1) Förslag till**kungörelse om ändring i universitetsstadgan (1964:461)**

Härigenom förordnas i fråga om universitetsstadgan (1964:461)¹,

dels att 113 och 124–136 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubrikerna närmast före 112 och 135 §§ skall utgå,

dels att nuvarande 110 och 111 §§ skall betecknas 113 respektive 110 §,

dels att 30 §, 35 § 2 mom., 42 §, 69 § 1 och 3 mom., 107 § 1 och 2 mom. samt 109, 112, 114–123, 137, 138 b, 139, 139 c–142 och 144 §§ skall ha nedan angivna lydelse,

dels att rubriken närmast före 136 § skall sättas närmast före 137 §,

dels att i stadgan skall införas nya bestämmelser, 51 a–51 j och 111 §§, samt närmast före 114 § en ny rubrik av nedan angivna lydelse.

30 § Rektor och förvaltningschefen äga närvara vid sammanträde med fakultet, sektion, ämnesgrupp, fakultetsnämnd, sektionsnämnd, utbildningsnämnd, tjänsteförslagsnämnd och institutionskollegium samt därvid deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

35 § 2 mom.² Är ledamot av fakultet eller sektion tjänstledig, saknar han säte och stämma däri, om ej annat förordnats i ärendet rörande tjänstledigheten.

Universitetslektor äger ej deltaga i behandling av ärende om utseende av sådan ledamot i tjänsteförslagsnämnd som utses särskilt för varje ärende och ej heller i behandling av ärende rörande antagande av oavlönad docent, om ej konsistoriet efter hörande av fakulteten eller sektionen förordnar annat.

Om annan begränsning av vissa ledamöters rätt att deltaga i handläggning av ärenden är särskilt föreskrivet.

42 § Fakultet eller sektion må uppdraga åt nämnd som avses i 44 §, utbildningsnämnd eller dekanus som avses i 37 och 39 §§ att i visst

¹ Stadgan omtryckt 1970:370.

² Senaste lydelse 1973:679.

ärende eller viss grupp av ärenden fatta beslut på fakultetens eller sektionens vägnar. Skall sådan dekanus ej finnas, må uppdrag som nyss sagts givas åt rektorsämbetet.

Teknisk fakultet vid teknisk högskola äger till konsistoriet hänskjuta på fakultetens prövning ankommande ärende eller grupp av ärenden.

Beslut om uppdrag eller hänskjutande enligt vad nu sagts må ej avse ärende rörande val av dekanus eller utseende av ledamot i fakultetsnämnd, sektionsnämnd, utbildningsnämnd eller tjänsteförslagsnämnd. Ej heller må sådant uppdrag eller hänskjutande avse ärende rörande tillsättning av ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent. I beslut om uppdrag eller hänskjutande må särskilda villkor för beslutanderätten föreskrivas.

Om rätt för fakultet eller sektion att uppdraga åt tjänsteförslagsnämnd att fatta beslut i vissa ärenden finnas bestämmelser i 51 j §.

51 a § För handläggning av ärenden om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor skall inom varje fakultet eller, i fråga om fakultet som är delad i sektioner, inom varje sektion finnas en tjänsteförslagsnämnd. Efter hörande av berörda sektioner kan konsistoriet förordna att vid fakultet som är delad i sektioner skall finnas tjänsteförslagsnämnd inom fakulteten i stället för inom sektionerna.

I den mån konsistoriet efter hörande av berörda fakulteter eller sektioner så förordnar, skall tjänsteförslagsnämnd vara gemensam för två eller flera fakulteter eller, även i annat fall än som avses i första stycket andra punkten, för två eller flera sektioner. Äro två eller flera universitet berörda och kunna konsistorierna ej enas, hänskjutes ärendet till universitetskanslersämbetet.

Om ej annat följer av 51 d § fjärde stycket, skall i fråga om tjänsteförslagsnämnd som avses i andra stycket vid tillämpning av 51 b – 51 f, 51 h och 51 j §§ vad i stadgan sägs om fakultet eller sektion avse fakulteterna eller sektionerna i förening. Bestämmelsen i 39 § första stycket äger motsvarande tillämpning.

51 b § Tjänsteförslagsnämnden består av fakultetens eller sektionens dekanus som ordförande samt sex andra ledamöter, av vilka tre utses för tre år och tre utses särskilt för varje ärende om tillsättning av tjänst.

Om dekanus önskar bli befriad från uppgiften att vara ledamot i tjänsteförslagsnämnden, får fakulteten eller sektionen inom sig välja annan ordinarie lärare att som ordförande leda nämndens arbete.

51 c § Av de ledamöter i tjänsteförslagsnämnden som enligt 51 b § första stycket utses för tre år väljer fakulteten eller sektionen inom sig en ledamot, tillika vice ordförande i nämnden, samt fakultetens eller sektionens utbildningsnämnd två ledamöter. Tjänstgöringstiden räknas från och med den 1 januari året efter det då valet ägt rum. Är tjänsteförslagsnämnd gemensam för alla sektioner inom en fakultet och finnes ej gemensam utbildningsnämnd inom fakulteten eller är tjänsteförslagsnämnd eljest gemensam för två eller flera fakulteter eller sektioner, välja utbildningsnämnderna gemensamt de ledamöter som skola utses av utbildningsnämnd. Kunna utbildningsnämnderna ej enas,

skola nämnderna med egna förslag överlämna ärendet till rektorsämbetet. Ämbetet utser ledamöter bland dem som föreslagits.

De ledamöter som väljas av utbildningsnämnd skola vara väl förtrogna med förhållandena inom forskarutbildning. Minst en av dem skall ha erfarenhet från tjänstgöring som lärare.

Avgår ledamot som utsetts enligt första stycket under löpande tjänstgöringsperiod, skall nytt val anställas för den återstående tiden. Om ledamot på grund av jäv är förhindrad att delta i handläggningen av visst ärende, skall annan ledamot väljas för detta ärende.

51 d § De tre ledamöter som utses särskilt för varje ärende utses av fakulteten eller sektionen. De skola vara sakkunniga inom det eller de ämnesområden som tjänsten omfattar.

Till ledamöter som avses i första stycket utses företrädesvis personer från de nordiska länderna. Högst en av dem får utses bland fakultetens eller sektionens ledamöter. Ordinarie lärare vid universitet eller statlig högskola är skyldig att mottaga uppdrag såsom ledamot som avses i första stycket, om uppdraget ej gäller tillsättning av den tjänst han själv innehar.

Om särskilda skäl föreligga, får fakulteten eller sektionen befria ledamot som avses i första stycket från uppdraget. För ledamot som sålunda befrias från uppdraget eller som annars är förhindrad att delta i handläggningen av ärendet skall fakulteten eller sektionen utse ersättare.

Är tjänsteförslagsnämnd gemensam för alla sektioner inom en fakultet eller är tjänsteförslagsnämnd eljest gemensam för två eller flera fakulteter eller sektioner, utses ledamöter som avses i första stycket av den fakultet eller sektion till vilken tjänsten hör. Konsistoriet kan dock i den ordning som anges i 51 a § andra stycket förordna att dessa ledamöter skola utses av fakulteten, om nämnden är gemensam för alla sektioner inom fakulteten, och, i övriga fall, av fakulteterna eller sektionerna i förening.

51 e § En arbetstagare och en studerande inom fakultetens eller sektionens verksamhetsområde få utses att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och därvid delta i överläggningarna men ej i besluten. Om särskilda skäl föreligga, kan konsistoriet förordna att två eller tre arbetstagare skola få närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden med rätt som nyss sagts. I sådant ärende skall konsistoriet inhämta yttrande från fakulteten eller sektionen, utbildningsnämnden och berörda lokala fackliga organisationer.

51 f § Arbetstagare som avses i 51 e § utses gemensamt av de lokala fackliga organisationer som omfatta arbetstagare inom fakultetens eller sektionens verksamhetsområde och som äro anslutna till organisation vilken är eller under det närmast föregående kalenderåret har varit bunden av huvudavtal mellan staten och statstjänstemännens huvudorganisationer om förhandlingsordning. Kunna organisationerna ej enas, får varje organisation till rektorsämbetet anmäla förslag till högst det antal arbetstagare som skall utses enligt 51 e §. Ämbetet utser arbetstagare som avses i 51 e § bland de föreslagna.

Studerande som avses i 51 e § utses av studentkår vid universitetet,

vilken har medlemmar som bedriva studier inom fakultetens eller sektionens verksamhetsområde, eller, om flera kårer äro berörda, av kårerna gemensamt. Äro flera kårer berörda och kunna de ej enas, får varje kår till rektorsämbetet anmäla förslag till studerande som skall utses enligt 51 e §. Ämbetet utser en bland de föreslagna.

Tjänstgöringstiden för arbetstagare och studerande som avses i 51 e § är ett år räknat från och med den 1 januari. För var och en av dem utses på samma sätt och för samma tid en ersättare.

51 g § För annan ledamot i tjänsteförslagsnämnden än dekanus samt för den som utsetts enligt 51 e § utfärdar rektorsämbetet förordnande. I förordnandet anges uppdragets innebörd och omfattning.

51 h § Mot beslut av fakultet, sektion eller utbildningsnämnd om att utse ledamot i tjänsteförslagsnämnd får särskild talan ej föras.

Föres talan mot rektorsämbetets beslut enligt 51 c § första stycket eller 51 f §, länder beslutet likväl till efterrättelse, om ej universitetskanslersämbetet förordnar annat. Mot universitetskanslersämbetets beslut i sådant ärende får särskild talan ej föras.

51 i § Ledamot får ej utan laga förfall utebli från tjänsteförslagsnämndens sammanträden. Nämnden är beslutförför när ordföranden eller vice ordföranden och minst fyra andra ledamöter, bland dem minst två av de ledamöter som utsetts enligt 51 d §, äro närvarande.

Som tjänsteförslagsnämndens beslut gäller den mening varom de flesta förena sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Om någon som varit närvarande vid den slutliga handläggningen av ärende eller föredraganden har skiljaktig mening, skall denna antecknas.

51 j § Fakultet eller sektion får uppdraga åt tjänsteförslagsnämnd att fatta beslut på fakultetens eller sektionens vägnar i ärende om förslag till tillsättning av annan lärartjänst än tjänst som professor eller biträdande professor. I fråga om nämndens sammansättning i sådana ärenden gälla följande särskilda bestämmelser.

De tre ledamöter som utses särskilt för varje ärende skola vara sakkunniga inom det eller de ämnesområden som är i fråga eller inom angränsande ämnesområden. De skola utses bland fakultetens eller sektionens ledamöter. Om synnerliga skäl föranleda därtill, får dock konsistoriet medge att sådan ledamot utses utanför denna krets.

Tjänsteförslagsnämnd får i ärende av detta slag ej inhämta yttrande som avses i 141 § andra stycket.

69 § 1 mom.³ I samband med att icke nyinrättad tjänst som professor eller biträdande professor blir ledig skall prövas huruvida tjänsten bör

1. återbesättas med oförändrat ämnesinnehåll,
2. ges ändrat ämnesinnehåll,
3. ersättas med annan lärartjänst eller
4. indragas.

Det åligger prefekten vid den institution som tjänsten tillhör att tillsammans med övriga ordinarie lärare vid institutionen och efter

³ Senaste lydelse 1971: 1275.

samråd i institutionskollegiet utarbета och till utbildningsnämnden vid fakulteten eller sektionen överlämna förslag till beslut som avses i första stycket. Förordas i förslaget åtgärd enligt första stycket 1 eller 2, skall i förslaget tas in en närmare beskrivning av det ämnesinnehåll som tjänsten bör ha.

Utbildningsnämnden skall med eget utlåtande överlämna ärendet till fakulteten eller sektionen.

Fakulteten eller sektionen skall avge förslag i ärendet. Förordas i förslaget åtgärd enligt första stycket 1 eller 2, skall i förslaget tas in en närmare beskrivning av det ämnesinnehåll tjänsten bör ha. Anses tjänsten böra förenas med särskilda skyldigheter i fråga om fullgörande av utbildning, forskning eller andra uppgifter, skall detta anges i förslaget.

Fakultetens eller sektionens förslag skall avgivas till universitetskanslersämbetet senast tre år innan innehavaren av tjänsten uppnår den för honom gällande pensioneringsperiodens nedre gräns eller, om tjänsten blir ledig på annan grund än uppnådd levnadsålder, snarast möjligt.

Finner universitetskanslersämbetet att åtgärd enligt första stycket 2, 3 eller 4 bör vidtagas, skall ämbetet överlämna ärendet till Kungl. Maj:t.

*3 mom.*⁴ Universitetskanslersämbetet skall närmare ange det fastställ-
da ämnesinnehållet för ordinarie eller extra ordinarie tjänst som lärare,
om en beskrivning av ämnesinnehållet behöves som vägledning vid
tillsättningen av tjänsten eller av annat skäl. Ämbetet skall även ange om
tjänsten är förenad med särskilda skyldigheter i fråga om fullgörande av
utbildning, forskning eller andra uppgifter.

*107 § 1 mom.*⁵ Tjänst som universitetsråd och annan till universitetets
centrala förvaltning knuten tjänst på löneplan C eller i lägst lönegrad 7 på
löneplan B tillsätts av Kungl. Maj:t efter anmälan av universitets-
kanslern.

Övriga tjänster på löneplan C eller i lägst lönegrad 7 på löneplan B,
tjänst som överbibliotekarie i lönegrad 6 på löneplan B, tjänst som
professor, tjänst som biträdande professor samt ordinarie tjänst som
universitetslektor tillsätts av Kungl. Maj:t, tjänst som professor eller
biträdande professor efter förslag av tjänsteförslagsnämnd, tjänst som
universitetslektor efter förslag av fakultet eller sektion och annan tjänst
efter förslag av konsistoriet.

Tjänst som docent tillsätts av konsistoriet efter förslag av fakultet
eller sektion tills vidare för högst tre år. Tjänst som docent får innehas
under högst sex år. Om särskilda skäl föreligga, får konsistoriet efter
förslag av fakultet eller sektion på tjänst som docent förordna den som
innehaft sådan tjänst under sex år eller vid löpande förordnandeperiods
utgång kommer att ha innehaft sådan tjänst under sex år. Sådant
förordnande får, varje gång, meddelas tills vidare för högst tre år.

Tjänst som forskarassistent tillsätts av konsistoriet efter förslag av
fakultet eller sektion tills vidare för högst tre år. Tjänst som forskar-
assistent får innehas under högst sex år.

Om tillsättning av vissa tjänster gälla särskilda bestämmelser.

Oavlönad docent antages av vederbörande fakultet eller sektion.

⁴ Senaste lydelse 1971: 1275.

⁵ Senaste lydelse 1971: 1275.

2 mom. Tjänst som speciallärare eller utländsk lektor i främmande språk tillsättes av konsistoriet efter förslag av vederbörande fakultet eller sektion.

109 § Till tjänst som lärare får endast den komma i fråga som har sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och sådan förmåga i övrigt som kräves för att tjänsten skall kunna skötas tillfredsställande.

För behörighet till tjänst som universitetslektor, docent eller forskarassistent fordras att sökanden avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens. Om undantag från detta behörighetskrav i fråga om tjänst som universitetslektor gälla särskilda bestämmelser. Föreliggande särskilda skäl, får konsistoriet medge sökande till tjänst som forskarassistent befrielse från nämnda krav.

111 § Behörig att antagas till oavlönad docent är den som dels avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens, dels har erforderlig vetenskaplig och pedagogisk skicklighet.

Den som uppfyller behörighetsvillkoren enligt första stycket får antagas till oavlönad docent endast om det prövas vara till nytta för forskningen eller den vetenskapliga undervisningen.

112 § Som befodringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Särskild vikt skall fästas,

1. i fråga om tjänst som *professor eller biträdande professor* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning eller planering och ledning av forskning, samt därutöver även vid pedagogisk skicklighet, som visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning,

2. i fråga om tjänst som *universitetslektor* vid pedagogisk skicklighet, som visats genom planering och ledning av undervisning eller utarbetande av läromedel,

3. i fråga om tjänst som *docent* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning,

4. i fråga om tjänst som *forskarassistent* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning, varvid dock beträffande annan tjänst än sådan som avses i 78 § tredje stycket, sådan behörig sökande äger företräde som avser att förvärva behörighet som docent.

I den mån tjänstens beskaffenhet påkallar det, gäller som befodringsgrund även annan egenskap än i första stycket sägs såsom klinisk, teknisk eller konstnärlig skicklighet. Vid tillsättning av tjänst som universitetslektor, universitetsadjunkt eller avdelningstandläkare skall även längden av väl vitsordad tjänstgöring beaktas.

Om befodringsgrund vid tillsättning av vissa tjänster som lärare gälla särskilda bestämmelser.

Professorer och biträdande professorer

114 § När tjänst som professor eller biträdande professor blir ledig, utfärdar rektorsämbetet kungörelse i Post- och Inrikes Tidningar med

föreläggande av tre veckors ansökningstid, räknat från dagen för kungörandet.

I kungörelsen intages erinran om 118 §.

Kungörelsen anslås på universitetets anslagstavla.

115 § Kungörelse om ledighet på tjänst som professor eller biträdande professor utfärdas under termin. Om ej annat följer av 107 § 5 mom. eller av beslut enligt andra stycket, utfärdas kungörelsen, i fråga om tjänst vars innehavare skall avgå på grund av uppnådd levnadsålder, i januari månad året innan innehavaren uppnår den för honom gällande pensioneringsperiodens övre gräns eller, om avgången skall ske tidigare, vid tidpunkt som infaller minst nio månader och högst ett år före den avsedda tidpunkten för avgången och, i fråga om annan tjänst, snarast möjligt.

Universitetskanslersämbetet får uppskjuta ledigkungsörande av tjänst som professor eller biträdande professor på annan grund än som avses i 107 § 5 mom. I ärendet skall ämbetet höra fakulteten eller sektionen, om denna ej föreslagit uppskov.

Har kungörelse om ledighet uppskjutits enligt 107 § 5 mom. eller enligt beslut som avses i andra stycket, bör kungörelsen utfärdas den första dag under termin som infaller efter det att hindret upphört.

116 § Anmäler sig icke någon sökande till ledigkungsörande tjänst som professor eller biträdande professor inom den ansökningstid som angivits i kungörelsen eller i inbjudan enligt 119 § eller beslutar Kungl. Maj:t att icke tillsätta tjänsten med någon som sökt den, skall rektorsämbetet utfärda ny kungörelse, om ej Kungl. Maj:t förordnar annat. Leder ej heller det nya förfarandet till att tjänsten blir tillsatt, skall rektorsämbetet inhämta yttrande av fakulteten eller sektionen och insända handlingarna till universitetskanslersämbetet.

Universitetskanslersämbetet får besluta att tjänsten skall kungöras ledig på nytt eller att det skall anstå med sådan kungörelse. Finner ämbetet att annan åtgärd bör vidtagas, skall ämbetet överlämna ärendet till Kungl. Maj:t.

117 § Sökande till tjänst som professor eller biträdande professor skall inkomma med en kortfattad skriftlig redogörelse för sin vetenskapliga och pedagogiska verksamhet.

De vetenskapliga arbeten som sökande åberopar skola inges i fyra exemplar, om ej rektorsämbetet medger sökande nedsättning av antalet exemplar.

118 § Sökande till tjänst som professor eller biträdande professor skall före ansökningstidens utgång antingen inge de handlingar han vill åberopa eller anmäla vilka handlingar han avser att inge. I det senare fallet skola handlingarna ingivas inom tre veckor från ansökningstidens utgång.

119 § Har ingen sökande till tjänst som professor eller biträdande professor anmält sig inom föreskriven tid, får tjänsteförslagsnämnden inbjuda viss person att söka tjänsten, under förutsättning att denne kan antagas ha haft befogad anledning att icke anmäla sig som sökande.

Ändå att sökande anmält sig inom föreskriven tid, får nämnden inbjuda person, vilken kan antagas ha haft befogad anledning att icke anmäla sig som sökande, att också söka tjänsten, om särskilda skäl föreligga och den inbjudne kan antagas vara avsevärt bättre skickad att sköta tjänsten än var och en som sökt den.

I inbjudan skall föreläggas tre veckors ansökningstid, räknat från dagen för beslutets tillkännagivande. Bestämmelserna i 117 § äga motsvarande tillämpning. Sökande skall före ansökningstidens utgång inge de handlingar han vill åberopa.

Mot beslut som avses i denna paragraf får särskild talan ej föras.

120 §⁶ Ärende om förslag till tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor skall handläggas skyndsamt. Tjänsteförslagsnämnden bör avge förslag senast tre månader efter utgången av den ansökningstid som anges i 114 §.

Om tjänsteförslagsnämnden icke skilt sig från ärendet inom tid som anges i första stycket, skall nämnden omedelbart anmäla detta till rektorsämbetet med uppgift om skälen till dröjsmålet. Nämnden skall därefter hålla ämbetet underrättat om ärendets fortgång enligt de närmare föreskrifter som ämbetet meddelar.

121 § Tjänsteförslagsnämnden får tillkalla sakkunnig att yttra sig över sökandes skicklighet i visst avseende. Nämnden får även låta sökande undergå lärarprov samt kalla sökande att lämna muntliga uppgifter inför nämnden.

122 § Tjänsteförslagsnämnden föreslår i sitt slutliga beslut den sökande som anses böra erhålla tjänsten. Om skäl äro därtill, skall nämnden även ange vilka av de sökande som anses böra komma i fråga i andra och tredje rummen.

Tjänsteförslagsnämndens slutliga beslut skall innehålla de skäl som bestämt utgången. Har endast en sökande anmält sig och föreslår nämnden att han skall erhålla tjänsten, får dock skälen utelämnas helt eller delvis.

123 § Tillkännagivande om tjänsteförslagsnämndens beslut om förslag till tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor anslås genast på universitetets anslagstavla med uppgift om den dag då anslaget skedde. Handlingarna i ärendet överlämnas därefter till Kungl. Maj:t.

137 § Blir tjänst som universitetslektor ledig, skall rektorsämbetet utfärda kungörelse, som införes i allmänna tidningarna eller, därest Kungl. Maj:t så medgivit, i annan publikation och anslås på universitetets anslagstavla, med föreläggande av tre veckors ansökningstid räknat från dagen för kungörandet i allmänna tidningarna eller publikationen.

Kungörelse må ej utfärdas under ferietid.

Beträffande ansökan till tjänsten skall vad i 117 § första stycket sägs äga motsvarande tillämpning.

Universitetskanslersämbetet må medge uppskov med ledigkungörande av tjänst.

⁶ Senaste lydelse 1971: 1275.

138 b §⁷ Bestämmelserna om kungörande i 137 § första, andra och fjärde styckena äga motsvarande tillämpning på tjänst som docent. Förordnande på tjänst som docent får förnyas utan att tjänsten kungjorts ledig, om förordnandet meddelas den som innehar tjänsten eller den som innehade tjänsten vid den tidpunkt då tjänsten senast blev ledig.

I fråga om ansökan till tjänst som docent och förslag till sådan tjänst äga 117 § första stycket samt 138 § första och andra styckena motsvarande tillämpning. Förslaget insändes till konsistoriet.

139 §⁸ Den som vill bli antagen till oavlönad docent skall göra ansökan därom hos fakulteten eller sektionen och vid ansökningen foga de betyg, vetenskapliga arbeten och andra handlingar, med vilka han vill styrka sin skicklighet.

Fakulteten eller sektionen må, om skäl äro därtill, inhämta yttrande i ärendet från en eller, efter konsistoriets medgivande, flera särskilda sakkunniga.

Det åligger sökande att genom lärarprov styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Lärarprov förelägges av fakulteten eller sektionen med iakttagande av de närmaste bestämmelser universitetskanslersämbetet meddelar. Kan sökande redan anses ha styrkt erforderlig skicklighet, må konsistoriet på framställning av fakulteten eller sektionen befria honom från lärarprov.

139 c §⁹ Bestämmelserna om kungörande i 137 § första, andra och fjärde styckena äga motsvarande tillämpning på tjänst som forskarassistent. Förordnande på tjänst som forskarassistent får förnyas utan att tjänsten kungjorts ledig, om förordnandet meddelas den som innehar tjänsten eller den som innehade tjänsten vid den tidpunkt då tjänsten senast blev ledig.

I fråga om ansökan till tjänst som forskarassistent och förslag till sådan tjänst äga 117 § första stycket samt 138 § första och andra styckena motsvarande tillämpning. Förslaget insändes till konsistoriet.

140 § Bestämmelserna om kungörande i 137 § första och andra styckena äga motsvarande tillämpning på tjänst som speciallärare.

I fråga om ansökan till tjänst som speciallärare och inbjudan att söka sådan tjänst gälla 117 § första stycket och 119 § i tillämpliga delar.

141 § Finnes ingen sökande till tjänst som speciallärare skall rektorsämbetet, sedan yttrande avgivits av fakulteten eller sektionen, insända handlingarna i ärendet till universitetskanslersämbetet.

Finnes sökande, må fakulteten eller sektionen, om skäl äro därtill, inhämta yttrande i ärendet från högst tre sakkunniga. Det åligger sökande att, därest fakulteten eller sektionen så prövar erforderligt, styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning genom lärarprov på sätt fakulteten eller sektionen bestämmer.

I fråga om förslag till tjänst som speciallärare äger 138 § första och

⁷ Senaste lydelse 1973:679. Ändringen innebär bl. a. att första och andra styckena upphävs.

⁸ Ändringen innebär att första och andra styckena upphävs.

⁹ Senaste lydelse 1973:679. Ändringen innebär bl. a. att första—tredje styckena upphävs.

andra styckena motsvarande tillämpning. Förslaget insändes till konsistoriet.

142 § Bestämmelserna om kungörande i 137 § första och andra styckena äga motsvarande tillämpning på tjänst som director musices.

I fråga om ansökan till tjänst som director musices och inbjudan att söka sådan tjänst gälla 117 § första stycket och 119 § i tillämpliga delar.

144 § I fråga om tillsättning av annan tjänst än som avses i 114, 137, 138 b, 139 c, eller 142 § skall vid tillämpning av statstjänstemannastadgan (1965:601) iakttas att anslag av kungörelse eller tillkännagivande enligt 10, 11, 12 eller 13 § statstjänstemannastadgan skall ske på universitetets anslagstavla då fråga är om tjänst som tillsättes av myndighet vid universitetet.

Tillsättes tjänst som avses i första stycket av universitetskanslersämbetet eller efter förslag av ämbetet skall avskrift av kungörelse eller tillkännagivande i tillsättningsärendet snarast anslås på universitetets anslagstavla. På avskriften skall anges dagen då anslaget skedde i ämbetets lokal.

1. Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1975.

2. Ledamöter i tjänsteförslagsnämnd samt arbetstagare och studerande som avses i 51 e § och ersättare för dem utses med tillämpning av de nya bestämmelserna första gången under år 1974.

3. Om tjänst kungjorts ledig till ansökan före ikraftträdandet av denna kungörelse, skall äldre bestämmelser om tillsättning av tjänsten tillämpas i tillsättningsärendet.

2) Förslag till

kungörelse om ändring i stadgan (1965:494) för jordbrukets högskolor

Härigenom förordnas i fråga om stadgan (1965:494) för jordbrukets högskolor¹,

dels att 119, 120 och 124 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubriken närmast före 121 § skall utgå,

dels att nuvarande 114 och 116 §§ skall betecknas 120 respektive 119 §,

dels att 33, 37, 45, 113, 115, 117, 118, 121, 122 och 125 §§ samt rubriken närmast före 122 § skall ha nedan angivna lydelse,

dels att rubrikerna närmast före 115 och 124 §§ skall sättas närmast före 121 respektive 125 §,

dels att i stadgan skall införas nya bestämmelser, 50 a–50 j, 114 och 116 §§, av nedan angivna lydelse.

33 § Vid sammanträde med lärarkollegiet, försökskollegiet eller försökskollegiets sektioner, ämnesgrupp, arbetsutskott, utbildningsnämnd, tjänsteförslagsnämnd eller institutionskollegium äger rektor i den mån han ej är ledamot samt förvaltningschefen deltaga i överläggningarna men ej i besluten.

¹ Stadgan omtryckt 1971: 423.

37 § Ledamöter av lärarkollegiet äro rektor, som är kollegiets ordförande, och prorektor, som är dess vice ordförande, samt innehavare av ordinarie eller extra ordinarie tjänst som professor, biträdande professor eller universitetslektor.

Föreligga i fråga om annan lärare särskilda skäl, må styrelsen efter hörande av kollegiet förordna läraren till ledamot av kollegiet vid handläggning av viss grupp av ärenden.

Universitetslektor äger ej deltaga i behandling av ärende om utseende av sådan ledamot i tjänsteförslagsnämnden som utses särskilt för varje ärende och ej heller i behandling av ärende rörande antagande av oavlönad docent, om ej styrelsen efter hörande av kollegiet förordnat annat.

Den som på grund av förordnande uppehåller lärartjänst som avses i första stycket inträder som ledamot av kollegiet, om ledamotskapet ej förbehållits innehavaren av tjänsten. Vikarie må dock ej deltaga i behandling av ärende om tillsättning av ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent.

45 § Lärarkollegiet må uppdraga åt utskott eller åt utbildningsnämnden eller rektorsämbetet att avgöra ärende eller grupp av ärenden som icke är av sådan beskaffenhet att prövningen bör ankomma på kollegiet.

Uppdrag enligt vad nu sagts må ej avse ärende rörande utseende av ledamot i utbildningsnämnden, tjänsteförslagsnämnden eller kollegienämnden. Ej heller må uppdraget avse ärende rörande förslag för tillsättning av rektor eller utseende av prorektor, tillsättning av ordinarie lärartjänst eller antagande av oavlönad docent. I beslut om uppdrag må föreskrivas särskilda villkor för beslutanderättens utövande.

Om rätt för lärarkollegiet att uppdraga åt tjänsteförslagsnämnden att fatta beslut i vissa ärenden finnas bestämmelser i 50 j §.

50 a § För handläggning av ärenden om tillsättning av tjänster som professor, biträdande professor, statsagronom, statshortonom och statsveterinär finnes vid varje högskola en tjänsteförslagsnämnd.

50 b § Ledamöter av tjänsteförslagsnämnden äro rektor eller prorektor efter beslut av styrelsen samt sex andra ledamöter, av vilka tre utses för tre år och tre utses särskilt för varje ärende om tillsättning av tjänst. Rektor eller prorektor är ordförande.

50 c § Av de ledamöter av tjänsteförslagsnämnden som utses för tre år väljer lärarkollegiet inom sig en ledamot, tillika vice ordförande i nämnden, samt utbildningsnämnden två ledamöter. I ärende om tillsättning av statsagronom, statshortonom eller statsveterinär ersättas de två ledamöter, vilka väljas av utbildningsnämnden, av två ledamöter vilka väljas, vid lantbrukshögskolan av kollegienämnden och vid veterinärhögskolan av lärarkollegiet. Tjänstgöringstiden räknas från och med den 1 januari året efter det då valet ägt rum.

De ledamöter som väljas av utbildningsnämnden skola vara väl förtrogna med förhållandena inom forskarutbildning. Minst en av dem skall ha erfarenhet från tjänstgöring som lärare.

Avgåår ledamot som utsetts enligt första stycket under löpande

tjänstgöringsperiod, skall nytt val anställas för den återstående tiden. Om ledamot på grund av jäv är förhindrad att delta i handläggningen av visst ärende, skall annan ledamot väljas för detta ärende.

50 d § Lärarkollegiet eller, i fråga om ärende om tillsättning av tjänst som statsagronom eller statshortonom, kollegienämnden utser de tre ledamöter av tjänsteförslagsnämnden som utses särskilt för varje ärende. Dessa ledamöter skola vara sakkunniga inom det eller de ämnesområden som tjänsten omfattar.

Till ledamöter som avses i första stycket utses företrädesvis personer från de nordiska länderna. Högst en av dem får utses bland lärarkollegiets ledamöter. Ordinarie lärare vid universitet eller statlig högskola är skyldig att mottaga uppdrag såsom ledamot som avses i första stycket, om uppdraget ej gäller tillsättning av den tjänst han själv innehar.

Om särskilda skäl föreligga, får myndighet vilken utsett ledamot som avses i första stycket befria denne från uppdraget. För ledamot som sålunda befrias från uppdraget eller som annars är förhindrad att delta i handläggningen av ärendet skall myndigheten utse en ersättare.

50 e § En arbetstagare och en studerande vid högskolan få utses att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och därvid delta i överläggningarna men ej i besluten. Om särskilda skäl föreligga, kan styrelsen förordna att två eller tre arbetstagare skola få närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden med rätt som nyss sagts. I sådant ärende skall styrelsen inhämta yttrande från lärarkollegiet, utbildningsnämnden och, vid lantbrukshögskolan, kollegienämnden samt berörda lokala fackliga organisationer.

50 f § Arbetstagare som avses i 50 e § utses gemensamt av de lokala fackliga organisationer som omfatta arbetstagare vid högskolan och som äro anslutna till organisation vilken är eller under det närmast föregående kalenderåret har varit bunden av huvudavtal mellan staten och stats-tjänstemännens huvudorganisationer om förhandlingsordning. Kunna organisationerna ej enas, får varje organisation till rektorsämbetet anmäla förslag till högst det antal arbetstagare som skall utses enligt 50 e §. Ämbetet utser arbetstagare som avses i 50 e § bland de föreslagna.

Studerande som avses i 50 e § utses av studentkåren.

Tjänstgöringstiden för arbetstagare och studerande som avses i 50 e § är ett år räknat från och med den 1 januari. För var och en av dem utses på samma sätt och för samma tid en ersättare.

50 g § För annan ledamot av tjänsteförslagsnämnden än rektor eller prorektor samt för den som utsetts enligt 50 e § utfärdar rektorsämbetet förordnande. I förordnandet anges uppdragets innebörd och omfattning.

50 h § Mot beslut av lärarkollegiet, utbildningsnämnden eller kollegienämnden om att utse ledamot av tjänsteförslagsnämnden får särskild talan ej föras.

Föres talan mot rektorsämbetets beslut enligt 50 f §, länder beslutet likväl till efterrättelse, om ej styrelsen förordnar annat. Mot styrelsens beslut i sådant ärende får särskild talan ej föras.

50 i § Ledamot får ej utan laga förfall utebli från tjänsteförslagsnämndens sammanträden. Nämnden är beslutförför när ordföranden eller vice ordföranden och minst fyra andra ledamöter, bland dem minst två av de ledamöter som utsetts enligt 50 d §, äro närvarande.

Som tjänsteförslagsnämndens beslut gäller den mening varom de flesta förena sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Om någon som varit närvarande vid den slutliga handläggningen av ärende eller föredraganden har skiljaktig mening, skall denna antecknas.

50 j § Lärarkollegiet får uppdraga åt tjänsteförslagsnämnden att fatta beslut på kollegiets vägnar i ärende om förslag till tillsättning av annan lärartjänst än tjänst som professor eller biträdande professor. I fråga om nämndens sammansättning i sådana ärenden gälla följande särskilda bestämmelser.

De tre ledamöter som utses särskilt för varje ärende skola vara sakkunniga inom det eller de ämnesområden som är i fråga eller inom angränsande ämnesområde. De skola utses bland lärarkollegiets ledamöter. Om synnerliga skäl föranleda därtill, får dock styrelsen medge att sådan ledamot utses utanför denna krets.

Tjänsteförslagsnämnd får i ärende av detta slag ej inhämta yttrande som avses i 141 § andra stycket universitetsstadgan (1964: 461).

113 §² Tjänst som professor, biträdande professor, statsagronom, statshortonom eller statsveterinär tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av tjänsteförslagsnämnden eller, i fråga om tjänsten som föreståndare och professor vid institutionen för lantbrukets byggnadsteknik, efter förslag av styrelsen.

Tjänst som klinikchef eller universitetslektor tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av lärarkollegiet.

Tjänst som försöksintendent eller överbibliotekarie tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av kollegienämnden.

Annan tjänst i lägst lönegrad B 7 tillsättes av Kungl. Maj:t efter anmälan av styrelsens ordförande.

Tjänst som docent tillsättes av styrelsen efter förslag av lärarkollegiet tills vidare för högst tre år. Tjänst som docent får innehas under högst sex år. Om särskilda skäl föreligga, får styrelsen medge att förordnande på tjänst som docent meddelas den som innehaft sådan tjänst under sex år eller vid löpande förordnandeperiods utgång kommer att ha innehaft sådan tjänst under sex år. Sådant tillstånd får varje gång avse förordnande tills vidare för högst tre år.

Tjänst som forskarassistent tillsättes av styrelsen efter förslag av lärarkollegiet tills vidare för högst tre år. Tjänst som forskarassistent får innehas under högst sex år.

Oavlönad docent antages av lärarkollegiet.

Tjänst som speciallärare tillsättes av styrelsen efter förslag av lärarkollegiet.

Övriga tjänster tillsätts och annan personal antages av styrelsen.

Bestämmelserna i 10 och 11 §§ statstjänstemannastadgan den 3

² Senaste lydelse 1972: 577.

december 1965 (nr 601) skola ej gälla i fråga om tillsättning av tjänst som professor, biträdande professor, klinikchef, statsagronom, statshortonom, statsveterinär, universitetslektor, docent, forskarassistent eller speciallärare eller i fråga om antagning av oavlönad docent.

I fråga om lärartjänst gäller 107 § 5 mom. universitetsstadgan i tillämpliga delar vid jordbrukets högskolor.

114 § Till tjänst som lärare får endast den komma i fråga som har sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och sådan förmåga i övrigt som kräves för att tjänsten skall kunna skötas tillfredsställande.

För behörighet till tjänst som universitetslektor, docent eller forskarassistent fordras att sökanden avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens. Om undantag från detta behörighetskrav i fråga om tjänst som universitetslektor gälla särskilda bestämmelser. Föreliggande särskilda skäl, får styrelsen medge sökande till tjänst som forskarassistent befrielse från nämnda krav.

Behörighetsvillkor för tjänsten som föreståndare och professor vid institutionen för lantbrukets byggnadsteknik bestämmes av styrelsen.

115 § Till tjänst som statsagronom, statshortonom eller statsveterinär får endast den komma i fråga som har sådan vetenskaplig skicklighet och sådan förmåga i övrigt som kräves för att tjänsten skall kunna skötas tillfredsställande.

116 § Beträffande behörighet till tjänster, som tillsätts av Kungl. Maj:t eller styrelsen, gälla utöver bestämmelserna i denna stadga de föreskrifter Kungl. Maj:t i särskild ordning meddelar eller vad styrelsen eljest föreskriver.

117 § Behörig att antagas till oavlönad docent är den som dels avlagt doktorsexamen eller har motsvarande kompetens, dels har erforderlig vetenskaplig och pedagogisk skicklighet.

Den som uppfyller behörighetsvillkoren enligt första stycket får antagas till oavlönad docent endast om det prövas vara till nytta för forskningen eller den vetenskapliga undervisningen.

118 § Som befodringsgrund vid tillsättning av tjänst som lärare gäller graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet, som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Särskild vikt skall fästas,

1. i fråga om tjänst som *professor eller biträdande professor* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning eller planering och ledning av forskning eller, i tillämpat ämne, vid lantbrukshögskolan genom självständigt arbete till jordbrukets, husdjursskötselns eller trädgårdsnärings utveckling och genom erfarenhet vunnen av verksamhet inom tjänstens område samt vid skogshögskolan genom erfarenhet vunnen av verksamhet vid skogsbruk, samt därutöver även vid pedagogisk skicklighet, som visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning,

2. i fråga om tjänst som *universitetslektor* vid pedagogisk skicklighet, som visats genom planering och ledning av undervisning eller utarbetande av läromedel,

3. i fråga om tjänst som *docent* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning,

4. i fråga om tjänst som *forskarassistent* vid vetenskaplig skicklighet, som visats genom egen forskning, varvid dock sådan behörig sökande äger företräde som avser att förvärva behörighet som *docent*.

I den mån tjänstens beskaffenhet påkallar det, gäller som befodringsgrund även annan egenskap än i första stycket sägs såsom klinisk, teknisk eller praktisk skicklighet. Vid tillsättning av tjänst som universitetslektor eller universitetsadjunkt skall även längden av väl vitsordad tjänstgöring beaktas.

Om befodringsgrund vid tillsättning av vissa tjänster som lärare gäller särskilda bestämmelser.

121 § I fråga om tillsättning av tjänst som professor, biträdande professor, statsagronom, statshortonom eller statsveterinär äga bestämmelserna i 114–123 §§ universitetsstadgan (1964:461) motsvarande tillämpning.

Vid tillsättning av sådan tjänst såsom professor vid veterinärhögskolan, vars innehavare även är avdelningsföreståndare vid statens veterinärmedicinska anstalt, skall tjänsteförslagsnämnden överlämna ansökningshandlingarna till anstaltens styrelse för yttrande.

Med tjänst som professor avses i denna paragraf ej tjänsten som föreståndare och professor vid institutionen för lantbrukets byggnadsteknik.

Universitetslektor, docent m. fl.

122 § De bestämmelser som gälla för universiteten i fråga om tillsättning av tjänst som universitetslektor, docent, speciallärare, forskarassistent, universitetsadjunkt, assistent och amanuens samt i fråga om antagande av oavlönad docent gälla i tillämpliga delar även i fråga om tjänst eller uppdrag vid jordbrukets högskolor.

125 § När tjänst, som tillsättes av Kungl. Maj:t efter förslag av myndighet vid högskolan, blir ledig och fråga ej är om tillsättning av tjänst som avses i 121 eller 122 §, utfärdar rektorsämbetet kungörelse i allmänna tidningarna eller, efter medgivande av Kungl. Maj:t, annan publikation med föreläggande av tre veckors ansökningstid, räknat från dagen för kungörandet. Kungörelsen skall anslås på högskolans anslagstavla.

Efter ansökningstidens utgång skall den myndighet vid högskolan som avger förslaget förorda den sökande som anses företrädesvis böra utnämnas. Därvid må myndigheten även ange vilka av de sökande som anses böra komma i fråga i andra och tredje rummen.

Tillkännagivande om förslaget skall omedelbart anslås på högskolans anslagstavla tillika med uppgift om den dag, då anslaget skedde. Högskolans styrelse skall därefter, i förekommande fall sedan ansöknings-

handlingarna och förslaget ingetts till styrelsen, med eget utlåtande överlämna ärendet till Kungl. Maj:t.

1. Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1975.
2. Ledamöter av tjänsteförslagsnämnd samt arbetstagare och studerande som avses i 50 e § och ersättare för dem utses med tillämpning av de nya bestämmelserna första gången under år 1974.
3. Om tjänst kungjorts ledig till ansökan före ikraftträdandet av denna kungörelse, skall äldre bestämmelser om tillsättning av tjänsten tillämpas i tillsättningsärendet.

1 Utredningsuppdraget

1.1 Direktiven

Statsrådet Moberg gav i anförande till statsrådsprotokollet den 12 december 1969 följande direktiv för utredningens arbete.

I betänkandet Forskarutbildning och forskarkarriär (SOU 1966:67) har 1963 års forskarutredning lagt fram förslag till reformering av forskarutbildningen, forskarkarriären och förfarandet vid tillsättning av bl. a. tjänst som professor eller biträdande professor. På grundval av betänkandet begärdes i proposition angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m. (prop 1969:31) bl. a. riksdagens godkännande av vissa riktlinjer för forskarutbildning och forskarkarriär m. m. Riksdagen biföll propositionen (SU 93; rskr 222). Reformen genomförs med början under innevarande budgetår.

I fråga om förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor anförde dåvarande chefen för utbildningsdepartementet i nämnda proposition bl. a. att han delar universitetskanslersämbetets uppfattning att innehavare av sådan tjänst bör kunna utses på enklare sätt än vad forskarutredningen föreslagit och att frågan om förfarandet bör övervägas ytterligare. I avvaktan på att ställning kan tas till ett nytt förslag förordade departementschefen att man skulle genomföra vissa av de åtgärder som utredningen föreslagit i syfte att reducera tidsåtgången. Detta gällde bl. a. specimenstiden och tiden för sakkunniggranskningen. Kungl. Maj:t har sedermera i kungörelsen (1969:326) om ändring i universitetsstadgan (1964:461) förordnat bl. a. att specimenstiden skall utgöra två månader mot tidigare tre samt att tiden för sakkunniggranskningen skall minskas till tre månader från tidigare sex månader. Dessa nya regler skall tillämpas vid tillsättning av tjänst som kungjorts ledig tidigast den 1 juli 1969.

Förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor bör nu tas upp till den prövning som dåvarande chefen för utbildningsdepartementet förutskickade. Prövningen bör verkställas av en särskilt tillkallad sakkunnig.

Tjänst som professor eller biträdande professor bör kunna tillsättas på enklare sätt än det som tillämpas f. n. och det som föreslagits av forskarutredningen. Det bör därför också vara möjligt att väsentligt förkorta den tid som f. n. krävs för tillsättningsärendena. Som riktpunkt bör gälla att den tid som åtgår från det en tjänst kungjorts ledig till dess slutligt beslut om tillsättning föreligger bör endast i undantagsfall överstiga sex månader. I allmänhet bör den kunna vara inte oväsentligt kortare.

Vem som är den lämpligaste till tjänst som professor eller biträdande professor måste uppenbarligen bedömas mot bakgrund av de åligganden som enligt gällande bestämmelser är förenade med tjänsten. Detta innebär bl. a. att man liksom hittills har att beakta främst sökandenas vetenskapliga skicklighet. Det synes emellertid vara angeläget att även andra befordringsgrunder än den vetenskapliga skickligheten i egentlig mening beaktas i vidare mån än som nu sker. Detta bör, som forskarutredningen föreslagit, gälla i fråga om bl. a. undervisningsskickligheten. Därvid är främst skickligheten att meddela forskarutbildning, särskilt förmågan att handleda doktorander, av intresse, liksom insatser vid produktion eller utveckling av

läromedel. Även andra meriter än vetenskaplig skicklighet och undervisnings-skicklighet kan vara av betydelse. Sålunda bör bl. a. klinisk skicklighet beaktas vid tillsättning av sådan tjänst som professor eller biträdande professor som är förenad med tjänst som läkare eller tandläkare. Vidare bör övervägas i vad mån hänsyn skall tas till administrativ erfarenhet, t. ex. från uppdrag som prefekt eller studierektor vid universitets- eller högskoleinstitution eller från utrednings- och planeringsarbete som berör forskning eller utbildningsorganisation.

Som ett led i tillsättningsförfarandet bör liksom hittills ingå en prövning av sökandenas vetenskapliga kompetens verkställd av vetenskapligt sakkunniga personer. Denna sakkunnigprövning bör dock kunna begränsas till en mera allmän bedömning än som f. n. sker. Det kan nämligen inte anses tillräckligt motiverat att av högt kvalificerad personal vars arbetskraft primärt skall ägnas forskning och undervisning kräva så stora insatser inom ramen för sakkunnigprövningen som behövs enligt nuvarande ordning. Vidare kan ifrågasättas om de vetenskapligt sakkunniga skall yttra sig om annat än de sökandes vetenskapliga skicklighet. Övriga befordringsgrunder bör nämligen kunna granskas och värderas på i stort sett samma sätt som redan sker vid tillsättning av exempelvis tjänster som skolledare och lärare inom skolväsendet. Återstår därefter frågan om hur sökandenas meriter i de olika befordringsgrunderna skall vägas samman till en helhetsbedömning. Denna fråga bör uppmärksammas särskilt.

Förfarandet för utseende av sakkunniga bör kunna förenklas. Målet för arbetet med denna fråga skall vara att skapa förutsättningar för att till sakkunniga utses personer som tillsammans är representativa för utvecklingen av forskning och undervisning inom det ämnesområde som berörs. Därvid bör beaktas att det ibland kan vara värdefullt att anlita sakkunniga från andra länder.

I ärendet om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor bör lokala synpunkter alltid inhämtas. Detta kan lämpligen ske genom att tjänsten tillsätts efter förslag av myndighet vid vederbörande universitet eller högskola. Den sakkunnige bör på denna punkt särskilt pröva önskemålen att skilda personalgrupper och de studerande får framföra synpunkter, innan förslaget avges.

Inom ramen för ett förenklat tillsättningsförfarande torde ett kallelseförfarande i allmänhet inte behövas. Det är dock inte uteslutet att det i vissa fall kan behövas särskilda åtgärder för att förmå personer, som är väl lämpade för en ledigkunjord tjänst som professor eller biträdande professor, att ställa sig till förfogande. Detta kan gälla personer som på grund av verksamhet utomlands inte fått kännedom om ledigkunjordandet eller som på grund av sina anställningsförhållanden inte önskar offentligen tillkännage att de vill byta anställning. Särskilda åtgärder kan också behövas för att till Sverige knyta framstående utländska vetenskapsmän.

Den sakkunnige bör undersöka i vad mån erfarenheter ifrån andra länder, särskilt de nordiska, kan vara av intresse.

Förutom förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor vid universitet eller högskola inom universitetskanslersämbetets arbetsområde bör den sakkunniges uppdrag avse även sådan tjänst vid andra högskolor. Efter samråd med chefen för jordbruksdepartementet finner jag sålunda att uppdraget bör avse tjänsterna som professor eller biträdande professor (motsvarande) vid jordbrukets högskolor. Den sakkunniges uppdrag bör slutligen innefatta översyn av förfarandet vid tillsättning av motsvarande tjänster vid de statliga forskningsråden och vid andra myndigheter där sådana tjänster f. n. tillsätts efter huvudsakligen samma regler som vid universiteten. I fråga om tjänster vid dessa myndigheter har jag samrått med vederbörande departementschefer.

Den sakkunniges förslag om tillsättningsförfarandet bör åtföljas av kostnadsberäkningar och förslag till de författningsändringar som behövs.

Den sakkunniges arbete bör bedrivas skyndsamt.

1.2 Uppdragets fullgörande. Sambands- och avgränsningsfrågor

1.2.1 Frågor om universitetsdemokrati. Utredningens diskussionspromemoria

Såsom nyss framgått understryks i utredningens direktiv, att lokala synpunkter alltid bör inhämtas i ärenden om tillsättning av professors-tjänster och att detta lämpligen kan ske genom att tjänsterna tillsätts efter förslag av myndighet vid berörda universitet eller högskolor. På

denna punkt åläggs utredningen att särskilt pröva önskemålen att skilda personalgrupper och de studerande får framföra synpunkter, innan förslag avges.

Utredningen fann på ett tidigt stadium av sitt arbete, att frågan om tillsättningsförfarandets utformning genom dessa uttalanden kopplats nära samman med frågan om nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal vid universitet och högskolor och med den försöks- och utredningsverksamhet som sedan våren 1969 bedrivits på det området. Det föreföll utredningen naturligt att utgå från att förslagsmyndigheten i tillsättningsärenden borde vara antingen en som resultat av denna verksamhet — huvudsakligen för andra ändamål — utformad myndighet, i vilken företrädare för olika berörda grupper ingick på ett eller annat sätt, eller också en specialkonstruerad myndighet. Även i det senare fallet syntes myndighetens konstruktion rimligen böra ansluta sig till de allmänna nya riktlinjer som man kunde komma fram till i fråga om samarbetsformerna, i den mån inte tillsättningsärendenas speciella beskaffenhet föranledde särregler. Utredningen fann därför anledning att noga följa de diskussioner och överväganden som ägde rum i samarbetsfrågorna, huvudsakligen inom UKÄ-området.

När UKÄ i oktober 1971 sände ut Remiss-PM II, "Nya samarbetsformer på universitetsområdet", till berörda myndigheter, organisationer m. fl. för att ge dem möjlighet till en samlad bedömning av de då aktuella frågorna på universitetsdemokratins område, hade utredningen om professorstillsättning kommit fram till preliminära ställningstaganden rörande huvudlinjerna för en reform av tillsättningsförfarandet. Utredningen fann det angeläget att, i nära anslutning till remissinstansernas behandling av UKÄ:s Remiss-PM II, få till stånd en diskussion om dessa huvudlinjer. För att nå detta syfte sammanställde utredningen en "Diskussionspromemoria om professorstillsättning m. m." (DPM), som i november 1971 sändes ut på en omfattande remiss — i huvudsak till samma instanser som UKÄ-promemorian.

Utredningen fann det inte erforderligt att i DPM redogöra för gällande bestämmelser eller tidigare reformförslag eller att i detalj utveckla motiven för sina egna reformtankar. Det väsentliga ansåg utredningen vara att ange själva de tänkta huvudlinjerna för reformen och så mycket av argumenten för och emot dessa som kunde behövas för att diskussionen skulle kunna bli meningsfull. I några fall presenterade utredningen alternativa möjligheter till lösningar. Det underströks i promemorian, att de ställningstaganden som förekom stod för utredningsmannens egen räkning och att alla ställningstaganden var preliminära.

Principerna för en reform av tillsättningsförfarandet behandlades under sju olika huvudpunkter, nämligen 1. Allmänna synpunkter, 2. Fastställande av ämnesinnehåll och tjänstens beskaffenhet i övrigt, 3. Behörighetsregler och befodringsgrunder, 4. Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling, 5. Kallelseförfarandet, 6. Specimenstid och 7. Lärarprov m. m. I ett särskilt avsnitt berördes några praktiska detaljer i ett reformerat förfarande.

Den största nyheten i DPM var tanken att ärenden om professorstill-

sättning skulle på fakultets/sektionsnivå handläggas av särskilda nya organ — tjänsteförslagsnämnder. I sådan nämnd skulle tre vetenskapligt sakkunniga, utsedda för det aktuella ärendet, ingå som ledamöter. Nämnderna skulle i övrigt bestå ej blott av fakultets/sektionsledamöter utan också av företrädare för studerande och anställda. För att få ett konkret diskussionsunderlag angavs i promemorian en tänkbar sammansättning på åtta ledamöter, varav en företrädande icke-ordinarie lärare, assistenter och amanuenser, en företrädande teknisk och administrativ personal och en företrädande de studerande. Det underströks, att frågorna hur, av vem och för vilken tid dessa ledamöter skulle utses erbjöd åtskilliga problem. I det avseendet hänvisade utredningen direkt till vad som i UKÄ:s Remiss-PM II anfördes om motsvarande problem beträffande ledamöter i utbildningsnämnd och konsistorium.

I början av år 1972 besökte utredningsmannen konsistorierna vid universiteten i Uppsala, Lund, Umeå och Göteborg, högskolan i Linköping, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm och Chalmers tekniska högskola och överlade med konsistoriernas ledamöter m. fl. om huvudlinjerna för reformen sådana dessa skisserats i DPM. Vid en överläggning med konsistoriet vid universitetet i Stockholm företrädades utredningen av två av sina experter. Slutligen sammanträdde utredningsmannen också med företrädare för jordbrukets högskolor och diskuterade motsvarande frågor.

Remissyttrandena över DPM utgör ett omfattande material av meningsyttringar, synpunkter och uppslag, som nu kan läggas till grund för utredningens slutliga ställningstaganden. Vad som väckt störst uppmärksamhet i yttrandena är frågorna om befodringsgrunder och frågorna om tjänsteförslagsnämnden och dess sammansättning. Själva den grundläggande nya tanken att inrätta speciella organ, tjänsteförslagsnämnder, med bl. a. särskilt tillkallade vetenskapligt sakkunniga personer som ledamöter har fått ett övervägande positivt mottagande. Meningarna om vilka ledamöter som i övrigt bör ingå i en sådan nämnd är emellertid mycket delade. En majoritet bland universitets- och högskolemyndigheterna uttalar sig bestämt emot att företrädare för de studerande, icke-ordinarie lärare eller teknisk och administrativ personal skulle bli fullvärdiga ledamöter i tjänsteförslagsnämnderna.

I UKÄ:s Remiss-PM II hade angivits, att avsikten var att UKÄ under sommaren 1972 skulle lämna Kungl. Maj:t förslag till stadgebestämmelser om nya samarbetsformer så att generella bestämmelser i ämnet skulle — efter proposition och riksdagsbehandling — kunna träda i kraft den 1 juli 1973. Utredningen om professorstillsättning hade för sin del knutit an till denna tidsplan. I yttrandena över Remiss-PM II uttalade sig emellertid en stor majoritet av konsistorier, fakulteter/sektioner och utbildningsnämnder mot att bestämmelser stadgefästes redan vid den i promemorian angivna tidpunkten och förordade i stället fortsatt försöksverksamhet. Den främsta anledningen till att man ville skjuta upp en definitiv reform var att man ansåg skäl föreligga att avvakta de organisationsförslag som var att vänta från 1968 års utbildningsutredning (*U 68*).

Riksdagens utbildningsutskott tog i sitt av riksdagen den 14 april 1972 godkända betänkande 1972:4 med anledning av en motion upp frågan

om nya samarbetsformer vid universitet och högskolor. Utskottet framhöll därvid angelägenheten av att beslut inte fattas som föregriper vad som kan bli statsmakternas ställningstaganden till U 68:s kommande förslag. Betänkandet mynnade i denna del ut i den förklaringen att utskottet utgick från att Kungl. Maj: t hade sin uppmärksamhet riktad på att frågan om samarbetsformerna är en del av ett större problemkomplex och ej beslutade om sådana reformer som kunde betyda att U 68:s kommande förslag föregreps eller att genomförandet av reformer som framstår som påkallade på något längre sikt försvårades.

Mot bakgrund av yttrandena över Remiss-PM II och utbildningsutskottets nyss återgivna uttalanden fann UKÄ, att försöksverksamheten på samtliga nivåer borde fortsätta fram till dess att en på U 68:s förslag och däröver avgivna remissyttranden grundad ny organisation kunde börja genomföras. UKÄ utverkade därför hos Kungl. Maj: t en förlängning av berörda bemyndiganden och har med stöd härav i december 1972 utfärdat föreskrifter för fortsatt försöksverksamhet med nya former för samarbete mellan studerande, lärare och övrig personal vid universitet och högskolor. Dessa nya föreskrifter trädde i kraft den 1 juli 1973. Det har angivits, att försöksverksamheten troligen kommer att fortgå t. o. m. budgetåret 1975/76, dvs. fram till dess riksdagsbeslut som föranleds av U 68:s förslag tidigast kan träda i kraft i denna del.

Beslutet att försöksverksamheten på detta sätt skall fortsätta under flera år — sannolikt till den 1 juli 1976 — rubbade i väsentlig mån de förutsättningar som utredningen om professorstillsättning dittills haft för sitt arbete. Tanken på att koppla samman utredningens förslag med de lösningar som frågan om samarbetsformer mera slutligt erhåller måste sålunda överges, om utredningens arbete skulle kunna leda till resultat inom rimlig tid. För utredningen aktualiserades i stället frågan om inte också mera genomgripande reformer av förfarandet vid professorstillsättning bör anstå till dess förändringar grundade på U 68:s förslag träder i kraft.

1.2.2 Sambandet med U 68:s förslag

Utredningen hade redan i DPM Erinrat om att väsentliga organisatoriska reformer på den högre utbildningens område var att vänta som resultat av U 68:s arbete. I det sammanhanget framhöll utredningen, att den aktuella reformen av tillsättningsförfarandet uppenbarligen måste utgå från rådande förhållanden men att det framstår som en given fördel, om man i fråga om tillsättningsförfarandet kan komma fram till lösningar som lätt låter sig anpassas efter ytterligare organisatoriska reformer. Utredningen förutsatte därvid, att bl. a. just konstruktionen med särskilda tjänsteförslagsnämnder innebar en sådan lösning. Det kan anmärkas att några remissinstanser, bl. a. konsistorierna vid universitetet i Uppsala, karolinska institutet och Chalmers tekniska högskola, i sina yttranden över DPM ifrågasatte, om inte U 68 kunde förväntas resultera i så stora förändringar att det vore befogat att invänta den utredningen.

Under de senaste åren har utredningen om professorstillsättning fortlöpande blivit informerad om de delar av arbetet inom U 68 som varit

av direkt betydelse för utredningens eget arbete, och utredningen har numera tagit del av U 68:s huvudbetänkande "Högskolan" (SOU 1973:2). Såsom kommer att närmare utvecklas i det följande har utredningen därvid funnit, att de av utredningen förordade reformerna av förfarandet vid professorstillsättning bör kunna genomföras utan att man inväntar att av U 68:s förslag föranledda beslut träder i kraft.

1.2.3 Frågor rörande andra tjänster än professorstjänster

Utredningens uppdrag är enligt direktiven begränsat till att avse förfarandet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor. Universitetspedagogiska utredningen (UPU) föreslog i sitt i mars 1970 till UKÄ avgivna principbetänkande, att uppdraget skulle vidgas till att omfatta alla akademiska lärartjänster. I ett första skede av sitt arbete var utredningen också själv tveksam, om inte en utvidgning av uppdraget skulle vara befogad. Om tjänsteförslagsnämnder inrättades, syntes det sålunda naturligt att sådana nämnder, eventuellt i särskild sammansättning, anlätades också vid tillsättning av exempelvis tjänster som docent, forskarassistent och ordinarie universitetslektor. Frågan om en sådan lösning aktualiserades, efter samråd med utredningen, i UKÄ:s Remiss-PM II. Under hänvisning till utredningens reformtankar anmodades remissorganen där (s 29) att särskilt ta upp frågan om inte ärenden rörande tillsättning av i första hand nyss angivna tjänster liksom ärenden rörande antagande av oavlönad docent lämpligen kunde handläggas av samma organ på fakultets/sektionsnivå som skulle handlägga ärenden om professorstillsättning. I yttrandena över DPM tillstyrkte ett stort antal remissinstanser en sådan lösning. Därvid underströks i många yttranden, att tjänster som ordinarie universitetslektor borde tillsättas i samma ordning som professorstjänster.

Universitetslärarförbundet (ULF) och Sveriges Universitetslektors Förening (SULF) ingav i december 1971 en framställning till Kungl. Maj:t med begäran om skyndsamt utredning av bl. a. förfarandet vid tillsättning av universitetslektorat. Vid ULF:s fullmäktigemöte i februari 1973 beslöt mötet att hos Kungl. Maj:t hemställa bl. a. att utredningen om professorstillsättning skulle få i uppdrag att även ta upp frågan om universitetslektoraten.

Frågan om tillsättning av tjänster som universitetslektor har på något längre sikt kommit i ett nytt läge genom att U 68 i sitt betänkande (s 544) förordat att samtliga ordinarie och extra ordinarie lektorstjänster skall tillsättas av det föreslagna universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) efter förslag av vederbörande högskolestyrelse. Det kan anmärkas att övriga helt eller delvis för grundutbildning avsedda lärartjänster enligt U 68:s uppfattning bör tillsättas av högskolestyrelsen. Frågor om tillsättning av tjänster som företrädesvis är avsedda för forskning och forskarutbildning har U 68 med hänsyn till innebörden i sitt uppdrag inte haft anledning att närmare behandla i sammanhanget. U 68 förutsätter emellertid, att förslag liksom hittills skall avges av vederbörande fakultets/sektionsorgan. U 68 framhåller, att den närmare utformningen av förfarandet här får bli beroende bl. a. av statsmakternas ställnings-

taganden till det förslag som utredningen om professorstillsättning kommer att avge.

Utredningen har i några sammanhang funnit anledning att till belysning av föreliggande problem göra jämförelser mellan professors-tjänster, å ena, samt andra lärartjänster vid universitet och högskolor, å andra sidan. Särskilt gäller detta avsnittet om behörighets- och befordringsgrunder, som innehåller exempel på hur regler om sådana grunder enligt utredningens mening skulle kunna utformas även för vissa andra tjänster än professorstjänster. Vidare innefattar utredningens förslag regler om möjlighet för fakultet/sektion att delegera till tjänsteförslags-nämnd att fatta beslut i ärende om förslag till tillsättande av andra lärartjänster än professorstjänster. I övrigt har utredningen emellertid, med hänsyn till sina egna direktiv och till U 68:s förslag, ej gått närmare in på hur sådana andra tjänster bör tillsättas.

2.1 *Grunddragen i nuvarande organisatoriska förhållanden*

2.1.1 Inledning

De organisatoriska förhållandena vid universiteten i Uppsala, Lund, Göteborg, Stockholm och Umeå, karolinska institutet, tekniska högskolan i Stockholm, Chalmers tekniska högskola samt högskolan i Linköping är i sina grunddrag reglerade genom universitetsstadgan (1964: 461) (US). Enligt ämbetsskrivelse den 25 maj 1973 med bestämmelser för högskolan i Luleå äger US — med vissa inskränkningar — motsvarande tillämpning för högskolan i Luleå. De nu nämnda läroanstalterna kallas i fortsättningen med en gemensam beteckning universiteten. Grundläggande regler för UKÄ, som är central myndighet för universiteten, är intagna i instruktionen (1965: 740) för universitetskanslerämbetet.

I fråga om lantbrukshögskolan, skogshögskolan och veterinärhögskolan finns grundläggande bestämmelser i stadgan (1965:494) för jordbrukets högskolor (JHS).

Såsom nämnts under 1.2.1 bedrivs sedan flera år vid universitet och högskolor försöksverksamhet med nya samarbetsformer mellan studerande, lärare och övrig personal. Inom ramen för denna verksamhet har med avvikelse från nyssnämnda författningar försöksvis införts förändrade regler om olika organs sammansättning och arbetsformer.

2.1.2 Universitet och högskolor inom UKÄ:s område

I det följande behandlas översiktligt först den lokala organisationen vid universiteten och därefter UKÄ:s organisation. Som redan nämnts i inledningen gäller vissa särbestämmelser för högskolan i Luleå. Dessa redovisas i ett sammanhang i slutet av avsnittet om den lokala organisationen.

I Örebro, Växjö och Karlstad finns *universitetsfilialer* som i organisatoriskt avseende är delar av universiteten i resp. Uppsala, Lund och Göteborg. Särskilda beslutande myndigheter för filialernas verksamhet finns därför i princip inte.

Vid varje universitet finns som styrelse ett *konsistorium*. Bland

konsistoriets främsta uppgifter kan nämnas allmän tillsyn över verksamheten, förvaltning av universitetets resurser och ekonomiska angelägenheter, anslagsframställningar rörande den för universitetet gemensamma verksamheten samt tillsättning av flertalet tjänster.

Konsistoriet har enligt US:s bestämmelser som ledamöter rektor, vilken är ordförande, prorektor (rektors ställföreträdare) och dekanerna (jfr nedan). Vidare är vid vissa läroanstalter förvaltningschefen och ytterligare en företrädare för medicinsk fakultet ledamöter. Vid handläggning av biblioteksärenden ingår överbibliotekarien, om det finns en sådan. Inom ramen för försöksverksamheten med nya samarbetsformer är dessutom enligt beslut av UKÄ företrädare för de studerande och de anställda ledamöter i konsistoriet. Dessa företrädare utses i allmänhet av studentkårer och fackliga organisationer. Under försöksverksamheten ingår också vid alla läroanstalter förvaltningschefen i konsistoriet.

Vid varje universitet finns ett *rektorsämbete* som har det närmaste inseendet över allt som rör läroanstalten. En stor del av ämbetets uppgifter består i att avgöra ärenden efter delegation från konsistoriet.

Rektorsämbetet består av rektor och förvaltningschefen. Ärendena avgörs av rektor i närvaro av förvaltningschefen. Rektor och prorektor väljs enligt provisoriska bestämmelser, som Kungl. Maj:t meddelat i februari 1973, av en särskild valförsamling vid universitetet. Denna församling utses till en tredjedel vardera av fakulteter och sektioner, lokala fackliga organisationer samt studentkårer.

Ansvar för uppgiften att främja forskning och utbildning vilar i väsentlig grad på *fakulteter* och *sektioner*. Dessa termer används båda i två skilda betydelser. Dels betecknar de en del av universitetet inom vilken viss utbildning och forskning bedrivs och till vilken bl. a. lärare och studerande är knutna. Dels betecknar de en beslutande myndighet inom sådan del. På fakulteter och sektioner som myndigheter ankommer det bl. a. att avge förslag i fråga om tillsättning av vissa lärartjänster.

Länge var universiteten organiserade på de fyra traditionella fakulteterna: teologisk, juridisk, medicinsk och filosofisk fakultet. I dag finns tio slag av fakulteter, varav tre är uppdelade på sektioner. Sektionerna har i huvudsak, var inom sitt område, övertagit fakultetens uppgifter och befogenheter. De slag av fakulteter och sektioner som förekommer budgetåret 1973–1974 framgår av uppställningen s. 38.

Varje fakultet/sektion består som beslutande myndighet av samtliga ordinarie lärare som hör till fakulteten eller sektionen, dvs. professorer, biträdande professorer och universitetslektorer. Även vissa andra personer kan undantagsvis vara ledamöter. Fakultet/sektion väljer i princip inom sig en dekanus som ordförande och en prodekanus som vice ordförande. Antalet ledamöter i fakulteter/sektioner framgår av tabellen s. 39.

Fakulteter/sektioner har av flera olika skäl hittills ej blivit föremål för någon försöksverksamhet med nya samarbetsformer. För att underlätta arbetet kan fakultet/sektion bilda fakultetsnämnd eller sektionsnämnd; denna består av minst fem av fakultetens/sektionens ledamöter, däribland alltid dekanus och prodekanus.

Efter särskilt förordnande kan viss grupp av ärenden, som eljest skulle

Fakultet	Sektion
Humanistisk	Historisk-filosofisk Språkvetenskaplig
Teologisk	
Juridisk	
Samhällsvetenskaplig	
Medicinsk	
Odontologisk	
Farmaceutisk	
Matematisk- naturvetenskaplig	Matematisk-fysisk Kemisk Biologisk-geografisk
Filosofisk (vid högskolan i Linköping)	
Teknisk	Teknisk fysik Maskinteknik Flygteknik Elektroteknik Väg- och vattenbyggnad Kemi Bergsvetenskap Arkitektur Lantmäteri

prövas av fakultet eller sektion, i stället handläggas av två eller flera fakulteter eller sektioner gemensamt, s. k. fakultets- eller sektionsgrupper. Som exempel kan nämnas att ärenden om tillsättning av vissa professorstjänster vid teknisk fakultet handläggs av sektionsgrupper.

Inom varje odelad fakultet och inom flertalet sektioner finns en *utbildningsnämnd*. I vissa fall finns utbildningsnämnd även inom fakultet som är delad i sektioner, antingen jämsides med utbildningsnämnder vid sektionerna eller ensam. Utbildningsnämnden beslutar i sådana frågor rörande utbildningen och tillsynen över de studerande som ankommer på fakulteten eller sektionen. Nämnden svarar sålunda för den lokala organisationen av såväl grundläggande utbildning som forskarutbildning. Bl. a. i frågor om förslag till anslagsäskanden avger nämnden yttranden till fakulteten/sektionen.

Utbildningsnämnden är, som framgår av det sagda, en med fakulteten/sektionen i huvudsak sidoställd beslutsfattande myndighet. Detta medför att frågor av allmän karaktär, såsom remisser och liknande, ofta behandlas i både fakultet/sektion och utbildningsnämnd. Däremot är frågor om tillsättning av lärartjänster och om det vetenskapliga samarbetet mellan forskare och institutioner i princip uppgifter för fakultet/sektion.

Enligt US består utbildningsnämnden av dekanus som ordförande och ytterligare sju ledamöter, av vilka tre skall vara lärare och väljas av fakulteten eller sektionen, en skall väljas av fakultetens eller sektionens assistenter, amanuenser, övningsassistenter och assistenttandläkare och tre skall väljas av studentkåren. Dessutom kan i vissa fall ingå dels ledamöter från universitetsfilial, dels rektor vid lärarhögskola.

UKÄ:s föreskrifter om försöksverksamhet med nya samarbetsformer ger konsistoriet rätt att enligt vissa modeller besluta om utbildningsnämndens sammansättning. Antalet ledamöter kan därvid variera mellan nio och sjutton. I nämnden ingår då även företrädare för icke-ordinarie lärare och för teknisk och administrativ personal, vilka utses av personalorgani-

(p = professorer; bp = biträdande professorer; ul = universitetslektorer)

Fakultet/sektion	Uppsala			Lund			Göteborg			Stockholm			Umeå			Karolinska institutet			KTH			CTH			Högs i Lin-köping		
	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul	p	bp	ul
teologisk	9	1	0	8	2	0	—	—	—	13	6	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
juridisk	11	4	1	10	5	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
medicinsk	38	10	14	53	16	2	42	17	3	—	—	—	27	11	5	62	35	9	—	—	—	—	—	—	22	0	2
historisk-filosofisk	15	0	10	11	1	9	8	0	10	14	0	9	4	0	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
språkvetenskaplig	16	0	19	12	0	18	10	0	14	16	1	18	5	0	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
samhällsvetenskaplig	11	2	44	16	1	40	19	1	42	16	4	40	8	0	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
matematisk-fysisk	15	4	24	9	4	13	4	1	7	7	3	11	6	0	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
kemisk	6	1	7	5	2	7	5	0	4	5	2	7	5	0	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
biologisk-geografisk	14	5	8	12	3	6	6	1	6	10	3	5	8	5	1	8	6	0	—	—	—	—	—	—	—	—	—
odontologisk	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
farmaceutisk	9	1	2	9	0	16	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	17	7	23	12	6	21	—	—	—
teknisk fysik	2	2	3	8	0	9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	8	16	2	12	—	—	—
maskinteknik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	1	3	—	—	—	—	—	—
flygteknik	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	11	1	7	13	2	13	—	—	—
elektroteknik	—	—	—	6	0	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	9	1	7	12	2	10	25	0	21
våg o vatten	—	—	—	7	2	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	2	10	9	1	4	—	—	—
kemi	—	—	—	10	4	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	1	3	—	—	—	—	—	—
bergsvetenskap	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	8	0	7	6	3	2	—	—	—
arkitektur	—	—	—	9	0	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	5	0	6	—	—	—	—	—	—
lantmäteri	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Högsolan i Luleå: 2 p; 3 bp; 16 ul.

sationerna. I modellerna har antingen gruppen lärare, assistenter och amanuenser två platser mer än gruppen studerande eller också de båda grupperna lika många platser. Dessutom ingår en företrädare för teknisk och administrativ personal, om ej konsistoriet bestämmer annat. Ledamöter från universitetsfilial ingår också generellt i berörda nämnder.

För forskningen och utbildningen inom visst ämnesområde anställda lärare och andra anställda utgör enligt US en *institution*. Till institutionen hör lokaler, samlingar, apparatur och annat som anvisats för verksamheten. Indelningen i institutioner har hittills beslutats av Kungl. Maj:t. Institution förvaltas enligt US antingen av prefekt eller, om institutionen omfattar mer än en lärartjänst, av institutionskollegium och prefekt. Prefekten utses enligt US av konsistoriet bland de ordinarie lärarna. US:s föreskrifter om institutionskollegiums sammansättning innebär att detta består av prefekten som ordförande, samtliga övriga lärare, företrädare för assistenter m. fl. och studerande samt, i vissa fall, ledamöter från universitetsfilial och lärarhögskola.

På institutionsnivå har försöksverksamheten med nya samarbetsformer varit mest differentierad och långtgående. UKÄ har meddelat föreskrifter som ger konsistoriet rätt att inom vissa ramar besluta om organisations- och arbetsformer inom institutionerna. Ramarna innebär att prefektens beslutanderätt i flertalet fall förs över till kollegialt organ, institutionsstyrelsen, sammansatt av företrädare för anställda och studerande vid institutionerna och med den av konsistoriet utsedda prefekten som självskriven ordförande.

Vid *högskolan i Luleå* fullgörs de uppgifter som vid universiteten ankommer på konsistorium, fakultet eller sektion av en avdelning inom organisationskommittén för högre teknisk utbildning och forskning i övre Norrland. Särskilda regler gäller om fullgörande av uppgift som rektor, dekanus och förvaltningschef. Även i Luleå deltar inom ramen för försöksverksamheten företrädare för anställda och studerande i handläggning av myndighetsärenden. Handläggning av ärenden rörande tillsättning av ordinarie tjänst som professor eller biträdande professor ankommer dock på myndigheter vid Chalmers tekniska högskola eller tekniska högskolan i Stockholm i samråd med organisationskommittén.

Den *centrala myndigheten*, UKÄ, har en av Kungl. Maj:t utsedd styrelse med universitetskanslern som ordförande. Inom ämbetet finns fem fakultetsberedningar: en för humaniora och teologi, en för rätts- och samhällsvetenskaperna, en för medicin, odontologi och farmaci, en för matematik och naturvetenskap samt en för de tekniska vetenskaperna. Varje fakultetsberedning består av ordförande och åtta andra ledamöter, alla utsedda av Kungl. Maj:t. Som led i försöksverksamheten med nya samarbetsformer har varje beredning utökats med två företrädare för de studerandes intressen och tre företrädare för arbetstagarintressena. Ordförandena i fakultetsberedningarna är samtidigt ledamöter i UKÄ:s styrelse. I styrelsen ingår därjämte, utom universitetskanslern som ordförande, tre andra ledamöter samt, enligt försöksbestämmelser, en företrädare för de studerandes intressen.

2.1.3 Jordbrukets högskolor

Jordbrukets högskolor har i huvudsak samma uppbyggnad som universiteten. Vissa avvikelser förekommer dock. Däribland kan följande nämnas. Vid högskolorna bedrivs programbunden försöksverksamhet inom berörda näringsverksamheter. För denna försöksverksamhet finns vissa särskilda organ. Högskolorna är direkt underställda Kungl. Maj:t; det finns dock f. n. en samarbetsnämnd för samverkan mellan högskolorna på forsknings-, försöks- och utbildningsområdena.¹ Styrelse och rektor vid varje högskola utses av Kungl. Maj:t. Rektor är ledamot i styrelsen. Ordföranden utses särskilt. Fakulteter och sektioner motsvaras av lärarkollegier. Det finns såtillvida en motsvarighet till fakultets- och sektionsnämnder att lärarkollegiet kan uppdra åt utskott att avgöra vissa ärenden.

Också inom jordbrukets högskolor bedrivs försöksverksamhet med nya samarbetsformer på utbildningsnämnds- och institutionsnivå.

Antalet ledamöter i lärarkollegierna framgår av följande uppställning (p = professorer; bp = biträdande professorer; ul = universitetslektorer):

	p	bp	ul
lantbrukshögskolan	26	23	4
skogshögskolan	17	22	2
veterinärhögskolan	16	16	3

2.2 Det nuvarande tillsättningsförfarandet

2.2.1 Inledning

Bestämmelserna om förfarandet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor är i stort sett desamma för tjänster vid universitet och högskolor vilka regleras av US, å ena sidan, och tjänster vid jordbrukets högskolor, å den andra. Vid sin redovisning av bestämmelserna behandlar utredningen först de förra tjänsterna och redovisar därefter de avvikelser som gäller för tjänster vid jordbrukets högskolor. I den mån inte annat anges, är bestämmelserna av samma innehåll för tjänster som professor och som biträdande professor. Redovisningen gör inte anspråk på fullständighet.

2.2.2 Förfarandet inom UKÄ:s område

Innan icke nyinrättad professorstjänst ledigkungörs, skall bl. a. frågan om tjänstens ämnesinnehåll övervägas (69 § och 107 § 5 mom. US). Härvid medverkar institutionen, utbildningsnämnden, fakulteten eller sektionen och UKÄ i förfarandet. Finner UKÄ att tjänsten bör ges ändrat ämnesinnehåll, skall ämbetet överlämna ärendet till Kungl. Maj:t. UKÄ skall närmare ange det av Kungl. Maj:t fastställda ämnesinnehållet, om en beskrivning därav behövs som vägledning vid tillsättningen av tjänsten eller av annat skäl.

¹ Denna samarbetsnämnd skall enligt statsmakternas beslut avvecklas, i samband med att bl. a. lantbrukshögskolan och veterinärhögskolan får en gemensam styrelse.

Professorstjänster tillsätts av Kungl. Maj:t efter förslag av fakultet eller sektion (107 § 1 mom. US). Av ledamöterna i fakultet eller sektion får endast professorer och, när fråga är om tjänst som biträdande professor, biträdande professorer delta i behandlingen av tillsättningsärendena (35 § 2 mom. US). Fakulteten eller sektionen får inte delegera ärendet (42 § US).

För tjänst som professor finns i allmänhet ej särskilda behörighetsvillkor föreskrivna. I fråga om tjänst som biträdande professor anges däremot i 135 § US att för behörighet till tjänsten fordras att ha styrkt vetenskaplig skicklighet utöver den som fordras för att bli antagen till docent. Av 111 § följer att Kungl. Maj:t i särskild ordning kan föreskriva behörighetskrav för professorstjänster. Så har också undantagsvis skett, t. ex. i fråga om tjänst som är förenad med läkartjänst vid undervisnings-sjukhus.

I 109 § US anges befordringsgrunder för bl. a. professorstjänster. Paragrafen lyder:

För befordran till annan ordinarie lärtjänst än tjänst som universitetslektor må ej andra grunder avses eller åberopas än graden av ådagalagd vetenskaplig och, i fråga om tjänst tillhörande teknisk fakultet, jämväl konstnärlig skicklighet i det eller de ämnen tjänsten omfattar. Vetenskaplig eller konstnärlig skicklighet må i fråga om tjänst vid teknisk fakultet även vara visad genom självständigt arbete till teknikens eller byggnadskonstens utveckling.

Vid bedömande av skickligheten skall hänsyn jämväl tagas till ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning.

I 107 § 4 mom. och 112–135 §§ US lämnas mycket ingående föreskrifter om förfarandet vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor. Inledningsvis sägs i 112 § att tjänsten tillsätts antingen efter ansökan eller efter kallelse. Endast den får kallas vars skicklighet till tjänsten är uppenbar och vilken anses förtjänt att nämnas framför varje annan som söker tjänsten eller föreslagits till kallelse. Därefter behandlas ledigkungalördet av tjänsten samt vilka handlingar de sökande skall foga till ansökan.

Ett speciellt drag för förfarandet vid professorstillsättning är möjligheten för sökande att i vissa fall åtnjuta specimenstid. Om tjänsten kungjorts ledig av annan anledning än att tjänstens innehavare skall avgå vid den för honom gällande pensioneringsperiodens övre gräns, kan nämligen sökande göra anspråk på att inom två månader ytterligare styrka sin skicklighet genom vetenskapliga arbeten eller andra handlingar (116 § US). Ett annat speciellt drag för förfarandet är, som redan nämnts, möjligheten till kallelse. Förslag om kallelse kan inom två veckor efter ansökningstidens utgång väckas av varje röstberättigad ledamot av fakulteten eller sektionen (117 §). Även sökande kan kallas.

Utom i vissa särskilt reglerade fall, där sakkunnigprövning redan skett, skall fakulteten eller sektionen utse tre eller fyra sakkunniga, så snart sökande anmält sig eller förslag om kallelse väckts. De sakkunniga utses i samverkan med andra svenska universitet och högskolor. De skall företrädesvis hämtas inom Norden (119–121 §§). Efter hemställan av de sakkunniga kan konsistoriet medge fakulteten eller sektionen att utse specialsakkunnig för granskning av viss del av sökandes produktion (124 §).

Under den fortsatta handläggningen behandlas först eventuella kallelseförslag. De sakkunniga skall avge yttranden huruvida tillräckliga skäl för kallelse föreligger (125 och 128 §§). Därefter skall fakultetens eller sektionens röstberättigade ledamöter var för sig ta ställning till denna fråga. För antagande av kallelseförslaget fordras kvalificerad majoritet (132 §).

Om kallelseförslag inte väckts eller om väckt förslag ej lett till kallelse, skall sökandena genom lärarprov styrka sin skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning. Konsistoriet kan dock befria sökande från sådant prov (126 §). Sakkunnig skall avge utlåtande inom tre månader från det han fått handlingarna i ärendet eller, där fråga varit om kallelse, från det att frågan om kallelse förfallit eller av Kungl. Maj:t lämnats utan bifall (125 §). Utlåtandet skall innehålla yttrande om varje sökandes skicklighet samt om ordningen mellan de sökande som den sakkunnige bedömer vara behöriga. Om flera än tre anses vara behöriga, skall dock ordningen anges endast mellan de tre främsta (128 §). Vid handläggningen i fakulteten eller sektionen skall envar röstberättigad ledamot yttra sig i enahanda utsträckning om sökandenas behörighet och ordningen mellan behöriga sökande. Fakultetens eller sektionens förslag skall innehålla tre förslagsrum, om så många sökande bedöms vara behöriga (133 §).

Fakultetens eller sektionens ställningstagande skall, såväl när fråga är om kallelseförslag som annars, överlämnas till UKÄ. Ämbetet avger eget utlåtande till Kungl. Maj:t (132 och 133 §§).

Utöver vad nu återgivits innehåller US en mängd detaljer om förfarandet vid tillsättning av professorstjänster.

2.2.3 Förfarandet vid jordbrukets högskolor

Vid jordbrukets högskolor avges förslag av lärarkollegiet. Handlingarna i ärendet överlämnas till högskolans styrelse, som med eget yttrande sänder in ärendet till Kungl. Maj:t. För vissa tjänster preciseras befordringsgrunderna något mer än i US (115 och 117 §§ JHS). Särskilt anges att det för tjänst inom ämnesområde med försöksverksamhet även krävs förmåga att leda och samordna verksamheten vid institution. Reglerna för tillsättning av tjänster som professor tillämpas med vissa inskränkningar även för tjänster som statsagronom, statshortonom och statsveterinär.

2.3 Tillbakablick

2.3.1 Inledning

Flertalet av de problem som tas upp i utredningens direktiv har utretts och diskuterats åtskilliga gånger tidigare. Den första mera utförliga regleringen av förfarandet vid professorstillsättning gavs i 1852 års universitetsstatuter. Därefter har det akademiska befordringsväsendet varit föremål för ett stort antal reformer. Dessa har emellertid var för sig

haft ganska begränsad omfattning. Inte i något fall har det varit fråga om någon verkligt genomgripande omläggning av systemet. De betydelsefullaste reformerna kom redan i 1876 års statuter. Genom dem infördes sakkunniginstitutionen och ett närmare reglerat kallelseförfarande.

Den senaste utredningen av förfarandet vid professorstillsättning har lagts fram av 1963 års forskarutredning (FU) i dess betänkande "Forskarutbildning och forskarkarriär" (SOU 1966:67). Utredningens förslag till revision av tillsättningsförfarandet blev genomförda endast i obetydlig omfattning. Detta förhållande utgör den närmaste bakgrunden till att den nu aktuella utredningen om professorstillsättning tillkallades. I det följande skall därför lämnas en översiktlig redogörelse för forskarutredningens förslag i ämnet och det mottagande dessa förslag fick.

En kort historik över det akademiska befordringsväsendet fram till FU:s förslag har sammanställts av utredningens sekreterare. Den fogas som bilaga till detta betänkande (s. 127 ff).

2.3.2 Forskarutredningens förslag

FU hade enligt sina direktiv fått i uppdrag att "undersöka hur långt tillsättningsförfarandet kan förenklas utan att vederbörlig objektivitet eftersättes eller den enskildes krav på rättvis behandling kommer i fara". I sina allmänna överväganden konstaterade utredningen, att en förenkling inte gärna kunde ta sig uttryck i en minskad grad av offentlighet och objektivitet och att vissa centrala inslag i den hittillsvarande tillsättningsproceduren måste bestå även framdeles, om man fortfarande eftersträvar ett offentligt förfarande med rimliga garantier för objektivitet och verkligt sakkunnig bedömning. Förfarandet var emellertid enligt utredningens uppfattning ofta mycket tidsödande. Utredningens förslag tog alltså sikte på att bevara den offentliga karaktären hos tillsättningsärendena, att bibehålla och i viss mån förstärka det interakademiska samarbetet vid beredningen av ärendena, att precisera befordringsgrunderna och bringa dem i samklang med forskarkarriärens allmänna syftemål samt att i väsentlig mån nedbringa tiden. Det sistnämnda ansågs särskilt viktigt.

I fråga om *befordringsgrunderna* framhöll FU, att undervisningsskickligheten traditionellt spelat en mycket underordnad roll vid tillsättning av professorstjänster och att den vetenskapliga meriteringen nästan alltid varit den enda grundvalen för de sakkunnigas ställningstagande. Den av utredningen föreslagna reformeringen av forskarutbildningen skulle emellertid enligt utredningens mening komma att i hög grad skärpa kraven på de akademiska lärarnas skicklighet att ge handledning och specialiserad undervisning på högstadiet. Mot denna bakgrund fann utredningen det vara nödvändigt att väsentligt större hänsyn togs till de sökandes pedagogiska meriter vid tillsättning av forskarkarriärens tjänster. Utredningen föreslog därför, att undervisningsskickligheten skulle brytas ut ur begreppet vetenskaplig skicklighet och ges rangen av självständig befordringsgrund vid sidan av forskningsmeriteringen. I betänkandet utvecklade utredningen också något närmare, hur befordringsgrunderna vetenskaplig

skicklighet och undervisningsskicklighet skulle kunna bedömas och värderas.

I anslutning till frågan om befodringsgrunderna framhöll FU, att avgränsningen av ämnesområdet och innebörden av särskilda specialitetsangivelser ovillkorligen måste vara klarlagda, innan tjänst utlyses. Utredningen föreslog, att de akademiska instanserna skulle ges möjlighet att i likhet med vad som sker vid de tekniska högskolorna upprätta *program*, som noggrant beskriver ämnesområdet och de med tjänsten förenade skyldigheterna.

Professorstjänst skulle enligt förslaget ledigförklaras med föreläggande av tre veckors *ansökningstid*. Detta innebar en förkortning med en vecka, och i den delen har förslaget genomförts.

FU föreslog att ansökan till professorstjänst skulle åtföljas av en deklARATION, vari den sökande själv lämnade en kortfattad redogörelse för sin forskningsverksamhet och försökte placera in sina arbeten i förhållande till detta. I sådan *vetenskaplig självdeklARATION* skulle vederbörande få tillfälle att själv göra en bedömning av vilka arbeten som i högre grad än andra borde beaktas vid bedömning av forskarskickligheten.

Rätt att åtnjuta *specimenstid* skulle enligt förslaget fortfarande gälla vid tillsättning av professorstjänster, men tiden skulle minskas från då gällande tre månader till fyra veckor. Numera har specimenstiden, såsom redan angivits, bestämts till två månader.

Det nuvarande *kallelseförfarandet* föreslogs ersatt av ett förfarande, som innebar att fakulteten eller sektionen skulle kunna inbuda viss person att söka tjänsten efter den reguljära ansökningstidens utgång. Utredningen avsåg därvid fall, då man till lärosätet ville knyta en framstående vetenskapsman som ej innehade tjänst inom universitets- och högskoleorganisationen och som inte anmält sig som sökande i vanlig ordning.

FU fann det ofrånkomligt att tillgripa någon form av *sakkunnigförfarande* för granskning och värdering av den vetenskapliga meriteringen. Den föreslog, att antalet sakkunniga i regel skulle vara tre och att de sakkunniga skulle utses av vederbörande fakultet eller sektion efter samverkan mellan berörda lärosäten. Valet av sakkunniga skulle träffas inom ramen av de förslag som avgivits från annat håll. Vid vissa fakulteter och högskolor föreslogs sakkunniga bli utsedda efter samverkan med läroanstalter i de nordiska grannländerna. Utredningens ställningstagande i fråga om sakkunnigförfarandet innebar, att den avvisade såväl tanken på att i respektive ämne ha en stående sakkunniginstitution på riksplanet som ett förslag att de sakkunniga skulle utses av UKÄ.

Sakkunniggranskningen skulle enligt FU:s förslag mynna ut i individuella, motiverade utlåtanden. Tiden för granskningen — som då var maximerad till sex månader — föreslogs bli högst tre månader, en ändring som numera genomförts. Med hänsyn till att majoriteten av ärenden om tillsättning av professorstjänster är av relativt okomplicerad natur såtillvida att de sakkunniga är eniga om någon sökandes klara företräde föreslog utredningen emellertid, att de sakkunniga skulle ges rätt att redan inom sex veckor avge s. k. *enmansförslag* som upptog endast en av de sökande. Uppnåddes ej enighet om sådant förslag eller befanns ytterligare

granskning nödvändig, skulle varje sakkunnig avge dels kortfattade motiverade omdömen om de tre sökande som han ansåg ha högsta graden av vetenskaplig skicklighet, dels ange vilken ordning han ansåg gälla mellan dessa sökande i fråga om graden av sådan skicklighet. Särskilda utlåtanden över de sökandes kompetens utöver vad som implicerades i att de mest förtjänta sökandena uppfördes på förslagsrum var enligt utredningens mening inte nödvändiga.

FU ansåg det av flera skäl uteslutet att ålägga de sakkunniga att även pröva de sökandes handlednings- och undervisningsskicklighet. Granskningen av den pedagogiska meriteringen samt beredningen av fakultetens eller sektionens tjänsteförslag skulle i stället åvila en *befordringsnämnd*, bestående av lärosätets främsta sakkunskap inom det aktuella ämnesområdet. På grundval av sakkunnigutlåtandena och sin egen prövning av undervisningsskickligheten skulle nämnden avge motiverat förslag till tillsättning av tjänsten. Fakultetens eller sektionens tjänsteförslag skulle sedan efter yttrande av UKÄ överlämnas till Kungl. Maj:t för avgörande.

FU beräknade att ett genomförande av dess förslag till tillsättningsprocedur beträffande professorstjänster skulle medföra en minskning av den normala *tidsåtgången* för denna typ av ärenden med omkring hälften.

Tillsättningsförfarandet för tjänster som biträdande professor föreslogs i huvudsak ansluta sig till vad som avsågs gälla för professorstjänsterna, dock att antalet sakkunniga skulle inskränkas till två och att tiden för sakkunniggranskningen skulle begränsas till sex veckor.

2.3.3 Förslagets mottagande

I propositionen 1969:31 angående forskarutbildning och forskarkarriär m. m. (s 59–62) lämnas en översiktlig redogörelse för remissyttrandena över forskarutredningens förslag i fråga om tillsättningsförfarandet. Såsom framgår därav har samtliga remissinstanser vitsordat behovet av ett enklare och mindre tidsödande förfarande men meningarna gått starkt isär vid bedömningen av hur en förenkling skall genomföras. Särskilt kan förtjäna framhållas, att den befordringsnämnd som enligt förslaget skulle svara för bedömningen av undervisningsskickligheten och för beredningen av fakultetens ställningstaganden genomgående avvisats av remissinstanserna.

Departementschefen underströk i propositionen (s 84), att majoriteten av remissinstanserna hade efterlyst en mer genomgripande revision av tillsättningssystemet än den FU föreslagit och att ett stort antal instanser hade föreslagit att frågan skulle utredas på nytt. Beslutet att tillkalla en ny utredning är närmare redovisat i de under 1.1 återgivna direktiven.

2.4 Framtidsperspektiv: U 68:s förslag

Såsom framgår av vad utredningen anför under 1.2.2 har utredningen funnit vissa delar av U 68:s förslag i betänkandet "Högskolan" (SOU 1973:2) ha betydelse för utredningens överväganden. I det följande skall lämnas en kort översikt över betänkandets innehåll i dessa delar.

U 68:s uppdrag avser den grundläggande högskoleutbildningen. Till

följd av det nuvarande administrativa och resursmässiga sambandet mellan denna och forskningen och forskarutbildningen vid bl. a. universiteten — vilket samband av U 68 förutsätts bestå — berör emellertid utredningens förslag beträffande den institutionella organisationen också organisationen för forskning och forskarutbildning.

U 68 föreslår sammanfattningsvis två principiella förändringar i den nuvarande organisationen av bl. a. universitet och högskolor.

För det första skall enligt U 68:s förslag huvuddelen av den statliga högskoleutbildningen och den därtill knutna forskningen inom varje högskoleområde (i huvudsak ett eller flera län) föras samman i *en* organisation, *högskola*, under ledning av *en* styrelse, *högskolestyrelse*. För dennas sammansättning föreslås följande riktpunkt: sex företrädare för allmänna intressen, högskolans rektor, prorektor och, i förekommande fall, förvaltningschef samt en företrädare för de anställda och en för de studerande vid högskolan, samtliga ledamöter utsedda av Kungl. Maj: t efter förslag av berörda organ eller grupper. Högskolestyrelsen skall ha det samlade ansvaret för planering m. m. av alla för högskolans enheter och verksamhetsgrenar gemensamma angelägenheter och också — i motsats till bl. a. dagens konsistorier — ett övergripande ansvar för planering av den grundläggande utbildningen inom högskoleområdet.

För det andra förordar U 68 att inom den sammanhållna lokala organisationen på nuvarande universitetssorter (motsvarande) skilda planerings- och ledningsorgan på vad som motsvarar nuvarande fakultets/sektionsnivå skall finnas för å ena sidan den grundläggande utbildningen, å andra sidan forskningen och forskarutbildningen. För den grundläggande utbildningens del skall enligt förslaget vid varje högskola finnas *en utbildningsnämnd som planerings- och ledningsorgan för var och en av de fem yrkesutbildningssektorerna* (teknik, vård, administration och ekonomi, undervisning samt kultur och information). I utbildningsnämnderna föreslås ingå i första hand lärare, studerande och företrädare för yrkeslivet. För forskningen och forskarutbildningen förutsätts planerings- och ledningsorganisationen alltså grundas på indelningen i fakulteter och sektioner.

U 68 föreslår inga förändringar i *arbetsformerna inom fakulteter/sektioner* men stryker under önskvärdheten av att det skall finnas ett planerings- och ledningsorgan för den samlade verksamheten inom respektive fakultets/sektions ansvarsområde. Utredningen föreslår att berörda myndigheter anmodas att i sina remissyttranden över utredningens betänkande komma med synpunkter och förslag i hithörande frågor. Därvid framhåller utredningen, att de förslag som utredningen om professorstillsättning lägger fram bör beaktas vid övervägandena i de berörda frågorna. U 68 förordar vidare att i den nya organisationen samtliga innehavare av ordinarie tjänster som universitetslektor och som lektor med i huvudsak motsvarande kompetenskrav skall bli ledamöter i fakultet/sektion.

Beträffande *institutionsnivån* föreslår U 68 inga principiella förändringar för de delar av de blivande högskolorna som motsvarar nuvarande läroanstalter inom UKÄ-området. Utredningen utgår sålunda från att principen att sammanföra resurser för utbildning och, i förekommande

fall, forskning ämnesområdesvis skall vara vägledande för institutionsindelningen även i den vidgade lokala organisationen och från att någon form av institutionsstyrelser kommer att utvecklas i anslutning till försöksverksamheten med nya samarbetsformer.

Av intresse för denna utrednings överväganden är också vad U 68 anför beträffande *tillsättning av lärartjänster* inom de blivande högskolorna. Enligt U 68:s uppfattning finns det skäl som talar för att tjänster inom högskoleväsendet i betydligt större utsträckning än i dag skall tillsättas av den myndighet som närmast är att se som respektive tjänsteinnehavares arbetsgivare. Utredningen anför att internationellt sett en ordning, där alla lärartjänster tillsätts av vederbörande läroanstalt, är vanlig. Samtidigt ger emellertid U 68:s uppdrag inte utredningen anledning att gå in på hithörande frågor när det gäller tjänster avsedda företrädesvis för forskning och forskarutbildning. U 68 erinrar också om att förfarandet vid tillsättning av vissa sådana tjänster behandlas av utredningen om professorstillsättning. U 68 utgår från att förslag beträffande tillsättning av tjänster av nämnda slag liksom hittills skall avges av vederbörande fakultets/sektionsorgan men anför att den närmare utformningen av förfarandet får bli beroende av statsmakternas ställningstaganden till denna utrednings förslag.

Vad beträffar tillsättning av lärartjänster företrädesvis avsedda för grundläggande utbildning ser U 68 det som praktiskt och principiellt nödvändigt att i den föreslagna organisationen olika slag av *lektorstjänster* kommer att tillsättas i samma ordning. I avvaktan på en vidare prövning av frågan förordar U 68 här att samtliga ordinarie och extra ordinarie lektorstjänster, innefattande universitetslektoraten, skall tillsättas av universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) — det nya ämbetsverk utredningen föreslår för huvuddelen av den statliga högskoleutbildningen — efter förslag av vederbörande högskolestyrelse. U 68 utgår tills vidare från att yttrande till högskolestyrelsen skall avges av respektive institution men förordar att slutlig ställning i denna fråga tas först i samband med ställningstaganden till frågor om arbetsformerna på institutionsnivå. Det bör enligt U 68:s uppfattning i övrigt ankomma på högskolestyrelsen att med hänsyn till det enskilda tillsättningsärendets art avgöra om beredning i särskild ordning — t. ex. genom särskilt tillkallad expertis — erfordras, om annat organ inom eller utom högskolan, t. ex. utbildningsnämnd, skall höras, etc.

3 Översikt av tillsättningsförfarandet i vissa andra länder

3.1 Inledning

Att göra en översiktlig, jämförande framställning av förfarandet vid professorstillsättning i ett större antal länder skulle stöta på betydande svårigheter. Det finns också anledning förmoda, att en sådan framställning inte skulle ge så mycket av värde, när det gäller att lösa de praktiska problem som utredningen ställts inför vid fullgörandet av sitt uppdrag. I de flesta andra länder skiljer sig universitetens organisation och administration och även professorstjänsternas konstruktion så mycket från motsvarande förhållanden i vårt land, att jämförelser inte kan bli särskilt fruktbara.

FU lämnar i sitt betänkande (SOU 1966:67 s 35 f) några kortfattade uppgifter om tillsättningsförfarandet i Förenta staterna och Sovjetunionen. Utredningen understryker därvid, att tillsättningen av professorer i *Förenta staterna* sker betydligt mera informellt än hos oss. Vid tillsättning av professor tas där i regel stor hänsyn till det aktuella behovet av lärare och forskare vid den institution som är i fråga. Om behovet av en skicklig undervisare är särskilt starkt, kan en sökande med goda pedagogiska meriter få företräde till tjänsten; om kravet på en kvalificerad forskare är särskilt kännbart, kan i stället forskningskapaciteten bli den viktigaste befordringsgrunden. Det framhålls, att universitetet vanligen är tillsättningsmyndighet och därför lätt kan tillgodose sina egna önskemål i fråga om personalens kvalifikationer.

Också i *Sovjetunionen* har systemet, enligt vad FU funnit, en betydande rörlighet. Vid tjänstetillsättningarna kan även där skiftande önskemål tillgodoses i fråga om forskningsinriktning och pedagogiska meriter. Professorerna utnämns vanligen av vetenskapsmännen vid det institut eller den fakultet där tjänsten är ledigförklarad.

Av mera omedelbar betydelse för utredningsarbetet har utredningen om professorstillsättning funnit det vara att tillgodogöra sig erfarenheter från våra nordiska grannländer.

Här följer nu en kortfattad översikt över de förhållanden i Danmark, Finland och Norge som funnits vara av särskilt intresse. Framställningen bygger i dessa avsnitt delvis på uppgifter som inhämtats vid studiebesök i Köpenhamn, Helsingfors och Oslo.

3.2 Danmark

3.2.1 Inledning

Det danska förfarandet vid tillsättning av professurer har i den svenska diskussionen i ämnet ofta framhållits som förebildligt i olika hänseenden. Det skiljer sig från motsvarande svenska förfarande framför allt genom att särskilt tillkallade sakkunniga ingår som ledamöter i en nämnd, ett beredningsorgan på — vad som i Sverige skulle kallas — fakultetsnivå. Denna nämnds förslag spelar en grundläggande roll. De sökandes pedagogiska kompetens provas för sig av ett annat organ på samma nivå, studienämnden. Förfarandet synes vara mindre formellt än det svenska och mera inriktat på att snabbt få fram den för tjänsten lämpligaste innehavaren. Tidsåtgången uppges normalt variera mellan 6 och 12 månader.

I Danmark finns professorstjänster huvudsakligen vid universiteten i Köpenhamn, Århus och Odense, Roskilde universitetscenter och ett antal fackhögskolor. De ordinarie tjänsternas allmänna konstruktion och professorernas allmänna ställning synes inte avsevärt skilja sig från motsvarande förhållanden i Sverige. Däremot skiljer sig de organisatoriska förhållandena vid universiteten i de båda länderna inte obetydligt.

3.2.2 Organisatoriska utgångspunkter

Sedan den 1 september 1970 har de danska universitetens organisatoriska förhållanden i sina huvuddrag reglerats av en lag (nr 271/1970) om universitetens styrelse. En reviderad lag i ämnet — ”lov nr 362 af 13 juni 1973 om styrelse af højere uddannelseinstitutioner” — har nu utfärdats. Den nya lagen förutsätter att de närmare reglerna för varje läroanstalt, bl. a. om tillsättning av lärartjänster, skall meddelas i statuter, som undervisningsministern fastställer. Lagen blir tillämplig på den enskilda läroanstalten först när dess statuter träder i kraft. Detta förutsätts ske senast den 1 september 1974.

De största nyheterna i den nya lagen synes gälla sammansättningen av de kollegiala organen vid läroanstalterna. Bl. a. skall företrädare för administrativ och teknisk personal bli ledamöter i alla styrande organ.

Framställningen inriktas i det följande på den hittillsvarande ordningen och utgår alltså från regleringen i 1970 års lag och därtill anknyttande bestämmelser. När regleringen i 1973 års lag ansetts vara av särskilt intresse, lämnas korta uppgifter om de nya bestämmelserna i en fotnot. Det kan anmärkas, att statuter enligt ny ordning ännu i september 1973 inte fastställts för några läroanstalt.

Varje universitet leds av en rektor i förening med ett konsistorium samt fakultets- eller fagråd, institutionsråd och studienämnder.¹ Tyngdpunkten i förfarandet vid professorstillsättning ligger på vad som

¹ De svenska fakulteterna motsvaras närmast av ”hovedområder” med fakultetsråd som beslutande organ och sektionerna av ”faggrupper” med fagråd som beslutande organ. I 1973 års lag överlämnas det åt varje enskild läroanstalt att avgöra, hur den skall vara indelad. Läroanstalten bestämmer också själv, om de beslutande organen skall kallas fakulteter, fakultetsråd, fagråd, linjreråd etc.

motsvarar den svenska fakultetsnivån. De universitetsorgan som deltagit i förfarandet har hittills varit fakultets- eller fagråd, studienämnden och konsistoriet.

Fakultetsråd består av ett antal representanter för de heltidsanställda vetenskapliga tjänstemännen och lärarna, minst en representant för den deltidanställda vetenskapliga personalen samt ett antal representanter för de vid fakulteten inskrivna studerandena. Antalet representanter för de vetenskapliga tjänstemännen och lärarna bestäms av undervisningsministern. Antalet studeranderepresentanter skall utgöra en tredjedel av fakultetsrådets medlemsantal. Fakultetsrådet väljer en av sina medlemmar till dekanus.¹

Fagrådet är sammansatt på samma sätt som ett fakultetsråd.

Studienämnd inrättas för varje fakultet eller faggrupp. Sådan nämnd kan också finnas för särskild studielinje eller liknande. Varje studienämnd består av lika stort antal representanter för lärarna och för de studerande inom nämndens område. Studienämnd har beslutanderätt i frågor om studiernas innehåll m. m. och om tillsättning av vissa lägre lärartjänster. Vid tillsättning av andra tjänster, t. ex. professorstjänster, skall nämnden yttra sig om de sökandes pedagogiska kvalifikationer.²

Konsistoriet består av rektor som ordförande, prorektor, dekanerna för de olika fakulteterna, ett av undervisningsministern bestämt antal representanter för de heltidsanställda tjänstemännen och lärarna och ett antal representanter för de studerande. Antalet studeranderepresentanter skall utgöra en tredjedel av hela medlemsantalet.³

3.2.3 Fastställande av tjänsternas ämnesinnehåll m. m.

Professorstjänsternas ämnesinnehåll fastställs i en s. k. målsättningsbeskrivning. Förslag till sådan beskrivning utarbetas av tre av fakultets- eller fagrådet utsedda professorer. Beskrivningen fastställs sedan av rådet in pleno. I fråga om professurerna vid de tekniska högskolorna och de kliniska professurerna vid medicinsk fakultet förs enligt uppgift en utförligare diskussion om målsättningsbeskrivningen än vid universiteten och högskolorna i övrigt.

3.2.4 Behörighetsregler och befordringsgrunder

Behörighetsregler förekommer inte i fråga om danska professorstjänster. Uttryckliga regler om befordringsgrunder saknas också. I hittillsvarande

¹ Enligt 1973 års lag skall fakultetsråd och annat råd med motsvarande uppgifter i princip bestå till hälften av representanter för de vetenskapliga tjänstemännen och lärarna, till en fjärdedel av representanter för den tekniska och administrativa personalen och till en fjärdedel av representanter för de studerande. Antalet medlemmar i rådet fastställs i statuterna för läroanstalten. Ordförande väljs av rådet bland de heltidsanställda vetenskapsmännen och lärarna.

² De här refererade reglerna om studienämnd har icke ändrats i 1973 års lag på annat sätt än att det nu anges att nämnden skall beredas tillfälle att yttra sig i den angivna frågan.

³ Enligt 1973 års lag skall konsistoriet ha samma självskrivna ledamöter som förut, alltså rektor, prorektor och ordförandena i fakultetsråden (motsvarande). Proportionen mellan antalet representanter för de ovan i not 1 angivna grupperna skall i princip vara densamma som där beskrivits: 1/2, 1/4, 1/4.

praxis har som befodringsgrund nära nog uteslutande gällt graden av vetenskaplig skicklighet. Den pedagogiska förmågan bedömdes länge enbart på grundval av de sökandes vetenskapliga produktion. I en cirkulärskrivelse år 1972 har undervisningsministeriet emellertid uttalat sig för en vidgning av befodringsgrunderna. Ministeriet understryker, att graden av vetenskaplig skicklighet också i framtiden bör få avgörande betydelse men att detta "må suppleres med en vurdering af, om vedkommende anses for egnet at vejlede andre, bedømme andres forskning og udvikle fagområdet". I fråga om vissa tjänster bör man enligt skrivelsen dessutom — beroende på tjänstens och institutionens beskaffenhet — kunna lägga huvudviken vid andra kriterier, t. ex. originell konstruktiv insats, litterärt arbete på hög nivå eller nyskapande insats på pedagogikens område genom utarbetande av undervisningsprogram, läroböcker m. m.

3.2.5 Ansökningsförfarande, kallelse, specimenstid

Ledig professorstjänst skall i allmänhet utlysas. Det finns emellertid vissa begränsade möjligheter att utan ledigkungörande tillsätta professorstjänst genom kallelse. Det skall i så fall vara fråga om en vetenskapsman vars kvalifikationer anses tillräckligt ådagalagda på förhand och det fordras kvalificerad majoritet för kallelsebeslutet. Att tjänst på detta sätt tillsättes genom kallelse uppges vara ytterst ovanligt.

Ansökningstiden är fyra veckor, och ansökningarna översänds till fakultets- eller fagrådet, så snart de kommit universitetet till handa.

Specimenstid i svensk mening förekommer inte. Specimina kan dock i allmänhet skickas in till fakultets- eller fagrådet till dess detta håller sitt första sammanträde. I övrigt bestämmer det i det följande beskrivna "udvalget", om det vill beakta material som kommer det tillhanda under dess verksamhet.

3.2.6 Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling

För att bedöma de sökandes vetenskapliga kvalifikationer tillsätter fakultets- eller fagrådet en sakkunnignämnd ("et udvalg") på som regel tre och högst fem medlemmar. Åtminstone en av ledamöterna skall tillhöra fakulteten, men i övrigt utses dessa oavsett fakultetsindelningen bland de närmast sakkunniga lärarna vid universitetet. Endast om särskilda skäl föreligger kan man dock utse den professor vars tjänst skall återbesättas genom förfarandet. Om det befinnes nödvändigt för att nämnden skall få tillgång till sakkunskap kan man utse en eller flera danska eller utländska sakkunniga utanför universitetet. Enligt uppgift strävar man efter att i de flesta tillsättningsärenden få minst en utländsk sakkunnig, i regel från Norden. Varje nämndledamot betraktas under ärendets handläggning som ledamot i vederbörande fakultets- eller fagråd. Det är rådet som utser ordförande i nämnden.

När en sakkunnignämnd har mindre än fem ledamöter, kan fakultets- eller fagrådet öka antalet till högst fem, om nämnden föreslår det för att få tillgång till ytterligare sakkunskap.

Nämndens ordförande leder arbetet. Det uppges vara vanligt, att denna ledning är aktiv och kraftfull och att samråd mellan medlemmarna flitigt förekommer. Nämndens formella sammanträden uppges i allmänhet inte uppgå till mer än ett eller två.

Nämnden skall snarast möjligt avge skriftligt förslag, innehållande en fyllig bedömning av sökandenas kvalifikationer och, om någon föreslås till tjänsten, skälen till att han föredras. Om det förekommer skiljaktiga meningar, skall varje medlems mening klart anges. När nämnden inte enas om att föreslå en sökande, bör varje medlem föreslå den han föredrar. Om någon medlem av nämnden hyser tvivel rörande en eller flera sökandes kvalifikationer, kan han begära, att en särskild kommitté för bedömning av frågan tillsätts av undervisningsministern. En sådan kommitté kan också tillsättas, om hela nämnden eller någon av dess medlemmar finner att ingen av de sökande är klart kvalificerad. Förfarandet med särskild kommitté är dock ytterst ovanligt. Vid Köpenhamns universitet sägs det inte ha förekommit under de senaste 20 åren.

Det uppges, att sakkunnignämnderna i flertalet fall enas om ett gemensamt utlåtande utan några reservationer — vid Köpenhamns universitet i omkring 75 procent av alla fall.

Så snart nämndens utlåtande tillställs fakultets/fagrådet skall det också utsändas till de sökande. Dessa kan inom 8 dagar inkomma med anmärkningar mot utlåtandet. Om fakultets- eller fagrådet finner att nämndens utlåtande ej utgör tillräcklig grund för ett ställningstagande, kan det begära, att nämnden kompletterar eller omarbetar sitt utlåtande.

Över de sökandes pedagogiska kompetens skall som förut sagts *studienämnd* ges tillfälle att yttra sig.

Sakkunnignämndens utlåtande har särskilda rättsverkningar, när det är enhälligt. Förordrar nämnden enhälligt en sökande till tjänsten, skall fakultetens förslag sålunda avfattas i enlighet därmed, om inte minst två tredjedelar av samtliga rådsledamöter röstar emot. Även i övrigt finns regler som ger nämndens utlåtande särskild betydelse. För att överhuvudtaget kunna komma i fråga till tjänsten måste en sökande ha förklarats kompetent av majoriteten i nämnden och ha förordats till tjänsten av minst en tredjedel bland nämndens ledamöter.

Fakultets- eller fagrådet sänder sitt slutgiltiga förslag till undervisningsministeriet via konsistoriet.

3.3 *Finland*

3.3.1 Inledning

Det finska universitets- och högskoleväsendets inre förvaltning och det finska förfarandet vid professorstillsättning har de senaste åren debatterats livligt. Genomgripande reformförslag har lagts fram. Det kan knappast vara till något gagn att här försöka närmare redogöra för rådande, starkt kritiserade förhållanden på området. I stället synes det lämpligt att rikta uppmärksamheten på några av de föreliggande reformförslagen.

I juni 1969 avgav en statlig kommitté för utvecklande av högskolornas inre förvaltning ett omfattande betänkande i ämnet. På grundval av kommitténs förslag avlämnades på hösten 1969 en proposition med förslag till lag om grunderna för högskolornas inre förvaltning, som emellertid inte hann slutbehandlas i riksdagen. Till 1972 års riksdag avlämnades en ny proposition i samma ämne; den innehöll dessutom bl. a. förslag till lag om rättsskydd vid högskolor. Denna proposition var ännu i september 1973 beroende på riksdagens prövning.

3.3.2 Organisatoriska utgångspunkter

Den föreslagna förvaltningsreformen gäller sammanlagt 17 universitet och högskolor av olika storlek och inriktning. Målet för reformen anges i 1972 års proposition vara att för de högsta läroanstalterna skapa ett sådant förvaltningssystem som uppfyller alla krav på demokrati, rättsskydd och effektivitet. En principiell utgångspunkt är att alla de som arbetar i en högskola, de studerande inbegripna, bör ses som jämlika och ansvarskännande medborgare och vara valberättigade och valbara vid val av högskolans förvaltningsorgan. Bland förvaltningsorganen ingår fullmäktige, styrelsen, rektorn och institutionsråden samt, om så stadgas i högskolans statuter, avdelningsråden.

Grundenheten för förvaltningen av högskolans forskning och undervisning är *institutionen*, vars förvaltning enligt propositionen skall handhas av ett institutionsråd och en institutionsföreståndare. Propositionen förutsätter, att institutionerna blir större förvaltningenheter som företräder flera olika läroämnen och omfattar flera professorer. En ny institutionsindelning väntas bli fastställd i högskolornas statuter. *Institutionsrådet* föreslås bestå av institutionsföreståndaren samt minst sex och högst sexton andra medlemmar, av vilka hälften väljs bland institutionens lärare, forskare och övrig personal samt hälften bland de studerande vid institutionen. Valen skall vara direkta, proportionella och hemliga. Föreståndaren skall utses av rådet.

Vid stora högskolor kan institutionerna bilda *avdelningar*. Avdelningsförvaltning handhas av ett avdelningsråd, som emellertid endast är ett specialorgan avsett för behandling av vissa ärenden, t. ex. just ärenden om professorstillsättning. En avdelning skulle till storleken närmast motsvara nuvarande fakultet. Begreppet fakultet har man emellertid velat mönstra ut såsom historiskt belastat. *Avdelningsrådet* skall enligt förslaget bestå av föreståndarna för de institutioner som bildar avdelningen samt två av institutionsrådet för varje sådan institution valda medlemmar. Avdelningsrådet skall inom sig välja ordförande.

3.3.3 Fastställande av tjänstens ämnesinnehåll m. m.

Förslaget till lag om rättsskydd vid högskolor förutsätter att kompetensvillkoren och uppgiftsområdet för varje tjänst är fastställda på förhand och upptar ett uttryckligt förbud mot att vad som fastställts i dessa hänseenden ändras efter det att tjänsten ledigförklarats.

3.3.4 Befordringsgrunder

I kommittéförslaget kritiserades, att man i det nuvarande tillsättningsförfarandet inte fäster tillräcklig, om ens någon, vikt vid undervisningsförmågan utan i stället låter den vetenskapliga kompetensen helt dominera som befordringsgrund. 1972 års proposition föreslår viktiga ändringar i detta hänseende. Enligt dessa förslag skall vid bedömandet av den pedagogiska kompetensen beaktas, förutom den med praktiska lärarprov ådagalagda undervisningsförmågan, även sökandenas övriga pedagogiska förtjänster, såsom läroböcker och kompendier som de utarbetat, i undervisningsarbete uppnådd praktisk erfarenhet samt deras pedagogiska utbildning. Det skall t. o. m. bli möjligt att anlita särskilda sakkunniga vid prövning av den pedagogiska kompetensen.

3.3.5 Ansökningsförfarande, kallelse, specimenstid

Enligt förslaget till lag om rättsskydd vid högskolor skall vakant professorstjänst ofördröjligen anslås ledig, om inte kallelseförfarande tillämpas. Det kan anmärkas, att professorstjänster även hittills regelmässigt ledigkunjorts.

Vid finska universitet har i allmänhet sedan gammalt funnits möjlighet att tillsätta professurer genom kallelse. Denna möjlighet har emellertid använts endast i ett fåtal fall.¹ Förslaget utgår från att möjligheterna att begagna kallelseförfarande bör ökas. I 1972 års proposition uttalas att stadgandena om kallelse bör utformas så, att den vetenskapliga kompetensen hos den som föreslås kallad först utreds genom sakkunnigförfarande och att därefter det organ som annars skulle upprätta förslag till tjänsten med enkel majoritet beslutar, om den föreslagne skall kallas.

Enligt gällande bestämmelser finns det stora möjligheter för sökande till professorstjänster att få specimenstid ("respittid") beviljad genom särskilda beslut. Av de under åren 1968–1969 tillsatta tjänsterna som professor och biträdande professor tillsattes endast 24 % utan specimenstid. I hela 56 % av fallen beviljades en specimenstid på mer än sex månader. Det förekommer ganska ofta att specimenstiden uppgår till ett år eller mera. En särskild utredning har visat, att specimenstiden jämte utarbetandet av sakkunnigutlåtandena är de mest tidskrävande momenten i förfarandet. I 1972 års proposition förordas nu, att möjligheterna att få specimenstid i princip skall avskaffas. Om någon sökande skriftligen begär det, skall emellertid alla sökande kunna få en tid av tre månader på sig för att komplettera sina ansökningar.

3.3.6 Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling

Det finska tillsättningsförfarandet har kritiserats mycket för sin långsamhet. Den totala tiden för tillsättning av professurer har i över 40 % av fallen under 1968–1969 överstigit två år. Tillsättningen av tjänster som

¹ Vid ett par nyinrättade högskolor är kallelseförfarande emellertid tillsvidare det regelmässiga.

biträdande professor har gått snabbare; i nära 50 % av fallen har emellertid tiden där överstigit 1 år och 6 månader.

I 1972 års proposition understryks särskilt, att man bör sträva efter att göra tillsättningsförfarandet snabbare. Hur detta praktiskt skall gå till anges emellertid inte närmare.

Tjänsteförslag till tjänster som professor och biträdande professor skall enligt propositionen upprättas av *avdelningsrådet* eller, om högskolan inte har avdelningar, av *styrelsen*. Förslagets upprättande skall föregås av ett sakkunnigförfarande. De sakkunniga skall utses av den myndighet som skall upprätta förslaget. I avgörandet av vetenskaplig kompetens skall endast vetenskapligt kompetenta personer få delta. Vid upprättandet av själva förslaget skall dock alla medlemmar i avdelningsrådet respektive styrelsen få vara med. Även vid val av sakkunniga skall enligt förslaget alla medlemmar i förvaltningsorganet kunna delta i sakens behandling.

De sakkunniga skall utses opartiskt inom de vetenskapsgrenar som hör till tjänstens uppgiftsområde samt inom de läroriktningar som sökandena representerar. De bör föreläggas viss tid för genomförandet av sitt uppdrag. Man skall kunna ålägga dem att hålla gemensamma överläggningar.

Prövning av de sökandes pedagogiska kompetens skall ske i särskild ordning. Denna prövning skall enligt förslaget ankomma på den kollegiala myndighet som har att ombesörja undervisningen, dvs. *institutionsrådet*. Som redan nämnts skall det vara möjligt att anlita särskilda sakkunniga vid prövning av den pedagogiska kompetensen.

Avdelningsrådets tjänsteförslag skall kunna överklagas hos högskolans styrelse. När förslaget avgivits av styrelsen, skall det i regel kunna överklagas hos undervisningsministeriet.

Professorer skall sedan utnämnas av republikens president och biträdande professorer av statsrådet.

3.4 Norge

3.4.1 Inledning

Reglerna om tillsättning av professorstjänster vid norska universitet och högskolor fastställs i princip av varje läroanstalt för sig. En kommitté bestående av representanter för de ifrågavarande läroanstalterna — universiteten i Oslo och Bergen samt fem fackhögskolor — lade år 1968 fram förslag till standardregler i ämnet, som den rekommenderade läroanstalterna att följa. Det förutsattes, att det kunde finnas behov av särregler med hänsyn till speciella förhållanden vid enstaka läroanstalter. I allt väsentligt synes gällande regler emellertid vara likartade över hela fältet. Den följande framställningen utgår från de regler som fastställts av universitetet i Oslo.

Det norska tillsättningsförfarandet liknar i mycket det svenska. Det är nära knutet till fakultetsnivån och har bedömning av de sökande genom särskilt tillkallade sakkunniga som grundläggande moment.

3.4.2 Organisatoriska utgångspunkter

De norska universiteten och högskolorna har inte några gemensamma organisationsbestämmelser utan varje läroanstalt har sin egen lag. Bestämmelserna är emellertid i sina huvuddrag lika. Även i fråga om organisationen utgår den följande framställningen huvudsakligen från vad som gäller för universitetet i Oslo.

Läroanstaltens styrelse utgörs av *det akademiska kollegiet*. Detta består av rektor, prorektor, fakulteternas dekaner samt representanter för övriga fast anställda vetenskapliga tjänstemän och för de studerande.

Varje fakultets högsta beslutande organ är *fakultetsrådet*. Detta består vid universitetet i Oslo av fakultetens professorer, en representant för övriga vetenskapliga tjänstemän och representanter för de studerande.

3.4.3 Fastställande av tjänstens ämnesinnehåll m. m.

Ämnesinnehållet för en ledigbliven professorstjänst fastställs av fakultetsrådet, innan tjänsten kungörs ledig. Detta sker i form av ett betänkande ("betenkning") med närmare precisering av "fagkrets og ansvarsområde, eventuelle særlige plikter og andre forhold som det vil bli lagt vekt på ved besettelsen".

3.4.4 Behörighetsregler och befordringsgrunder

Särskilda behörighetsregler torde inte förekomma i fråga om norska professorstjänster. Vetenskaplig skicklighet är huvudsaklig befordringsgrund. När de sakkunniga bestämmer rangordningen mellan vetenskapligt kompetenta sökande, skall de emellertid också ta hänsyn till de sökandes pedagogiska förmåga, undervisningserfarenhet och annan kvalificerad verksamhet samt till vad som anförs i det för tjänsten gällande betänkandet.

3.4.5 Ansökningsförfarande, kallelse, specimenstid

Tillsättning av professorstjänst sker efter ledigkungörande av tjänsten, om inte "Kongen" bestämt annat på förslag av läroanstalten. Tillsättning efter kallelse förekommer endast undantagsvis och i så fall på grundval av en motiverad framställning, som klargör att den föreslagne inte bara är uppenbart kompetent utan också är särskilt skickad för tjänsten. Kallelseförslag kräver kvalificerad majoritet (4/5) både i fakultetsrådet och i kollegiet.

Ansökningstiden bör vara minst en månad och fristen för inlämnande av skriftliga arbeten fastställs till en månad efter ansökningstidens utgång. Vilka tider som gäller anges i kungörelsen om tjänsten. Vetenskapliga arbeten som är under utarbetande vid ansökningstidens utgång, kan inges intill tre månader efter ansökningstidens utgång om sökanden har anmält det när han gav in övriga arbeten.

3.4.6 Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling

De sökande bedöms av tre till fem sakkunniga. I särskilda fall kan det också utses en eller flera specialsakkunniga för att uttala sig om delar av de sökandes produktion. Fakultetsrådet lägger fram förslag till sakkunniga. Det är kollegiet som utser dem. Den professor vars tjänst skall återbesättas bör enligt särskild föreskrift i regel inte utses till sakkunnig. I vissa fall kan sakkunnigförfarande underlåtas, t. ex. när det bara finns en sökande och denne tidigare förklarats kompetent till motsvarande professur.

Kollegiet bestämmer efter förslag av fakultetsrådet, om de sakkunniga i ett tillsättningsärende skall sammanträda som kommitté och avge gemensamt förslag eller om de skall avge individuella utlåtanden. Enligt uppgift förekommer kommittéförfarande i ungefär hälften av samtliga tillsättningsärenden. Kommitté sammankallas av dekanus eller av särskild ordförande, som utses av kollegiet efter förslag av fakultetsrådet. Ordföranden leder kommitténs sammanträden men har inte rösträtt. Om det blir skiljaktig mening i kommittén, skall motivering för denna mening bifogas förslaget.

Även när de sakkunniga skall avge individuella utlåtanden kan kollegiet på förslag av fakultetsrådet utse en av rådets medlemmar att "administrera" de sakkunnigas arbete.

De sakkunnigas uppgift är att föra upp tre kompetenta sökande på förslag och ange rangordningen mellan dem – förutsatt givetvis att det finns så många sökande till tjänsten. Förslaget skall vara en "uttalelse till fakultetsrådets vägledning". Det skall behandla de insända arbetena och sökandenas övriga kvalificerade verksamhet i särskilda avsnitt.

Om ej annat bestäms i det särskilda fallet, skall de sakkunniga avge sina förslag inom fyra månader från det de utsetts.

När de sakkunnigas förslag föreligger, kan fakultetsrådet utse ett utskott inom sig för att bereda ärendet. Fakultetsrådet avger sedan förslag till innehavare av tjänsten. Förslaget skall vara motiverat. Förekommer skiljaktighet, skall också den vara motiverad. Uppgifter angående omröstningen skall tas in i fakultetens beslut.

Fakultetsrådets förslag sändes till kollegiet, som avger det slutliga förslaget till departementet. Även kollegiets förslag och särskilda meningar inom kollegiet skall vara motiverade.

Tillsättningsmyndighet är "Kongen".

4.1 Reformbehovet

Förfarandet vid tillsättning av statliga tjänster i allmänhet har sedan gammalt varit starkt formaliserat och inte så litet påmint om ett rättegångsförfarande.¹ Förklaringen härtill är närmast att söka i att statstjänster betraktas som s. k. välförvärvade rättigheter. Utvecklingen på området har samtidigt präglats av strävanden efter objektivitet, rättvisa och skydd mot olika former av godtycke. Formföreskrifterna har efter hand lättats, bl. a. genom de bestämmelser i ämnet som nu finns i statstjänstemannastadgan (1965: 601). Alltjämt kvarstår emellertid som ett allmänt godtagat skäl för en viss formalisering att det är av intresse från både allmän och enskild synpunkt att tillsättning och befordran sker efter normer, som väcker förtroende och leder till att den för tjänsten mest lämpade tillsätts.

Tillsättningsförfarandet i fråga om professorstjänster har varit och är alltjämt i särskilt hög grad formaliserat och detaljreglerat. Universiteten har länge intagit en särställning i olika hänseenden. Otivelaktigt har också professorstjänsternas särart i jämförelse med statstjänster i allmänhet spelat en betydelsefull roll i sammanhanget. Vad som främst konstituerat denna särart är att befordringsgrunden i princip varit enbart graden av vetenskaplig skicklighet och att detta lett till att särskild sakkunnigprövning av de sökandes meriter ingått som ett ofrånkomligt och ofta avgörande led i tillsättningsproceduren.

Det har länge varit en vanlig föreställning, att akademiska befordringsärenden och då särskilt ärenden om professorstillsättning – i jämförelse med tillsättningsärenden i allmänhet – skulle utmärkas av bittra strider och ofta ha ett sensationellt förlopp. Redan 1945 års universitetsberedning visade i sitt betänkande (SOU 1951:9 s. 278 ff), att denna uppfattning inte har verkligt fog för sig. Under perioden 1931–1948 hade, enligt vad beredningen funnit, andelen besvärärenden uppgått till knappt 20 % av samtliga ärenden om tillsättning av professur. Därmed var emellertid enligt beredningens mening inte sagt att var femte professors-

¹ Jfr *Jägerskiöld Svensk tjänstemannarätt* I s 485.

tillsättning skulle ha haft ett uppseendeväckande och besvärligt förlopp. Tvärtom fann beredningen, att benämningen komplicerade tillsättningsärenden endast kunde tillskrivas omkring 6 % av ärendena. Med komplicerat ärende avsågs då de fall där besvär anförts samt de olika instanserna kommit till skilda uppfattningar i fråga om första förslagsrummet. Även flertalet besvärärenden kunde således hänföras till gruppen relativt enkla tillsättningsärenden.

Sedermåra har 1963 års forskarutredning i sitt betänkande (SOU 1966:67 s 234 f) redovisat resultatet av en motsvarande undersökning, avseende treårsperioden 1961–1963. Andelen besvärsmål vid tillsättning av professurer och laboraturer uppgick under denna period till endast ca 15 %, och med tillämpning av den äldre utredningens distinktion föll ungefär hälften under kategorin komplicerade besvärärenden.

Utredningen om professorstillsättning har gjort en liknande undersökning beträffande åren 1971–1972.² Under den perioden uppgick andelen besvärsmål vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor till ca 24 %. Till kategorin komplicerade ärenden kunde med användande av samma distinktion som tidigare hänföras ca 8 %.

Om alltså uppfattningen att ärenden om professorstillsättning i särskilt stor utsträckning skulle vara komplicerade och präglas av bittra strider fortfarande är felaktig, är det i stället ett annat drag som på ett negativt sätt skiljer sådana ärenden från ärenden om tillsättning av andra tjänster på liknande nivå. Det är den stora tidsåtgången. Såsom redan framgått genomfördes år 1969, i syfte att reducera tidsåtgången, vissa ändringar i bl. a. reglerna om specimenstid och tiden för sakkunniggranskning. De nya bestämmelserna har gällt vid tillsättning av tjänster som kungjorts lediga efter den 1 juli 1969. Det har därför varit naturligt för utredningen att, för att få en uppfattning om den nuvarande tidsåtgången i ärenden om professorstillsättning, särskilt undersöka ärenden som avgjorts genom utnämningsbeslut under åren 1971 och 1972. Undersökningen har begränsats till tjänster vid universitet och högskolor som lyder under UKÄ men omfattar både professurer och tjänster som biträdande professor. Den totala tidsåtgången, räknad från dagen för kungörandet till dagen för utnämningen, har i de undersökta ärendena (tillhopa 133 st) varierat enligt följande:

Under 10 mån	14 %
10–12 mån	25 %
13–15 mån	29 %
16–18 mån	16 %
19–21 mån	8 %
22–24 mån	7 %
Över 24 mån	1 %
Sammanlagt	100 %

Undersökningen visar alltså, att flertalet tillsättningsärenden för närvarande tar över 12 månader och att tidsåtgången vanligen varierar mellan 10 och 18 månader. Denna långa tillsättningsstid är enligt

² Undersökningen har haft samma omfattning som den i det följande närmare preciserade undersökningen av tidsåtgången.

utredningens mening förenad med uppenbara olägenheter, som gör en reform av förfarandet angelägen. I utredningens direktiv har som riktpunkt angivits, att den tid som åtgår från det en tjänst kungjorts ledig till dess slutligt beslut om tillsättning föreligger endast i undantagsfall bör överstiga sex månader. Om detta mål skall nås, måste tydligen det nuvarande systemet läggas om på ett mera genomgripande sätt än som hittills varit i fråga.

En närmare undersökning av ärendena ger såsom kunde väntas vid handen, att det moment i tillsättningsförfarandet som kräver den alldeles övervägande tiden är sakkunnigprövningen av de sökandes meriter. Ofta förflyter också ganska lång tid från ansökningstidens utgång till dess de sakkunniga utses. Tiden från dagen för ansökningstidens utgång till den dag då sakkunnigutlåtandena förelegat (jfr 130 § US) har i de undersökta ärendena varierat enligt följande:

Under 6 mån	9 %
6-7 mån	17 %
8-9 mån	31 %
10-11 mån	21 %
12-13 mån	12 %
14-17 mån	8 %
Över 18 mån	2 %
Sammanlagt	100 %

Sakkunnigprövning av de sökandes meriter kan med hänsyn till tjänsternas speciella natur inte undvaras och förutsätts också i utredningens direktiv böra ingå i förfarandet liksom hittills. Särskilt intresse behöver emellertid uppenbarligen ägnas åt att begränsa tiden för sakkunnigprövning och hålla tidsåtgången för prövningen under kontroll.

Utredningens material ger inte belägg för att myndighetsbehandlingen av tillsättningsärendena efter sakkunnigprövningen skulle kräva längre tid än som i och för sig kan anses naturligt och nödvändigt. Därav följer emellertid inte att de nuvarande förslagsmyndigheterna — fakulteter/sektioner, sektionsgrupper, lärarkollegier — generellt är lämpade att ha kvar uppgiften att avge förslag till professorstjänster. Det gäller här myndigheter av högst olika storlek och sammansättning. Vissa av dem är mera homogena än andra såtillvida att flertalet ledamöter har gemensam grundutbildning. Organens lämplighet för uppgiften som förslagsmyndigheter vid tjänstetillsättning varierar säkerligen avsevärt. Enligt utredningens uppfattning är många av dem redan på grund av sin storlek — och de insatser som sålunda krävs av ett stort antal forskare — så olämpliga för ändamålet att det utgör skäl för en reform av förslagsförfarandet.

Fakulteter/sektioner (motsvarande) har inte hittills varit föremål för någon reglerad försöksverksamhet av innebörd att ledamotskadern ökats ut med företrädare för de studerande eller annan personal än ordinarie lärare. En av anledningarna härtill har varit just den omständigheten att de redan förut haft så stort antal ledamöter. Liksom i våra grannländer gör sig emellertid strävandena mot universitetsdemokrati och behovet av nya samarbetsformer mellan olika grupper vid universiteten gällande även i fråga om förfarandet vid tillsättning av professorstjänster. Också detta

utgör enligt utredningens mening skäl för en omläggning av proceduren. Utredningen vill i sammanhanget endast anmärka, att det enligt dess mening överhuvudtaget finns behov av att söka nya arbetsformer inom fakulteter/sektioner (jfr U 68 i SOU 1973: 2 s. 500).

Allmän enighet synes råda om att det finns ett behov av att befodringsgrunderna vidgas så att även annat än den rent vetenskapliga skickligheten — och då särskilt den pedagogiska förmågan — beaktas i ökad utsträckning. Utredningen vill understryka, att ett genomförande av dessa intentioner ställer nya krav på själva förfarandet. Särskilt behövs det en ordning för att väga samman de sökandes meriter i olika hänseenden till en helhetsbedömning.

Det material om det nuvarande förfarandet som utredningen samlat in eller eljest kunnat tillgodogöra sig ger inte vid handen att det i övrigt skulle föreligga behov av genomgripande ändringar i något speciellt hänseende. Om tidsåtgången skall kunna bringas ned i avsedd omfattning, måste emellertid tydligen möjligheterna till förenkling och rationalisering av förfarandet utnyttjas så långt detta låter sig göra utan att andra, viktigare intressen träds för nära.

4.2 *Reformens allmänna inriktning*

Utredningen vill inledningsvis framhålla, att det finns vissa huvudpunkter i förfarandet vid professorstillsättning som den ej haft anledning att ens sätta i fråga. En sådan är att Kungl. Maj:t skall vara tillsättningsmyndighet för professorstjänster lika väl som för andra jämförbara statstjänster.¹ En annan är att tjänsterna skall tillsättas efter förslag av myndighet vid vederbörande universitet eller högskola. Det senare anges uttryckligen i utredningens direktiv och innebär, såsom utredningen fattat det, ett avvisande av de tidigare från några håll framförda reformtankarna om att införa ett mer eller mindre inofficiellt förfarande med tillsättningsnämnder på rikspanet som förslagsmyndigheter. För ett sådant avvisande finns enligt utredningens mening goda skäl, bl. a. av hänsyn till de gamla kraven på lokalt inflytande, offentlighet och rättssäkerhet och till de nya kraven på universitetsdemokrati.

I utredningens direktiv läggs huvudvikten vid att förfarandet vid professorstillsättning förenklas och tidsåtgången minskas samt vid att befodringsgrunderna vidgas. Det förutsätts därvid, att i förfarandet skall liksom hittills ingå sakkunnigprövning av de sökandes meriter, och som nyss nämnts förutsätts det också, att lokalt organ skall vara förslagsmyndighet.

Genom dessa anvisningar i direktiven är reformens allmänna inriktning till väsentliga delar bunden. Den sålunda angivna huvudinriktningen överensstämmer såvitt utredningen kan finna väl med föreliggande behov. Den överensstämmer i stort sett också med de önskemål som framförts till utredningen av företrädare för olika intressen på universitets- och högskoleområdet.

¹ Beträffande denna utgångspunkt kan emellertid hänvisas till vad U 68 generellt anfört om nivån för tillsättning av lärartjänster (se SOU 1973: 2 s 543—545).

I DPM förklarade utredningen, att det — vid sidan av vad som anges i direktiven — synes vara en naturlig utgångspunkt för reformen att professorstjänster bör tillsättas enligt samma principer och på samma sätt som statliga tjänster i allmänhet, i den mån inte tjänsternas särskilda beskaffenhet föranleder särregler. Det angavs därvid, att tillsättningsförfarandets huvudsyfte enligt utredningens mening bör vara att snabbt — men med tillgodoseende av vanliga krav på offentlighet och rättssäkerhet — få den aktuella tjänsten tillsatt med en person som kan väntas sköta den väl och därtill bäst bland de sökande.

Dessa allmänna uttalanden har vid promemorians remissbehandling i stort sett lämnats utan erinran, även om det från flera håll understrukits, att professorstjänsterna har en så speciell karaktär att det krävs speciallösningar i olika hänseenden.

Utredningen finner inte anledning frånga vad som i DPM uttalades om reformens utgångspunkt och förfarandets huvudsyfte men vill utveckla sina synpunkter i dessa hänseenden något närmare.

Behovet av särskild sakkunnigprövning av de sökandes meriter är det som främst skiljer professorstillsättning från tillsättning av statstjänster i allmänhet och följaktligen det som främst föranleder särregler. I gällande bestämmelser är sakkunnigförfarandet i hög grad detaljreglerat. Även övriga led i förfarandet vid professorstillsättning är emellertid reglerade på ett osedvanligt detaljrikt sätt. Redan FU fann det angeläget att starkt begränsa den författningsmässiga regleringen i ämnet (se SOU 1966:67 s 332). För egen del vill utredningen om professorstillsättning understryka betydelsen av att så sker. Enligt utredningens mening är det särskilt viktigt att de sakkunniga och övriga som tar del i arbetet med att upprätta förslag till professorstjänster får möjlighet att skilja mellan enkla och komplicerade ärenden och anpassa handläggningen efter varje ärendes svårighetsgrad. Utredningen vill erinra om att det stora flertalet ärenden om professorstillsättning inte kan betecknas som komplicerade i den meningen att det erbjuder några större svårigheter att avgöra, vilken av de sökande som är bäst kvalificerad för tjänsten.

När det nu gäller att förenkla och minska tidsåtgången för sakkunnigprövning och andra led i proceduren, är det angeläget att handläggningen av enkla ärenden inte tillåts ta längre tid än som verkligen behövs. Å andra sidan är det också angeläget att systemet är så uppbyggt, att de komplicerade ärendena blir ordentligt utredda och tillåts ta den tid de kräver. Rättssäkerheten måste obetingat tillgodoses. Professorstjänster bör lika väl som andra offentliga tjänster tillsättas efter normer som väcker förtroende.

Erfarenheten visar att det är ganska ineffektivt att i författning fastställa tidsfrister, inom vilka olika led i tillsättningsförfarandet skall vara färdiga. Enligt utredningens mening bör systemet konstrueras så att kontrollen över tidsåtgången i första hand sker inom en förslagsmyndighet, som är aktivt verksam för att få fram varje ärende utan onödigt dröjsmål.

4.3 Fastställande av ämnesinnehåll och tjänstens beskaffenhet i övrigt

(Jfr 69 § och 107 § 5 mom. US; 88 § och 113 § sista stycket JHS; FU s 240–241; UKÄ:s förslag 11.11.1970; motion 1971:851, UbU 1971:31, rskr 347, DPM s. 7)

I fråga om fastställande av ämnesinnehållet för tjänst som professor eller biträdande professor redovisade utredningen i DPM dels en framställning av UKÄ till Kungl. Maj:t om viss ändring i 69 § US, dels en motion (1971:851) till 1971 års riksdag. Utredningen anförde att frågorna om fastställande av ämnesinnehållet och tjänstens beskaffenhet i övrigt har stor betydelse redan enligt nuvarande tillsättningsordning samt att betydelsen kommer att öka väsentligt, om förfarandet läggs om i den riktning som diskuteras i DPM. Utredningen hänvisade därvid särskilt till sina förslag till utformning av befodringsgrunder. Utredningen fortsatte: Det framstår som ett starkt önskemål, att US ändras i den av UKÄ föreslagna riktningen. Men det räcker knappast med detta. Det finns anledning att ta upp frågan om utformning av sådana program eller särskilda grunder för tjänsterna, som inte bara noggrant beskriver varje tjänsts ämnesområde utan också i huvudsak anger de särskilda skyldigheter, som är förenade med tjänsten.

Vid remissbehandlingen möttes utredningens förslag i denna del av övervägande positiva reaktioner. Det framkom dock synpunkter av innebörd att beskrivningen inte fick göras för snäv och att den inte heller fick utformas så att tjänsten anpassades efter viss persons önskemål.

Genom kungörelsen (1971:1275) om ändring i US har 69 § ändrats i den av UKÄ föreslagna riktningen. Den av utredningen redovisade motionen 1971:851 avslogs av riksdagen med hänvisning bl. a. till den då förestående ändringen i 69 § US (UbU 1971:31, rskr 347). Det kan anmärkas att 69 § US i tillämpliga delar gäller även vid jordbrukets högskolor (se 88 § JHS).

Enligt den nya lydelsen av 69 § US skall UKÄ närmare ange det fastställda ämnesinnehållet för ordinarie eller extra ordinarie lärartjänst, om en beskrivning av ämnesinnehållet behövs som vägledning vid tillsättning av tjänsten eller av annat skäl. Denna föreskrift tillgodoser utredningens önskemål såvitt avser beskrivning av ämnesinnehållet.

Som kommer att framgå av avsnitt 4.4 föreslår utredningen att i fråga om tjänst som professor eller biträdande professor – såväl i behörighets- som i befodringshänseende – utöver vetenskaplig och pedagogisk skicklighet skall beaktas även andra egenskaper som är av betydelse för skötseln av tjänsten. Det är således inte tillräckligt att man känner till tjänstens ämnesinnehåll och de skyldigheter som i allmänhet är förbundna med tjänster som professor och biträdande professor. Inte minst för den som överväger att söka en ledig tjänst är det av betydande värde att också kunna överblicka vilka särskilda skyldigheter tjänstens innehavare kommer att få. Enligt utredningens mening bör det därför göras en beskrivning av sådana särskilda skyldigheter. Dessa kan vara av olika slag. Ett viktigt exempel är att vissa tjänster som professor vid medicinsk fakultet är förenade med tjänst som överläkare, vilket medför särskilda krav på klinisk förmåga och förmåga som arbetsledare. Ett annat exempel

är att professorstjänst till följd av donationsvillkor e. d. är förenad med särskild forskning- eller undervisningsskyldighet. Däremot avser utredningen inte omständigheter som beror av mera tillfälliga lokala förhållanden. Här kan som exempel nämnas den avvägning mellan grundutbildning och forskarutbildning i den enskilde lärarens tjänstgöring som sammanhänger med bl. a. det vid varje tidpunkt föreliggande antalet studerande, tillgången på andra lärarkrafter än innehavaren av den aktuella tjänsten och fördelningen av uppgifter mellan lärarkrafterna. Andra omständigheter som inte hör hemma i detta sammanhang är sådana till tjänsten knutna förmåner eller skyldigheter som följer av kollektivavtal.

I samband med att icke nyinrättad tjänst som professor eller biträdande professor blir ledig sker enligt 69 § 1 mom. US vid läroanstalten en prövning av bl. a. frågan om tjänstens ämnesinnehåll. I detta sammanhang är det lämpligt att i förekommande fall också förslag avges till beskrivning av de särskilda skyldigheter som är förenade med tjänsten. Det bör därefter ankomma på UKÄ (eller vid jordbrukets högskolor vederbörande styrelse) att slutligt utforma beskrivningen. En sådan beskrivning bör finnas oavsett om behov föreligger av en beskrivning av ämnesinnehållet för tjänsten. Det kan anmärkas att utredningens förslag endast gäller en beskrivning av tjänstens innehåll och inte rör frågan om i vilken ordning förändringar däri bör komma till stånd.

Behovet av att precisera särskilda skyldigheter i fråga om fullgörande av utbildning, forskning och andra uppgifter varierar säkerligen avsevärt med hänsyn till skilda förhållanden vid olika läroanstalter, fakulteter, utbildningslinjer etc. Det är därför sannolikt att praxis i fråga om beskrivning av tjänsternas beskaffenhet kommer att utvecklas olika på olika håll. Enligt utredningens mening kan det överlämnas åt de tillämpande myndigheterna att finna de lösningar som tillgodoser behovet i det särskilda fallet.

4.4 Behörighetsregler och befordringsgrunder

(Jfr 109 § och 135 § US; 115–118 §§ JHS; FU s 237–240 och 331–332; prop. 1969:31 s 60; UPU s 78 ff och 121 ff; DPM s 7–10)

4.4.1 Inledning

För professorstjänster i allmänhet finns ej några behörighetsregler. Undantag gäller endast i speciella fall och speciella hänseenden, t. ex. i fråga om professur som är förenad med läkartjänst vid undervisnings-sjukhus. Däremot stadgas behörighetskrav beträffande tjänster som biträdande professor: i det fallet fordras styrkt vetenskaplig skicklighet utöver den som krävs för docentur.¹

För de båda typerna av tjänster gäller samma regler om befordringsgrunder. Som enda befordringsgrund är i princip uppställd ”graden av ådagalagd vetenskaplig skicklighet”. Vissa specialregler gäller emellertid,

¹ Motsvarande gäller i fråga om tjänster som statsagronom, statshortonom och statsveterinär (118 § JHS).

t. ex. i fråga om tjänster vid teknisk fakultet, tjänster som är förenade med läkartjänst vid undervisningssjukhus och tjänster vid jordbrukets högskolor. Enligt en särskild kompletterande regel skall vidare "ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning" beaktas som en komponent i den vetenskapliga skickligheten.

Utredningen erinrade i DPM om att frågan om befordringsgrundernas utformning varit föremål för stort intresse under senare år. Det framhölls därvid, att FU i sitt betänkande förklarat att det är nödvändigt att väsentligt större hänsyn än hittills tas till de sökandes pedagogiska meriter vid tillsättning av forskarkarriärens tjänster och att FU därför föreslagit att undervisningsskicklighet skall brytas ut ur begreppet vetenskaplig skicklighet och ges rangen av självständig befordringsgrund vid sidan av forskningsmeriteringen. I DPM berördes också UPU:s förslag att det skall införas skyldighet för akademiska lärare att i vissa fall genomgå pedagogisk grundutbildning och fortbildning samt att universitetspedagogiskt arbete, avseende t. ex. läromedelsproduktion, skall ges avsevärt större konkurrensvärde än som nu sker.

Utredningen behandlade i DPM frågorna om behörighetsregler och frågorna om befordringsgrunder var för sig. Vad utredningen anförde om behörighetsreglerna har vid promemorians remissbehandling i allmänhet godtagits utan närmare motivering. Utredningens utkast till regler om befordringsgrunder har däremot rönt stor uppmärksamhet i remissyttrandena och föranlett åtskilliga erinringar.

4.4.2 Behörighetsreglerna

DPM

Utredningen anförde i DPM bl. a. följande: I direktiven nämns icke något om behörighetsreglerna. Flera skäl synes emellertid tala för att frågan om en systematisering och rationalisering av reglerna på denna punkt tas upp i samband med utformningen av tillsättningsförfarandet. Särskilt förefaller det angeläget att — både beträffande professorstjänster och andra lärartjänster inom universitetsområdet — framhäva kravet på en viss grundläggande *pedagogisk* förmåga. Men även i övrigt kan det vara lämpligt att stryka under att en viss standard krävs och att den som inte fyller kraven för en viss tjänst skall vara utesluten från att få tjänsten.

Utredningen framhöll, att detta exempelvis skulle kunna ske genom att man inledde ett avsnitt om kompetensfordringar och befordringsgrunder på följande sätt:

Till lärartjänst får ifrågakomma endast den som har sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och sådan förmåga i övrigt som fordras för att tjänsten skall kunna skötas nöjaktigt.

Utredningen fortsatte: Med "sådan förmåga i övrigt" avses sådant som klinisk, teknisk och konstnärlig skicklighet o. d.; jfr i detta hänseende vad som i nästa avsnitt sägs om motsvarande befordringsgrunder. Efter den inledande regeln skulle anges de särskilda behörighetsvillkor som bör gälla beträffande vissa tjänster, t. ex. tjänster som universitetslektor (136 §

US), docent (138 a § US) och forskarassistent (139 a § US). Bestämmelsen skulle sedan avslutas med en passus om att särskilda bestämmelser är meddelade angående behörighetsvillkoren för vissa lärartjänster. Det synes diskutabelt om det är motiverat att uppställa något särskilt behörighetskrav beträffande tjänst som biträdande professor.

Remissyttranden

Som redan nämnts har det nu anförda i allmänhet godtagits utan närmare motivering. Själva tanken att det är lämpligt med en allmän behörighetsregel har vunnit anslutning från många håll. Allmän enighet synes råda om att det icke är motiverat att uppställa något särskilt behörighetskrav beträffande tjänst som biträdande professor. De kritiska synpunkter som framkommit gäller i huvudsak själva utformningen av behörighetsregeln. Det anmärks sålunda bl. a., att det i DPM intagna utkastet är mycket allmänt hållet och det däri använda uttrycket "nöjaktigt" innebär ett väl lågt standardkrav.

Utredningens slutliga överväganden och förslag

Även om gällande bestämmelser inte uppställer några allmänna behörighetskrav för professorstjänster, spelar kravet på en viss standard, "professorskompetens", stor roll i praktiken. Sakkunnigutlåtande i tillsättningsärendet skall innehålla motiverat omdöme om varje sökandes kompetens till tjänsten (128 § US), och vid ärendet slutliga behandling i fakultet/sektion skall frågan om de sökandes kompetens behandlas i särskilt angiven ordning (133 § US). Det kan därför inte anses utgöra någon principiell nyhet, om man nu i en uttrycklig bestämmelse anger vad som krävs för behörighet (jfr utredningens förslag till ändrad lydelse av 109 § US och 114 § JHS). Snarare innebär det ett bekräftande av vad som redan gäller. Utredningen kan i allt väsentligt hänvisa till den motivering som anfördes i DPM. Det förtjänar understrykas, att behörighetsregeln — liksom andra regler i utredningens förslag — är utformad så att den ställer den enskilda tjänsten och vad som fordras för att sköta denna i centrum. Som en nyhet kan möjligen betraktas, att regeln framhäver kravet på en grundläggande *pedagogisk* förmåga och därmed gör det möjligt att en sökande förklaras inkompetent enbart på den grund att han saknar tillräcklig pedagogisk skicklighet för tjänsten.

Enligt utredningens mening bör det inte uppställas något särskilt behörighetskrav i fråga om tjänster som biträdande professor. Även i det fallet bör man utgå från den enskilda tjänsten och de krav den ställer.

Utredningen håller fast vid att en grundläggande behörighetsregel bör utformas så att den omfattar inte blott professorstjänster utan även andra lärartjänster inom universitetsområdet. Det ligger i sakens natur att en sådan regel måste vara allmänt hållen. Därav följer också att det lämnas möjlighet till en utveckling och precisering i den praktiska tillämpningen, t. ex. beträffande vilken standard som normalt skall krävas i fråga om pedagogisk skicklighet för professorstjänst.

Utredningen ansluter sig till de remissinstanser som funnit uttrycket

"nöjaktigt" innebära ett väl lågt standardkrav och anser att det bör bytas ut mot "tillfredsställande". Vid bedömning av vad som kan anses tillfredsställande får man uppenbarligen i stor utsträckning gå efter jämförelser med vad som hittills i liknande fall brukat fordras vid svenska och likvärdiga utländska lärosäten. Såsom nyss framhållits måste det emellertid finnas möjlighet till utveckling och precisering av kraven.

4.4.3 Befordringsgrunderna

DPM

Utredningen underströk i DPM inledningsvis, att dess direktiv innehåller ganska bestämda anvisningar om hur befordringsgrunderna bör regleras i sina huvuddrag, och fortsatte: Det finns skäl förmoda, att de sålunda anvisade huvuddragen är ganska allmänt accepterade. Detta betyder emellertid inte, att diskussionsämnen skulle saknas när det gäller reglernas innehåll och utformning. Så mycket i fråga om befordringsgrunderna beror på detaljer och nyanser. Det är svårt att formulera en författningstext, som ger klara besked i ämnet.

Utredningen erinrade om den allmänna principen att ett huvudsyfte med tillsättningsförfarandet bör vara att få den aktuella tjänsten tillsatt med den bland tillgängliga sökande, som kan väntas sköta tjänsten bäst. Detta innebär att utgångspunkten för prövningen bör vara en analys av tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Utredningen fann i detta sammanhang anledning att på nytt understryka behovet av att ämnesinnehållet och de med tjänsten förenade särskilda skyldigheterna är klarlagda på förhand, genom program eller liknande. Därvid underströk utredningen också, att endast sådana egenskaper som är av betydelse med hänsyn till tjänstens beskaffenhet och behov bör godtas som befordringsgrunder. Därmed utesluts hänsynstagande till exempelvis politiska meriter och sådana administrativa meriter som saknar anknytning till de med tjänsten förenade uppgifterna. Det betyder också, att tjänsteålder – "förtjänst" – inte kan anföras som befordringsgrund.

Utredningen anförde vidare: Direktiven utgår från att man som befordringsgrund vid tillsättning av professorstjänster alltså främst skall ha att beakta vetenskaplig skicklighet men att det är angeläget, att andra befordringsgrunder, bl. a. undervisningsskicklighet, beaktas i vidare mån än som sker f. n. Så långt torde nog ganska allmän enighet råda. Men hur mycket skall undervisningsskicklighet och andra pedagogiska meriter få betyda som befordringsgrund? Om pedagogisk skicklighet skall ges rangen av självständig befordringsgrund, bör kanske en mindre underlägsenhet i fråga om vetenskaplig skicklighet kunna vägas upp av en väsentlig överlägsenhet på det pedagogiska området? Och hur skall man över huvud taget finna former för en objektiv prövning av pedagogisk skicklighet på den nivå det här gäller? Det möter i praktiken betydande svårigheter att på denna nivå skilja mellan vetenskaplig skicklighet och pedagogisk skicklighet. Sådan pedagogisk verksamhet som bedrivs i form av forskarhandledning och kvalificerad vetenskaplig undervisning kräver givetvis ett betydande mått av vetenskaplig skicklighet, om resultatet

skall bli bra. Förmågan att framgångsrikt stimulera och leda forskning eller vetenskapligt samarbete kring gemensamma projekt torde i gengäld ofta förutsätta stor pedagogisk talang.

Under hänvisning till vad sålunda anförts utvecklade utredningen närmare sina överväganden om befodringsgrundernas utformning. Som en sammanfattning av dessa överväganden presenterade utredningen följande utkast till bestämmelser i ämnet:

Som befodringsgrund vid tillsättning av lärartjänst gäller graden av sådan vetenskaplig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Därvid skall särskild vikt fästas

i fråga om tjänst som *professor eller biträdande professor* vid forskningsskicklighet samt skicklighet att planera och leda forskning och vetenskaplig utbildning, att meddela forskarhandledning och vetenskaplig undervisning samt att utarbета läromedel för sådan undervisning,

i fråga om tjänst som *universitetslektor* — — (t. ex. vid skicklighet att leda och meddela undervisning samt att utarbета läromedel för undervisningen),

i fråga om tjänst som *docent eller forskarassistent* — — — (t. ex. vid forsknings-skicklighet).

I den mån tjänstens särskilda beskaffenhet påkallar det, utgör även annan egenskap än nu sagts befodringsgrund, såsom klinisk, teknisk eller konstnärlig skicklighet.

Om befodringsgrunder vid tillsättning av vissa lärartjänster gäller särskilda bestämmelser.

Utredningen erinrade i sammanhanget om FU:s förslag att ansökning till professorstjänst skulle åtföljas av en kortfattad skriftlig redogörelse för sökandens forskningsverksamhet, en *vetenskaplig självdeklaration*, och fann detta vara en god tanke. Minst lika viktigt ansåg utredningen det emellertid vara att varje sökande också lämnar en motsvarande *redogörelse för sina pedagogiska insatser*, t. ex. anger vad han utträttat som forskarhandledare eller författare av läroböcker, och i övrigt såvitt möjligt dokumenterar sin pedagogiska förmåga och sitt pedagogiska intresse.

Remissyttrandena

Som förut angivits har utkastet till regler om befodringsgrunder väckt stor uppmärksamhet i remissyttrandena och föranlett åtskilliga erinringar. Flertalet remissinstanser är positiva till själva grundtanken att även andra befodringsgrunder än vetenskaplig skicklighet — och då särskilt undervisningsskickligheten — bör beaktas i vidare mån än som nu sker. Endast ett par remissinstanser vill behålla den nuvarande befodringsregeln oförändrad. En mycket stark remissopinion, omfattande bl. a. så gott som samtliga konsistorier, understryker emellertid att vetenskaplig skicklighet alltså bör vara den främsta befodringsgrunden vid tillsättning av professorstjänster. Det understryks också från många håll, att det är svårt att objektivt fastställa den pedagogiska skickligheten. Vissa remissinstanser, t. ex. konsistoriet vid universitetet i Stockholm, framhåller att med undervisningsskicklighet som befodringsgrund vid tillsättning av professorstjänster bör i första hand förstås skicklighet i handledning av forskare och forskarundervisning. Andra, bland dem lärarkollegiet vid veterinärhögskolan, hävdar att dokumenterad förmåga inom grundutbild-

ningens ram också bör tillmätas betydelse. Juridiska fakulteten vid Uppsala universitet understryker, att den pedagogiska förmågan måste värderas i relation till de pedagogiska uppgifter som huvudsakligen är förbundna med den aktuella tjänsten.

Utredningens förslag till teknisk utformning av reglerna om befordringsgrunder — med dels en allmänt hållen huvudregel gällande alla lärartjänster vid universitet och högskolor, dels kompletterande hjälpregler för de olika typerna av tjänster — har i allmänhet lämnats utan erinran och har i flera fall tagits till utgångspunkt för konkreta jämningsförslag från remissinstansernas sida. Utredningens motivering för förslagens utformning har emellertid tydligen icke varit tillräckligt klar och utförlig.

Tanken att införa inte blott vetenskaplig utan också pedagogisk självdeklaration har fått ett klart positivt mottagande.

Utredningens slutliga överväganden och förslag

Utredningens uppdrag är, som förut understrukits, begränsat till att avse förfarandet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor. Emellertid har utredningen redan i avsnitt 1.2.3 förutskickat, att den i några sammanhang funnit anledning att till belysning av föreliggande problem göra jämförelser mellan professorstjänster, å ena, samt andra lärartjänster vid universitet och högskolor, å andra sidan. Behovet av sådana jämförelser gör sig alldeles särskilt gällande vid utformningen av reglerna om befordringsgrunder. Det kan framhållas att US:s gällande bestämmelser i ämnet är gemensamma för alla ordinarie lärartjänster utom universitetslektoraten (se 109 §). För tjänsterna som universitetslektor finns inte några särskilda bestämmelser om befordringsgrunder. Man är i den delen hänvisad till allmänna regler och rättsgrundsatser.

Över huvud taget innebär frågan om befordringsgrunder vid tillsättning av universitetslektorat besvärliga och känsliga problem. Det är inte utredningens sak att lösa de problemen eller eljest frågor om befordringsgrunder för andra tjänster än professorstjänster. När utredningen i sina överväganden och förslag om befordringsgrundernas utformning berör även andra tjänster, sker det för att belysa problemen rörande professors-tjänster. Det innebär alltså inte något ställningstagande från utredningens sida t. ex. i fråga om universitetslektoraten. Utredningen är angelägen om att understryka detta också av det skälet att ett ställningstagande till problemen rörande befordringsgrunder för universitetslektorat bör föregås av grundligare överväganden än dem som utredningen kunnat ägna saken. Utredningen vill emellertid inte underlåta att framhålla, att den för sin del skulle finna det naturligt att dessa problem togs upp till närmare diskussion i anslutning till utredningens förslag beträffande professorstjänsterna.

Lärarnas åligganden är ganska utförligt reglerade genom stadgeföreskrifter. Så åligger det exempelvis (enligt 70 § US och 89 § JHS) professor särskilt att idka forskning, ombesörja undervisning och förrätta examination, handleda studerande som deltar i forskarutbildning, förestå

institution och utarbeta lämpliga läroböcker m. m. — allt såvitt gäller ämne inom hans ansvarsområde. Professorernas tjänsteåligganden har alltså genomgående en forsknings- och en utbildningssida. För att kunna sköta en professorstjänst fordras det, såsom redan angivits i närmast föregående avsnitt, både vetenskaplig och pedagogisk skicklighet och ibland även annan förmåga. Vad som på utbildningssidan krävs av en professor varierar avsevärt, beroende på skillnader i utbildningens inriktning och uppläggning vid olika läroanstalter, fakulteter, utbildningslinjer etc. För alla professorer ingår emellertid forskarhandledning som en huvuduppgift, även om dess omfattning varierar. Därmed blir utbildningsuppgifterna självklart kopplade till forskningen. Det är framför allt detta som gör det så svårt att på professorsnivån skilja mellan vetenskaplig skicklighet och pedagogisk skicklighet.

Uttrycket "vetenskaplig skicklighet" har varit föremål för tolkning och utläggning i många olika sammanhang. Skilda uppfattningar har gjort sig gällande om det inbördes värdet av olika komponenter som kan rymmas under begreppet. Enighet råder dock om att graden av vetenskaplig skicklighet är en rent *kvalitativ* måttstock, som inte får förväxlas med kvantiteten av de sökandes vetenskapliga produktion. I avsikt att åstadkomma en viss enhetlighet i bedömningen har man i debatten väckt förslag om att införa någon form av poängvärdering av de skilda egenskaper som konstituerar en forskarpersonlighet samt modeller för sammanvägning av värdena. FU ställde sig tveksam inför utsikterna att med ett sådant förfarande åstadkomma någon egentlig förbättring av bedömningen. Utredningen delar i hög grad denna tveksamhet och utgår för sin del från att man tills vidare vid bedömning av den vetenskapliga skickligheten får söka ledning huvudsakligen i det inhemska och internationella jämförelsematerial som föreligger. Desto större blir då betydelsen av att bedömningen görs av sakkunniga och tillförlitliga myndigheter.

Den pedagogiska skickligheten har hittills spelat en underordnad roll vid tillsättning av professorstjänster och andra lärartjänster i forskar-karriären, trots att undervisning och handledning varit den ena huvuduppgiften vid sidan av forskningen. När det nu gäller att åstadkomma en ordning, som innebär att undervisningsskickligheten i ökad utsträckning skall påverka befordringsärendenas utgång, möter svårigheter redan av det skälet att det inte finns något verkligt erfarenhets- eller jämförelsematerial att tillgå.

FU anförde i sitt betänkande (s 239) bl. a.: Med undervisningsskicklighet skall i främsta rummet avses förmåga att handleda och undervisa studerande som undergår forskarutbildning. Svårigheten är dock — vilket också i någon mån torde vara orsaken till den ringa vikt som hittills tillmätts meritering av detta slag — att finna former för en objektiv och ingående prövning av handlednings- och undervisningsförmågan. Handledningsskickligheten bör emellertid i viss mån kunna bedömas med ledning av de elevarbeten som vederbörande varit handledare för. Därvid bör avseende bl. a. fästas vid förmågan att ge väl avvägda och stimulerande forskningsuppgifter.

Vidare framhöll FU, att den schemabundna undervisningen inom

många utbildningslinjer utgör en betydelsefull del av tjänstgöringen och att man därför vid tillsättningarna måste ta tillbörlig hänsyn till förmågan att meddela vetenskaplig undervisning även i andra former än de nyss nämnda. Med hänsyn till att undervisningen är anordnad i olika former på skilda håll borde bedömningen av undervisningsskickligheten enligt FU:s mening kunna utformas efter i någon mån skilda linjer vid olika läroanstalter och fakulteter. Slutligen framhöll FU bl. a. också, att i framtiden väsentligt större avseende bör kunna fästas vid den pedagogiska meriteringen i form av läroboks- och kompendieförfattande.

I remissyttrandena över FU:s förslag efterlystes tillförlitliga metoder för bedömningen av pedagogisk skicklighet. Bl. a. aktualiserades frågan om ett system med undervisningsvärdering. Det bör emellertid genast framhållas, att några verkligt tillförlitliga metoder eller system av detta slag inte finns f. n. och knappast heller är att vänta inom överskådlig framtid. Liksom i fråga om den vetenskapliga skickligheten är man i hög grad hänvisad till en skönsmässig värdering av olika egenskaper och andra komponenter. Utgångspunkten måste i båda fallen vara vad vederbörande sökande faktiskt åstadkommit. Värderingen av pedagogiska insatser ställer också stora krav på de bedömande myndigheternas sakkunskap och omdöme. Även graden av pedagogisk skicklighet bör i princip anses som en kvalitativ måttstock. Det får inte bli så att det ökade beaktandet av sådan skicklighet på en bakväg för med sig att antalet tjänsteår tillmätts betydelse som merit.

Inte sällan bör även andra egenskaper än vetenskaplig och pedagogisk skicklighet komma i betraktande som befordringsgrunder. Det är då i regel beroende på tjänstens särskilda beskaffenhet. Beträffande vissa lärartjänster finns specialregler i ämnet. Särskilt bör nämnas bestämmelserna om att klinisk skicklighet skall beaktas vid tillsättning av lärartjänst vid universitet som är förenad med läkartjänst (jfr 108 § andra stycket US). I fråga om vissa tjänster vid teknisk fakultet har konstnärlig och teknisk skicklighet stor betydelse och bör följaktligen – som redan nu är fallet – utgöra en väsentlig befordringsgrund. Praktiska erfarenheter och praktisk skicklighet spelar en avsevärd roll, när det gäller vissa tjänster vid jordbrukets högskolor. Flera liknande exempel skulle kunna anges. En särställning intar frågan, vilken betydelse som bör tillmätas administrativ skicklighet. Beträffande professorstjänster ingår ett visst mått av administrativ förmåga som en viktig komponent redan i den vetenskapliga och pedagogiska skickligheten. Vissa tjänster kan emellertid vara förenade med sådana särskilda uppgifter, att den administrativa skickligheten bör tillmätas betydelsen av särskild befordringsgrund. Detta bör i så fall vara klargjort på förhand, genom program eller liknande. Som exempel på tjänst av detta slag kan nämnas professor, förenad med föreståndarskap för tandteknikerskola.

När det gäller den tekniska utformningen av reglerna om befordringsgrunder finner utredningen inte skäl att frångå huvudlinjerna i det utkast som angavs i DPM. Vad som framkommit vid remissbehandlingen bör emellertid föranleda vissa jämkningar, närmast av klargörande karaktär. Utredningens slutliga förslag bibehåller som huvudregel, tillämplig på alla lärartjänster, att som befordringsgrund gäller graden av sådan vetenskap-

lig och pedagogisk skicklighet som är av betydelse med hänsyn till tjänstens ämnesinnehåll och beskaffenhet i övrigt. Utgångspunkten för prövningen blir alltså, såsom framhållits i DPM, en analys av tjänstens beskaffenhet och de skyldigheter som är förenade med tjänsten, verkställd på grundval av gällande beskrivning eller program (jfr 69 § US och 88 § JHS). Därvid måste också beaktas att verksamheten kan ha olika inriktning och uppläggning vid olika läroanstalter och fakulteter. Utredningen vill understryka vikten av att endast sådana egenskaper som är av betydelse med hänsyn till tjänstens beskaffenhet och behov får godtas som befordringsgrunder. Därmed utesluts — såsom framhållits i DPM — hänsynstagande till exempelvis politiska meriter och sådana administrativa meriter som saknar anknytning till de med tjänsten förenade uppgifterna. Det betyder också, att tjänsteålder — ”förtjänst” — inte kan anföras som befordringsgrund, om det inte särskilt föreskrives beträffande viss tjänst eller tjänstetyp.

Den nu behandlade huvudregeln skall enligt utredningens förslag kompletteras med hjälpregler, som för varje aktuell tjänstetyp anger var tyngdpunkten i meritvärderingen skall ligga. I fråga om professors-tjänsterna skall — därom synes allmän enighet råda — den vetenskapliga skickligheten vara främsta befordringsgrund. I författningsförslagets hjälpregel om professorstjänster nämns därför den vetenskapliga skickligheten först och anges tillika, hur sådan skicklighet främst bör vara ådagalagd: genom egen forskning eller genom planering och ledning av forskning. Sedan anges att särskild vikt därutöver också skall fästas vid pedagogisk skicklighet, som visats genom handledning av forskare, vetenskaplig undervisning eller utarbetande av läromedel för sådan undervisning. Den pedagogiska skickligheten nämns alltså i andra hand. Det är vidare att märka att de komponenter i den pedagogiska skickligheten som särskilt framhävs är sådana som har nära anknytning till forskning och vetenskaplig skicklighet.

Utredningen har tidigare understrukit, att det på professorsnivån möter betydande svårigheter att skilja mellan vetenskaplig skicklighet och pedagogisk skicklighet. Det är ett av motiven till den uppläggning som hjälpregeln om professorstjänster fått i utredningens förslag. Utredningen räknar med att de redogörelser för pedagogiska insatser som sökande enligt förslaget skall avge (jfr förslaget till 117 § US) kommer att bli av väsentlig betydelse vid bedömande av den pedagogiska skickligheten. Genom hjälpregelns utformning lämnas en anvisning om vilka komponenter i den pedagogiska skickligheten som en sådan redogörelse främst bör inriktas på.

Den hjälpregel om universitetslektorat som utredningen för jämförelsens skull skisserat anger att särskild vikt skall fästas vid den pedagogiska skickligheten. Givetvis skall av universitetslektorer också krävas vetenskaplig skicklighet. Det framgår redan av den föreslagna allmänna behörighetsregeln. Vetenskaplig skicklighet skall också utgöra befordringsgrund men endast i mindre mån än den pedagogiska skickligheten. Enligt gällande ordning torde även längden av väl vitsordad tjänstgöring skola beaktas vid tillsättning av universitetslektorat. Utredningen har därför tagit upp en särskild regel härom i sin skiss.

Avslutningsvis vill utredningen än en gång understryka, att skissen till hjälpregel i fråga om universitetslektorat inte innebär något ställnings-tagande från utredningens sida.

4.5 Sakkunnigprövning och myndighetsbehandling

(Jfr 119–135 §§ US; 119 § JHS; FU s 242–250, 302–306 samt 333–340, prop. 1969:31 s 60–61, DPM s 10–15)

4.5.1 Inledning

Utredningen erinrade i DPM om att FU i sitt betänkande föreslog att yttrande om de sökandes *vetenskapliga* skicklighet skulle inhämtas från tre eller i undantagsfall fyra sakkunniga och att de sakkunniga skulle utses efter samverkan mellan berörda universitetsmyndigheter vid olika läroanstalter, varvid valet skulle träffas inom ramen för de från annat håll framkomna förslagen. Yttrande i fråga om de sökandes *skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning* skulle däremot enligt samma förslag inhämtas från en befördringsnämnd, som vidare skulle ha till uppgift att bereda fakultetens/sektionens handläggning av tillsättningsärendet och avge motiverat förslag till beslut. Det framhölls, att förslaget om befördringsnämnden genomgående avvisats vid betänkandets remissbehandling.

För egen del underströk utredningen i DPM, att förslaget till nya regler om befördringsgrunder oundgängligen för med sig problemet, hur man skall kunna finna lämpliga organisatoriska former för tillämpning av dessa regler och särskilt aktualiserar frågan, hur man skall kunna åstadkomma en helhetsbedömning av de sökandes meriter i olika hänseenden. Utredningen pekade också på flera andra skäl som talar för en organisatorisk omläggning av själva tillsättningsproceduren. Därvid framhölls det i utredningens direktiv särskilt understrukna önskemålet om en väsentlig förkortning av den tid som krävs för tillsättningsärendena. Utredningen fortsatte: Att i enlighet med FU:s förslag öka antalet instanser som har att handlägga ärenden om professorstillsättning bör uppenbarligen inte komma i fråga. Om man skall kunna förkorta handläggningstiden, bör strävandena snarast gå i motsatt riktning och alltså inriktas på att minska antalet instanser. Samtidigt måste utredningen beakta önskemålen om att såväl de studerande som andra personalgrupper än de nu i beslutsorganen representerade skall få möjlighet att påverka upprättandet av förslag i tillsättningsärenden.

4.5.2 Grundtankar i fråga om tjänsteförslagsnämnd

En nära till hands liggande lösning av de organisatoriska problemen hade utredningen – enligt vad som vidare angavs i DPM – funnit vara att för den primära handläggningen av ärenden om professorstillsättning inrätta speciella organ, kallade tjänsteförslagsnämnder. Utredningen anförde härom: I en sådan nämnd skulle ingå dels ett antal fasta ledamöter, bl. a. en ordförande med sammanhållande och ledande funktioner, dels ett

antal för det aktuella tillsättningsärendet särskilt tillkallade vetenskapligt sakkunniga personer, som åtminstone delvis skulle hämtas utifrån men ändå ha ställning och ansvar som ledamöter i nämnden. Så långt skulle nämnden likna de "udvalg" som anlitas vid professorstillsättningar i Danmark och som där visat sig vara effektiva och betrodda organ. Tjänsteförslagsnämnden skulle emellertid inte bara — såsom fallet är med de danska "udvalgen" — ha att bedöma de sökandes vetenskapliga kvalifikationer utan också göra en helhetsbedömning av det slag som efterlysts i det föregående. Det är här som frågan om representation i nämnden för studerande och anställda kommer in. — I sin verksamhet skulle nämnden i princip ha samma möjligheter att agera som vanlig statlig myndighet har, när den handlägger viktiga tjänstetillsättningsärenden. På samma sätt som andra universitetsmyndigheter skulle den ha tillgång till sekreterare och kansli. Inom vissa fastställda ramar skulle nämnden ha möjlighet att anpassa förfarandet och tidsåtgången efter det särskilda ärendets svårighetsgrad och beskaffenhet i övrigt.

Utredningen angav i DPM, att den i första hand diskuterat möjligheten att göra tjänsteförslagsnämnden till *förslagsmyndighet*, alltså låta nämnden upprätta det tjänsteförslag som, eventuellt med yttranden från en eller flera andra berörda myndigheter, sänds in till Kungl. Maj:t. Enligt utredningens mening kunde det emellertid också tänkas att nämnden borde bli *beredningsorgan* åt någon annan universitetsmyndighet som upprättade själva förslaget, t. ex. konsistoriet.

Vid remissbehandlingen av DPM har majoriteten av remissinstanserna inte haft något att i och för sig erinra mot inrättandet av tjänsteförslagsnämnder i enlighet med de sålunda angivna grunderna. Åtskilliga remissorgan har dock gjort sitt tillstyrkande beroende av vilken sammansättning nämnderna får. En del av de instanser som motsätter sig att tjänsteförslagsnämnder inrättas uttalar sig för att de vetenskapligt sakkunniga i stället skall ingå i fakultet/sektion i dess egenskap av förslagsställande myndighet eller i beredande organ. Av de instanser som tillstyrker en ordning med tjänsteförslagsnämnder förordar några, att nämnderna skall vara beredningsorgan till fakulteter/sektioner eller till konsistoriet, men de flesta ansluter sig till tanken att nämnderna bör bli förslagsmyndigheter.

Utredningen har inte funnit anledning avvika från de grundtankar om tjänsteförslagsnämnderna som redovisas i DPM. Vid utredningens fortsatta överväganden har dessa tankar emellertid närmare utvecklats och preciserats.

Utredningen har blivit alltmera övertygad om att reformbehovet blir bäst tillgodosett och de tekniska problemen bäst lösta, om förslag till tjänster som professor och biträdande professor upprättas av en lokal förslagsmyndighet, i vilken samtidigt erforderlig sakkunskap och företrädare för olika intressen medverkar. Att låta de vetenskapligt sakkunniga bli ledamöter i fakulteter/sektioner som förslagsställande myndigheter eller i andra organ inom den nuvarande organisationen av universitet och högskolor är enligt utredningens mening inte någon realistisk lösning. De existerande myndigheterna är med hänsyn till sin sammansättning inte utan vidare lämpade och därtill ofta redan för stora. Det skulle bl. a. vara

risk för att företrädarna för vetenskaplig sakkunskap inom ämnesområdet fick alltför litet inflytande. Om det framdeles, t. ex. i samband med de reformer som föranleds av U 68:s förslag, skulle inrättas ledningsorgan för den samlade verksamheten inom respektive fakultets/sektions ansvarsområde, kan frågan möjligen förtjäna att övervägas på nytt. Enligt utredningens uppfattning finns det emellertid anledning förmoda att även sådana organ skulle bli för stora för att — vare sig med eller utan de vetenskapligt sakkunniga som ledamöter — vara lämpade för ändamålet.

Utredningens resonemang leder alltså fram till slutsatsen att särskilda förslagsmyndigheter — tjänsteförslagsnämnder — bör inrättas. Grundtankarna med en sådan nämnd är som redan antytts desamma som angivits i DPM. Särskilt tillkallade vetenskapligt sakkunniga personer skall alltså ingå som ledamöter. Nämnden skall i övrigt ha sådan sammansättning att den kan göra en helhetsbedömning av de sökandes meriter. Bland flera fasta ledamöter skall ingå en ordförande med sammanhållande och ledande funktioner. Genom nämnden skall vidare inflytande för skilda personalgrupper och de studerande kanaliseras. De svårlosta frågorna om nämndens närmare sammansättning kommer att behandlas i avsnitt 4.5.4.

Det förtjänar understrykas, att de föreslagna nämnderna kommer att utgöra myndigheter vid universitet och högsolor på samma sätt som exempelvis fakulteter och utbildningsnämnder. Meningen är att de som specialmyndigheter med uppgift att upprätta tjänsteförslag skall vara aktivt verksamma för att få de ärenden som ankommer på dem färdiga för avgörande och hålla tidsåtgången under kontroll. Det kommer att ställas stora krav på ordförandens förmåga att leda arbetet i nämnden, och det blir viktigt att nämnden får erforderliga administrativa resurser.

Såsom framhållits i DPM kommer tjänsteförslagsnämnd att i princip ha samma möjligheter att agera som en vanlig statlig myndighet har, när det gäller tjänstetillsättningsärenden av motsvarande betydelse. Nämnden kan t. ex. vid behov inhämta yttranden från andra myndigheter eller på annat sätt samråda med dem. Detta kan få särskilt stor betydelse vid tillsättning av professorstjänster som är förenade med läkartjänst vid statligt eller kommunalt undervisningssjukhus eller med tandläkartjänst vid kommunal tandsjukvårdscentral. Beträffande tjänster av ifrågavarande slag vid kommunala undervisningssjukhus stadgas i kungörelsen (1970:704) om kommunala undervisningssjukhus bl. a. att fakulteten skall bereda sjukvårdsstyrelsen tillfälle att avge yttrande om de sökandes lämplighet såvitt avser den sjukvårdande verksamheten. Utredningen utgår från att — i nu avsedda fall — skyldighet att söka samråd med huvudmannen för den sjukvårdande verksamheten skall gälla även i det nya tillsättningsförfarandet. Tjänsteförslagsnämnden kan därvid bereda vederbörande huvudman tillfälle att avge yttrande över de sökandes lämplighet i vad avser den kliniska verksamheten men kan också söka andra former för samråd med huvudmannen.

I sammanhanget bör påpekas, att tjänsteförslagsnämnden själv kommer att ha skyldighet att avge yttranden i vissa fall, t. ex. vid återremiss med anledning av besvär över dess förslag. Därigenom öppnas möjlighet att förbättra utredningen i de verkligt komplicerade tillsättningsärendena. De vetenskapligt sakkunniga blir på detta sätt skyldiga att medverka bl. a. i

yttranden över besvär, som riktar sig mot nämndens bedömning av de sökandes vetenskapliga skicklighet.

4.5.3 Till vilken nivå bör tjänsteförslagsnämnd knytas?

Ärenden om tillsättning av professorstjänster handläggs nu — liksom andra tillsättningsärenden som innebär kvalificerade vetenskapliga bedömningsfrågor — primärt inom fakulteter/sektioner eller motsvarande organ. Det är ju dessa organ som tillkallar sakkunniga och upprättar tjänsteförslag.

I DPM avvisade utredningen med ganska utförlig motivering tanken på att knyta tjänsteförslagsnämnd till *institutionsnivån*. Bl. a. hänvisades till att institutionerna i regel är för små för att utgöra lämpligt underlag i detta sammanhang. Utredningen anförde vidare flera skäl mot att koppla in konsistoriet i alla ärenden om tillsättning av tjänster som professor eller biträdande professor. Det viktigaste var tidsåtgången. Utredningen framhöll också att det kan ha sina fördelar att — i likhet med vad som är fallet i dag då konsistoriet enligt praxis kopplas in endast i besvärärenden — hushålla med konsistoriets insatser så att konsistoriet blir en "oförbrukad" instans i de mera komplicerade ärendena. I fråga om medverkan av UKÄ förklarade sig utredningen för sin del anse, att övervägande skäl talade för att UKÄ helt kopplas bort som normal instans i ärenden om tillsättning av vetenskapliga tjänster vid universiteten och att UKÄ i första hand synes kunna spela en roll som remissinstans i sådana besvärärenden som avser fel i förfarandet eller allmänna rättssäkerhetsfrågor. Såvitt utredningen enligt DPM kunnat finna återstod alltså med nuvarande organisation av läroanstalterna endast att fortfarande låta tyngdpunkten i tillsättningsförfarandet ligga på *fakultets/sektions-nivån*. Utredningen uppställde till diskussion flera alternativ. Det huvudalternativ som utredningen själv förordade innebar, att tjänsteförslagsnämnden skulle till huvudsaklig del utses av fakultet/sektion och ersätta denna som förslagsställande myndighet. Det angavs därvid som tänkbart att förslaget kunde gå direkt från nämnden till Kungl. Maj: t och att det skulle få ankomma på vederbörande departement att med anledning av besvär, skiljaktiga meningar eller annan särskild omständighet besluta om remiss av ärendet.

Vid remissbehandlingen av DPM har utredningens huvudalternativ att tjänsteförslagsnämnden skall knytas till fakultets/sektions-nivån och ersätta fakultet/sektion som förslagsställande myndighet godtagits av det stora flertalet remissinstanser som yttrat sig i saken. De instanser som uttalat sig för att nämnden bör vara beredande organ åt konsistoriet eller för att konsistoriet regelmässigt bör yttra sig över nämndens förslag är fåtaliga. Ännu färre är de som förordat att tjänsteförslagsnämnden skall bli beredningsorgan åt fakultet/sektion. Allmän enighet synes vidare råda om att UKÄ kan kopplas bort som reguljär instans i ärenden om tillsättning av vetenskapliga tjänster.

Utredningens motivering för sitt slutliga ställningstagande i förevarande del kan bl. a. med hänsyn till remissutfallet göras tämligen kortfattad. Det föreligger enligt utredningens uppfattning inte något skäl att frångå

den nuvarande ordningen att tillsättningsförfarandets tyngdpunkt ligger på fakultets/sektions-nivån. Det är en ordning som råder även i våra nordiska grannländer. Särskilt klart förefaller det utredningen vara, att de vetenskapligt sakkunniga liksom för närvarande bör utses av fakulteten/sektionen. Att bara ha en tjänsteförslagsnämnd vid läroanstalten, vars övriga ledamöter då skulle få utses av konsistoriet, skulle medföra den fördelen att läroanstaltens styrelse fick ett visst inflytande över de viktiga ärendena om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor. En sådan ordning är dock förbunden med flera olägenheter. En olägenhet är att graden av insikt i de aktuella problemen genomsnittligt blir avsevärt lägre än om nämndens ansvarsområde endast är knutet till fakultets/sektions-nivå. Detta medför i sin tur krav på ledamöter med en särskild överblick över olika fakulteters och sektioners verksamhetsområden. Dessa personer skulle vid större läroanstalter bli hårt belastade med de uppgifter som sammanhänger med förslag till tjänstetillsättning. Det skulle sannolikt vara svårt att finna och engagera tillräckligt kvalificerade personer för en sådan uppgift.

Utredningens förslag är alltså, att tjänsteförslagsnämnd skall knytas till fakultets/sektions-nivån och ersätta fakultet/sektion som förslagsställande myndighet vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor.

I avsnitt 4.5.4 kommer utredningen att föreslå att varje tjänsteförslagsnämnd skall ha fyra fasta ledamöter, utsedda av befintliga fakultets/sektions-organ. Huvudregeln blir sålunda en tjänsteförslagsnämnd för varje fakultet eller, i vissa fall, för varje sektion. Frågorna om gemensam tjänsteförslagsnämnd för fakultet som är delad i sektioner och om gemensam nämnd i andra fall för två eller flera fakulteter eller sektioner behandlas i specialmotiveringen till 51 a § US.

En fråga som återstår att belysa är, i vilken utsträckning konsistoriet respektive UKÄ skall kopplas in i ärenden om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor. Att regelmässigt utnyttja dessa myndigheter skulle öka tidsåtgången och skulle i normalfallen knappast tillföra ärendena något nytt i sak. Flertalet ärenden om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor är relativt okomplicerade. Det är mot denna bakgrund enligt utredningens mening lämpligast att tjänsteförslagsnämnden sänder sitt förslag direkt till Kungl. Maj: t och att vederbörande departement i det särskilda fallet bedömer huruvida yttrande skall inhämtas från tjänsteförslagsnämnden eller annan myndighet. Detta behöver inte medföra något betydande merarbete i Kungl. Maj: ts kansli. Så snart tveksamhet uppstår huruvida formalia är uppfyllda, finns exempelvis möjligheter att låta sådana frågor utredas av UKÄ.

I förevarande sammanhang finns det anledning att ta upp en speciell fråga om tjänsteförslagsnämndens uppgifter, en fråga som har nära anknytning till nämndens föreslagna ställning som fakultets/sektions-organ. Enligt gällande bestämmelser tillsätts också tjänster som docent, forskarassistent och universitetslektor efter förslag av fakultet eller sektion. I avsnitt 1.2.3 har utredningen nämnt, att den i ett första skede av sitt arbete fann det naturligt att tjänsteförslagsnämnder – om nu

sådana inrättades — blev anlitade också vid tillsättning av dessa andra tjänster och att utredningen var tveksam, om inte en utvidgning av dess uppdrag skulle vara befogad. Någon sådan utvidgning har emellertid som också nämnts inte aktualiserats, och utredningen har funnit sig förhindrad att lägga fram några direkta förslag om förfarandet vid tillsättning av andra tjänster än sådana som professor och biträdande professor. Utredningen har dock ansett sig oförhindrad att föreslå några enkla och — enligt dess mening — av ett starkt praktiskt behov motiverade regler, som innebär möjlighet för fakultet/sektion att delegera till tjänsteförslagsnämnd att fatta beslut i ärenden om förslag till tillsättning av annan lärartjänst än professorstjänst och som innehåller vissa särskilda bestämmelser om nämndens sammansättning i sådana ärenden (se 51 j § US och 50 j § JHS).

4.5.4 Tjänsteförslagsnämndens sammansättning

DPM

Utredningen har i avsnitt 1.2.1 översiktligt redovisat, hur utredningens arbete på ett tidigt stadium kom att kopplas samman med frågor om universitetsdemokrati och hur utredningen i DPM beaktat dessa frågor vid sina överväganden om tjänsteförslagsnämndens sammansättning. Det framhölls i DPM, att en möjlighet var att endast ordinarie lärare skulle bli ledamöter i tjänsteförslagsnämnden med rätt att delta i både överläggningar och beslut, under det att övriga grupper skulle få framföra sina synpunkter genom företrädare, som hade rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten. Den frågan ställdes emellertid, om det inte var befogat att ta steget fullt ut och låta företrädarna i fråga få bli fullvärdiga ledamöter i tjänsteförslagsnämnden likaväl som i andra universitetsorgan.

Utredningen framhöll i DPM vidare, att frågan om medverkan av andra grupper än ordinarie lärare måste angripas från nya utgångspunkter, om nya befodringsgrunder infördes enligt de riktlinjer som angavs i promemorian. Vad som därvid åsyftades var tanken att tillmäta pedagogiska meriter större betydelse som befodringsgrund. Det hävdades också att ett viktigt syfte med att låta representanter för de studerande och olika personalgrupper delta var att bereda dessa grupper insyn i förfarandet och därmed skapa förutsättningar för att förfarandet omfattas med förtroende från deras sida.

För att få ett konkret diskussionsunderlag angav utredningen i DPM (s 15) som en tänkbar sammansättning av tjänsteförslagsnämnd följande:

- 1 dekanus som ordförande med prodekanus som ersättare (om dekanus eller prodekanus önskar bli befriad, bör dock särskild ordförande respektive vice ordförande kunna utses av fakulteten/sektionen, för samma tjänstgöringstid),
- 2 fast ledamot, vald av fakulteten/sektionen bland dess ledamöter för tre år (med suppleant),
- 3–5 tre tillfälliga ledamöter, motsvarande de nuvarande sakkunniga och alltså utsedda av fakulteten/sektionen för det aktuella ärendet; av dessa ledamöter skall minst två hämtas från annat håll än fakulteten/sektionen,
- 6 fast ledamot, företrädande icke-ordinarie lärare, assistenter och amanuenser (med suppleant),

- 7 fast ledamot, företrädande teknisk och administrativ personal (med suppleant),
- 8 fast ledamot, företrädande de studerande (med suppleant).

Bland annat med hänsyn till att antalet av teknisk och administrativ personal på sina håll är ringa och till att det är önskvärt att få ett udda antal ledamöter i nämnden satte utredningen ifråga om inte hela gruppen anställda, som inte är ledamöter i fakultet/sektion, skulle gemensamt företrädas av en ledamot i nämnden.

Såsom tidigare angivits framhöll utredningen i DPM, att frågorna hur, av vem och för vilken tid de under 6–8 angivna ledamöterna borde utses erbjöd åtskilliga problem. I det avseendet hänvisades till vad som i UKÄ:s Remiss-PM II (s 29 ff och 35 ff) anförts om motsvarande problem beträffande ledamöter i utbildningsnämnd och konsistorium. Lösningarna för tjänsteförslagsnämndernas del borde enligt utredningens mening anpassas efter vad som kunde komma att gälla i fråga om andra universitetsmyndigheter, i den mån inte tillsättningsärendenas speciella beskaffenhet föranledde särregler.

Remissyttrandena

Själva den grundläggande tanken att inrätta speciella organ, tjänsteförslagsnämnder, med särskilt tillkallade vetenskapligt sakkunniga personer som ledamöter har, såsom redan framgått, fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen av DPM. Meningarna om vilka ledamöter som i övrigt bör ingå i en sådan nämnd är emellertid mycket delade. En majoritet bland universitets- och högskolemyndigheterna uttalar sig bestämt emot att företrädare för de studerande, icke-ordinarie lärare eller teknisk och administrativ personal skulle få bli fullvärdiga ledamöter i tjänsteförslagsnämnden. Åtskilliga av dem som har den meningen godtar emellertid att företrädare för dessa grupper får delta i tjänsteförslagsnämndens överläggningar med rätt att anföra skiljaktig mening mot nämndens beslut. Det finns också en icke obetydlig minoritet som godtar tanken på fullt ledamotskap för sådana företrädare. Hit hör bl. a. TCO och SFS.

Från några håll hävdas, att endast dekanus bör vara fast ledamot i nämnden och övriga ledamöter utses för varje särskilt fall med hänsyn till tjänstens ämnesområde. I ett par remissyttranden framförs tanken att utbildningsnämnden bör medverka vid utseendet av ledamöter i tjänsteförslagsnämnden; vad som därvid åsyftas torde vara ledamöter som företräder de studerande eller annan personal än ordinarie lärare.

Utredningens slutliga överväganden och förslag

Såsom närmare utvecklats i avsnitt 1.2.1 är det numera klarlagt, att försöksverksamheten med nya samarbetsformer på universitetsområdet kommer att fortsätta och kan väntas bli ersatt av en ny författningsreglerad ordning först om flera år, tidigast från och med den 1 juli 1976. Förutsättningarna för de överväganden om tjänsteförslagsnämndens sammansättning som utredningen redovisade i DPM har därmed rubbats i

väsentlig mån. Tanken på att koppla samman utredningens förslag med de lösningar som frågan om samarbetsformerna mera slutligt erhåller måste sålunda överges, om utredningens arbete skall kunna leda till resultat inom rimlig tid. Ett nytt läge har därmed inträtt i fråga om möjligheterna att nu genomföra en stadgemässig ordning, som innebär att företrädare för de studerande eller för annan personal än ordinarie lärare just i denna sin egenskap ingår som ledamöter i ytterligare beslutande organ. Utbildningsutskottets av riksdagen godkända uttalande (UbU 1972:4 s 10), att utskottet utgår från att Kungl. Maj:t ej beslutar om sådana reformer som kan betyda att U 68:s kommande förslag föregrips, kan återopas även i detta sammanhang. Vidare måste beaktas, att remissutfallet beträffande DPM som förut nämnts visar, att det inom många universitets- och högskoleorgan finns ett starkt motstånd mot en ordning av nyss angivet slag. Det kan också anföras goda skäl mot att just när det gäller tjänsteförslagsnämnderna — med deras särskilt känsliga uppgifter — föregripa en mera allmän lösning av frågor om samarbetsformerna. Utredningen har mot denna bakgrund beslutat att inte lägga fram något förslag, som har sådan innebörd. Till frågan hur de studerande och olika personalgrupper lämpligen skall få tillfälle att framföra sina synpunkter återkommer utredningen i det följande.

Utredningen har tidigare förordat, att tjänsteförslagsnämnden — när det gäller tjänster som professor och biträdande professor — skall ersätta fakultet/sektion som förslagsställande myndighet och skicka sina förslag direkt till Kungl. Maj:t. Vidare har utredningen förordat, att fakultet/sektion skall få möjlighet att delegera till tjänsteförslagsnämnden att fatta beslut i ärenden om förslag till tillsättning av andra lärartjänster. Bl. a. med hänsyn till att nämnden på detta sätt är avsedd att träda in som beslutande organ i stället för fakultet/sektion finner utredningen det naturligt att fakulteten/sektionen får ett betydande inflytande över nämndens sammansättning. Utredningen föreslår därför, att fakultetens/sektionens dekanus skall vara självskriven ordförande i nämnden; om han vill bli befriad från uppgiften, bör fakulteten/sektionen emellertid kunna inom sig välja annan ordinarie lärare att som ordförande leda nämndens arbete. Av samma skäl föreslår utredningen också, att fakulteten/sektionen bland sina ledamöter skall välja en ledamot i nämnden, som skall vara nämndens vice ordförande. Dessa båda ledamöter, ordföranden och vice ordföranden, kan förutsättas åtnjuta fakultetens/sektionens särskilda förtroende. De torde också kunna förutsättas representera en viss allmän administrativ erfarenhet och förmåga. Att uppställa något formellt krav i det hänseendet bör emellertid inte komma i fråga.

Fakultetens/sektionens inflytande över tjänsteförslagsnämndens sammansättning bör självfallet också komma till uttryck vid utseendet av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i nämnden. Däri ingår vetenskapliga bedömningsfrågor av det slag som fakulteter/sektioner är väl skickade att avgöra. De vetenskapligt sakkunniga ledamöterna bör — liksom de sakkunniga i dag — vara tre till antalet. På dem bör ställas särskilda kompetenskrav. När det är fråga om tjänst som professor eller biträdande professor, bör de ha verklig vetenskaplig sakkunskap inom det eller de ämnesområden som tjänsten omfattar. För att inte det lokala inflytandet

skall bli för stort bör enligt utredningens uppfattning högst en av dem få väljas bland fakultetens/sektionens egna ledamöter. Det torde ofta vara mindre lämpligt att någon utses till ledamot i tjänsteförslagsnämnd som skall handlägga ärendet om tillsättning av den tjänst han själv innehar. Att stadga förbud häremot såsom gjort exempelvis i Danmark — synes emellertid ej vara motiverat. I likhet med vad som f. n. gäller bör däremot föreskrivas, att ordinarie lärare inte skall vara skyldig att mottaga uppdrag som sakkunnig ledamot i nämnden, när det gäller hans egen tjänst.

Enligt gällande bestämmelser (121 § US; jfr 119 § JHS) skall de sakkunniga utses efter samverkan med andra akademiska läroanstalter. Denna samverkan är reglerad i detalj. Rektorsämbetet vid den läroanstalt till vilken tjänsten hör skall underrätta vissa andra läroanstalter om vilka som sökt tjänsten eller blivit föreslagna till kallelse. Fakultet, sektion eller motsvarande myndighet vid den andra läroanstalten är i vissa fall skyldig, i andra fall berättigad att avge förslag om sakkunniga. Den fakultet/sektion som skall utse de sakkunniga har tillgång till dessa förslag, när den fattar sitt beslut, men är inte bunden av förslagen. Syftet med dessa regler om interakademisk samverkan är uppenbarligen ytterst att begränsa "hemmafakultetens" möjligheter att ta otillbörliga hänsyn vid urvalet av sakkunniga. Reglernas utformning har varit föremål för mycken diskussion i olika sammanhang. FU sökte i sitt betänkande (SOU 1966:67 s 243) finna regler, som ytterligare minskade "hemmafakultetens" valfrihet, och föreslog att dess val alltid skulle ske inom ramen för de förslag som avgivits från annat håll.

Bestämmelserna om samverkan mellan läroanstalter vid utseende av sakkunniga medför avsevärd tidsutdräkt. Enligt utredningens mening kan det med fog ifrågasättas om de fyller något verkligt behov. Inom fakultet/sektion som har att utse vetenskapligt sakkunniga ledamöter i tjänsteförslagsnämnd torde i allmänhet finnas tillräcklig kännedom om personer, lämpliga för ändamålet. Även utan särskilda föreskrifter därom är fakulteten/sektionen självfallet oförhindrad att samråda med företrädare för andra läroanstalter; likaså har företrädarna för andra läroanstalter naturligtvis möjlighet att självmant komma med förslag och påpekanden. Sådan informell kommunikation kan ofta äga rum så snart en tjänst kungjorts ledig eller kanske redan dessförinnan. Utredningen anser för sin del, att det med förtroende kan överlämnas åt de berörda myndigheterna att fritt lösa dessa problem, och har i sitt förslag inte tagit upp några bestämmelser i ämnet.

Vissa särregler torde erfordras i fråga om de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i nämnd, som på grund av delegation har att fatta beslut rörande annan lärartjänst än tjänst som professor eller biträdande professor. I regel bör sådana ledamöter kunna väljas inom fakultetens/sektionens egen ledamotskrets. Kravet på specialisering inom tjänstens ämnesområde torde i sådana fall regelmässigt kunna sättas lägre; det kan — utan att kvalitetskraven eftersätts — räcka att vederbörande har vetenskaplig sakkunskap inom angränsande ämnesområde.

Tanken att tjänsteförslagsnämndens sammansättning bör påverkas av de förordade nya riktlinjerna i fråga om pedagogiska meriter som beford-

ringsgrund antyds i DPM men utvecklas där ej närmare. Den åberopas som ett av flera argument för att även andra grupper än fakultetens/sektionens ordinarie lärare och särskilt tillkallade sakkunniga bör vara företrädare i nämnden. Om man inom nämnden skall kunna åstadkomma den helhetsbedömning av de sökandes meriter i olika hänseenden som efterlyses i utredningens direktiv, är det önskvärt att bland nämndens ledamöter finns någon eller några som kan väntas ägna de pedagogiska meriterna och utbildningens, främst forskarutbildningens, krav särskilt intresse och ha sådan sakkunskap och erfarenhet som förutsätts för detta. Utbildningsnämnden är nu det beslutande organ som på fakultets- och sektionsnivån har ansvaret för frågor om bl. a. forskarutbildningens innehåll och organisation.

Utredningen har mot denna bakgrund funnit starka skäl tala för att utbildningsnämnden får tillfälle att öva inflytande på tjänsteförslagsnämndens sammansättning genom att utse två av dess ledamöter. Syftet att säkra utbildningsintressena bör klart framgå av de kompetenskrav som uppställs för de ledamöter utbildningsnämnden har att utse. Utredningen föreslår att det föreskrivs, att dessa ledamöter skall vara väl förtrodda med förhållandena inom forskarutbildning och att minst en av dem skall ha erfarenhet från tjänstgöring som lärare. Enligt denna föreskrift kommer det att bli möjligt att till ledamot i tjänsteförslagsnämnden utse exempelvis en studerande som genomgår forskarutbildning. Men han skall i så fall fylla kravet att vara väl förtrogen med förhållandena inom sådan utbildning.

Utbildningsnämndens valmöjligheter bör ej vara begränsade till kretsen av dess egna medlemmar. Även utan särskild bestämmelse kan förutsättas, att nämndens val kommer att falla på personer som är verksamma inom fakulteten/sektionen eller åtminstone inom läroanstalten.

De förslag i fråga om tjänsteförslagsnämndens sammansättning som redovisats i det föregående har — i det läge som uppkommit i fråga om samarbetsformerna — vunnit enhälligt stöd inom utredningens expertgrupp. Däremot har enighet inom expertgruppen inte kunnat nås i en fråga som har stor betydelse för dessa förslag, nämligen frågan om mandattiden för den ledamot, tillika vice ordförande, som fakulteten/sektionen väljer och för de två ledamöter som utbildningsnämnden utser. En minoritet inom gruppen — Sten Ahrlund, Sten Marcusson och Carl G. Schmitterlöv — har hävdats, att dessa tre ledamöter liksom de tre vetenskapligt sakkunniga ledamöterna bör utses särskilt för varje tillsättningsärendet och att alltså endast ordföranden bör vara fast ledamot i nämnden. Utredningsmannen och majoriteten inom expertgruppen har däremot enats om att föreslå, att de ifrågavarande ledamöterna skall utses för en mandattid av tre år. Skälen härför är väsentligen följande.

En grundtanke i förslaget är som tidigare framhållits, att inom tjänsteförslagsnämnden skall kunna åstadkommas en helhetsbedömning av de sökandes meriter i olika hänseenden. Uppgiften att granska de sökandes vetenskapliga produktion och att med ledning därav försöka bedöma deras vetenskapliga skicklighet måste i första hand ankomma på de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna. Det blir deras sak att först säga sin mening i den delen av tillsättningsärendet och att försöka klargöra

motiven för sin bedömning. Av övriga ledamöter måste krävas, att de självständigt försöker sätta sig in även i de vetenskapliga resonemangen. Med hänsyn till de överläggningar som förutsätts äga rum inom nämnden bör de ha väsentligt lättare att bilda sig en självständig uppfattning än fakultetsledamöter nu i allmänhet har med stöd endast av de sakkunnigas utlåtanden. Om flertalet ledamöter i tjänsteförslagsnämnden skulle utses med tanke på att de borde ha speciella kunskaper inom det aktuella ämnesområdet, vore det en viss risk för att ledamöternas intresse alltför mycket inriktades på de rent vetenskapliga bedömningsfrågorna och att övriga frågor kom i bakgrunden. Vidare bör man beakta de rent praktiska fördelar, framför allt de tidsvinster och de större möjligheter till enhetlighet i bedömningen, som ligger i att valen sker inte för det särskilda fallet utan för längre perioder. Varje val till ett så kvalificerat uppdrag som ledamotskap i tjänsteförslagsnämnd förutsätter beredning och diskussion och kan ge upphov till misstankar om otillbörliga hänsyn, föranleda jävsfrågor, etc. Av många skäl är det önskvärt att det i tjänsteförslagsnämnden finns ett någorlunda starkt element som svarar för kontinuitet och, så långt detta är möjligt, också för en viss allmän administrativ rutin. Tjänsteförslagsnämnden är avsedd att vara ett beslutande organ bland andra inom universitets- och högskoleförvaltningarna. Ett avsteg från allmänna principer för sammansättning av sådana organ måste göras, om de vetenskapligt sakkunniga nu förs in som ledamöter av tjänsteförslagsnämnden. Detta avsteg bör emellertid inte göras större än nödvändigt. Det låter sig svårigen rationellt motiveras att just *en* typ av alla förekommande ärenden — de om förslag till vissa tjänstetillsättningar — skulle kunna bedömas enbart av specialister inom det ämnesområde saken gäller.

Tjänstgöringstiden för valda ledamöter i universitetsorgan har hittills i regel varit tre år. I fråga om uppdragen som ordförande och vice ordförande i tjänsteförslagsnämnd finns det inte anledning att frånga denna ordning. När det gäller mandattiden för de av utbildningsnämnden utsedda ledamöterna, uppställer sig däremot också en annan möjlighet som förtjänar att övervägas, nämligen att bestämma tjänstgöringstiden till ett år. Som skäl för denna senare lösning kan bl. a. anföras, att mandattiden för ledamotskap i själva utbildningsnämnden är endast ett år och att omsättningen av ledamöter, t. ex. studerande i forskarutbildning, normalt är stor. Otivivelaktigt innebär en treårig mandattid risk för att vissa ledamöter kommer att avgå före periodens slut, med påföljd att kompletteringsval måste äga rum. Fördelarna med en så lång mandattid som tre år får emellertid anses överväga. Vid försöksverksamheten med nya samarbetsformer har de korta mandattiderna för studerande- och personalrepresentanter befunnits medföra informationssvårigheter och bristande kontinuitet. Längre mandattid innebär regelmässigt möjligheter till större rutin och större verkligt inflytande.

Utredningen återkommer nu till frågan, hur de studerande och olika personalgrupper lämpligen skall få tillfälle att framföra sina synpunkter. Ett uppslag som diskuterats inom utredningen är att föra samman representanter för de studerande och för vissa grupper av anställda inom fakulteten/sektionen till en samrådsgrupp, i vilken också skulle kunna

ingå företrädare för tvärvetenskapliga synpunkter och representanter för specialintressen, t. ex. en representant för vederbörande sjukvårdshuvudman när det gäller professur förenad med tjänst som överläkare vid kommunalt undervisningssjukhus. Samrådsgruppen skulle — som namnet anger — samråda med tjänsteförslagsnämnden; den skulle vara garanterad att få närvara vid vissa sammanträden med nämnden, särskilt vid det sammanträde då beslut om förslaget skall fattas.

En sådan lösning har emellertid ansetts vara alltför speciell och dessutom förenad med åtskilliga vanskligheter. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att man bör anknyta till modeller som redan finns på universitets- och högskoleväsendets förvaltningsområde. När man nu avvisar möjligheten att låta representanter för studerande och anställda få ställningen som ledamöter i tjänsteförslagsnämnden, bör det ligga närmast till hands att i stället välja lösningen att ge sådana representanter rätt att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten (jfr t. ex. 30 § och 36 § tredje och fjärde styckena US). De skulle därmed få en ställning som är så nära fullt ledamotskap som möjligt. Det blir med denna lösning lätt att framdeles ta det ytterligare steget att ge dem fullt ledamotskap, om detta skulle bedömas som motiverat i anslutning till mera generella lösningar av medbestämmanderättsfrågorna på olika nivåer inom universitets- och högskoleorganisationen.

I de utbildningsnämnder som inom ramen för försöksverksamheten med nya samarbetsformer erhållit ny sammansättning har företrädarna för icke-ordinarie lärare, assistenter/amanuenser samt teknisk och administrativ personal i regel utsetts av berörda personalorganisationer. Företrädarna för de studerande i bl. a. utbildningsnämnderna har på motsvarande sätt utsetts av vederbörande studentkår. I yttrandena över UKÄ:s Remiss-PM II har denna ordning i huvudsak tillstyrkts av remissorganen, och de föreskrifter för den fortsatta försöksverksamheten som UKÄ utfärdat i december 1972 innebär att personalorganisationerna och studentkårerna tills vidare kommer att behålla sin roll som urvalsorgan. För de studerandes del kan på längre sikt en ny ordning tänkas komma till stånd som resultat av den nyligen tillsatta obligatoriekommitténs arbete.

Vad angår tjänsteförslagsnämnderna innebär frågorna hur många företrädarna för studerande och anställda bör vara samt hur och av vem de bör utses åtskilliga problem. Särskilt besvärlig är saken, när det gäller företrädarna för de anställda. De största svårigheterna erbjuder kanske redan frågan, hur många dessa företrädare bör vara. Av betydelse i det hänseendet är dels önskemål om representation för olika kategorier av anställda — t. ex. för icke-ordinarie lärare, assistenter/amanuenser, teknisk och administrativ personal — dels önskemål om representation för de fackliga organisationer som har medlemmar på området.

Inom UKÄ:s område av universitets- och högskoleväsendet torde f. n. finnas ca 14 300 anställda, varav omkring 7 800 är lärarpersonal. Vid jordbrukets högskolor uppgår motsvarande antal till ca 3 000 anställda, varav omkring 470 i den senare gruppen. Kategorin ordinarie lärare blir i tjänsteförslagsnämnden företrädad genom ordföranden och de ledamöter

som utses av fakultet/sektion; det är dessutom möjligt att utbildningsnämnden utser åtminstone en av sina representanter inom de ordinarie lärarnas krets. Man skulle därför måhända kunna ifrågasätta att till företrädare för de anställda med rätt att delta i tjänsteförslagsnämndens överläggningar borde få utses endast sådana anställda som inte är ordinarie lärare och därmed ej heller ledamöter i fakultet eller sektion. Av principiella skäl bör det emellertid överlämnas åt personalorganisationerna att fritt välja sina företrädare i nämnden.

De anställda som icke är lärare, assistenter/amanuenser e. l. utgör en mycket heterogen grupp. Här återfinns bl. a. administratörer, biblioteks-, laboratorie-, vaktmästar- och kanslipersonal. De är organiserade i både LO, SACO och TCO. Personalgruppens sammansättning varierar högst avsevärt vid olika fakulteter. Den är exempelvis helt annan vid juridisk fakultet än vid teknisk eller medicinsk fakultet.

Själva valet av de företrädare för de anställda som skall ha rätt att delta i tjänsteförslagsnämndens sammanträden bör — liksom i andra fall — ankomma på vederbörande lokala fackliga organisationer. Därav följer emellertid inte, att bestämmelserna måste utformas så att varje organisation vars medlemmar berörs skall ha rätt att få någon av sina egna medlemmar utsedd. Personalförhållandena varierar som nyss nämnts avsevärt mellan olika fakulteter. Det är knappast möjligt att genom generella stadgebestämmelser åstadkomma lösningar som passar väl i alla olika tänkbara fall. Utredningen förordar därför att som huvudregel upptas, att de berörda fackliga organisationerna skall få gemensamt utse en arbetstagare inom verksamhetsområdet att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och delta i överläggningar men ej i besluten. Därmed tillerkänns de anställda en rätt till insyn i och inflytande på nämndens verksamhet som i många fall torde vara tillräcklig.¹ Bl. a. från effektivitetssynpunkt är det av intresse att antalet personalrepresentanter inte görs onödigt stort.

Önskemålet om insyn för olika personalgrupper tillgodoses emellertid inte om personalgrupper av någon betydelse inte kan få en representant i nämnden som omfattas av gruppens förtroende. I många fall torde de fackliga organisationerna kunna ena sig om en gemensam representant. I de fall när sådan enighet inte kan uppnås, bör önskemålet om insyn i första hand tillgodoses genom att antalet representanter utan beslutanderätt ökas, så att varje facklig organisation med ett ej obetydligt antal medlemmar inom nämndens verksamhetsområde får möjlighet att inverka på valet. Av effektivitetshänsyn bör dock ej fler än tre sådana

¹ Här kan som parallell hänvisas till U 68:s förslag att i de nya högskolestyrelserna skall ingå en företrädare för de anställda vid högskolan, utsedd efter förslag av berörda personalorganisationer (se SOU 1973:2 s 594). Vidare kan hänvisas till DUST-kommitténs rekommendation, att vid svenska högskolor bara två valkorporationer bildas: studerande och anställda (DsU 1973:12 s 403). Å andra sidan bör uppmärksamheten också riktas på STRU:s betänkande "Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter" (SOU 1973:28). Där förordas att två personalrepresentanter skall ingå som ledamöter i statliga styrelser och att de huvudorganisationer som organiserar det största resp. näst största antalet anställda vid myndigheten skall ha befogenhet att föreslå en personalrepresentant var. Om mer än 80 % av de anställda är organiserade i en och samma huvudorganisation, bör denna dock enligt förslaget ha befogenhet att föreslå båda personalrepresentanterna.

representanter förekomma. Detta antal torde f. ö. tillgodose alla faktiska behov. Det bör anförtros åt konsistoriet att besluta om ökning av antalet representanter. I ärendet bör såväl de berörda organisationerna som fakulteten/sektionen och utbildningsnämnden få tillfälle att yttra sig. Inte heller när mer än en personalrepresentant får utses bör platserna på förhand tilldelas viss organisation, utan organisationerna bör så långt som möjligt komma överens om vilka som skall utses.

Enligt utredningens mening är det föga sannolikt att de regler utredningen nu föreslagit inte skulle medge tillfredsställande lösningar i alla situationer. Det bör dock finnas möjligheter att utse personalrepresentanter också om de fackliga organisationerna inte skulle kunna enas. Skulle denna situation inställa sig, bör det ankomma på rektorsämbetet att, sedan organisationerna anmält sina förslag, utse den eller dem som skall företräda de anställda vid nämndens sammanträden. Även här bör utgångspunkten vara att varje organisation med ett ej obetydligt antal medlemmar skall vara företrädd av någon som medlemmarna hyser förtroende för.

När det gäller företrädare för de studerande förefaller saken enklare. Med hänsyn till organisationsstrukturen på studerandesidan bör det vara tillräckligt att de studerande — i varje nämnd — har *en* företrädare med rätt att delta i nämndens överläggningar. Valet av sådan företrädare torde böra ankomma på studentkår som har medlemmar inom fakultetens/sektionens verksamhetsområde, och som valbarhetsvillkor torde böra uppställas att det skall vara en studerande inom detta verksamhetsområde. I vissa fall finns det emellertid mer än en studentkår, som har medlemmar inom området. Detta gäller främst universitet som har filialer. Kåreorna bör då få göra valet gemensamt. Om de inte kan enas, får varje kår anmäla sitt förslag till rektorsämbetet och detta sedan träffa avgörandet.

Den sammansättning av tjänsteförslagsnämnd som utredningen slutligen förordar blir alltså följande:

- 1 dekanus som ordförande (om dekanus önskar bli befriad, får fakulteten/sektionen inom sig välja annan ordinarie lärare till ordförande i stället för dekanus)
- 2 fast ledamot, tillika vice ordförande, vald av fakulteten/sektionen bland dess ledamöter för tre år
- 3—4 två fasta ledamöter, valda av fakultetens/sektionens utbildningsnämnd för tre år
- 5—7 tre tillfälliga ledamöter, motsvarande de nuvarande sakkunniga och alltså utsedda av fakulteten/sektionen för det särskilda ärendet
- 8—9 (ev. 10 eller 11) en studerande och en (eller högst tre) arbetstagare, utsedda att närvara vid nämndens sammanträden med rätt att delta i överläggningarna men ej i besluten

I förevarande sammanhang bör slutligen anmärkas, att de anställda och de studerande givetvis även har andra möjligheter att framföra sina synpunkter till tjänsteförslagsnämnden än att lita till sina företrädares insatser vid nämndens sammanträden. Nämnden kan likaväl som myndigheter i allmänhet ta emot opinionsyttringar av skilda slag.

4.5.5 Specialsakkunniga

I fråga om tillkallande av specialsakkunniga anförde utredningen i DPM: Om ett system med tjänsteförslagsnämnder inrättas, bör det i princip ankomma på sådan nämnd att själv sörja för att varje tillsättningsärende så snart som möjligt blir tillräckligt berett för att nämnden skall kunna fatta sitt beslut. Detta innebär bl. a. att det bör ankomma på nämnden att i det särskilda ärendet pröva, om yttrande från utomstående sakkunnig behövs beträffande viss del av sökandes produktion. Något medgivande av annan myndighet torde alltså inte böra krävas. Inte heller torde det i författning böra fastställas någon viss tid, inom vilken sådan sakkunnig skall inkomma med sitt utlåtande. Överenskommelse härom bör kunna träffas mellan nämnden och den sakkunnige. Enligt utredningens mening finns det anledning räkna med att behovet av specialsakkunniga kommer att minska, om tillsättningsförfarandet inriktas på att normalt mynna ut i enmansförslag.

Vad utredningen sålunda uttalat har inte mött några invändningar vid remissbehandlingen. Utredningen har ingenting att tillägga till sina uttalanden i DPM.

4.5.6 Tjänsteförslagsnämndens verksamhet

När det gäller att nå de i utredningens direktiv angivna syftena att förenkla förfarandet och minska tidsåtgången är flera praktiska detaljer i fråga om tjänsteförslagsnämndens verksamhet och tillsättningsärendenas gång av väsentlig betydelse. Några sådana detaljer togs upp till behandling i DPM. Vad utredningen föreslog i dessa hänseenden har i allmänhet godtagits vid promemorians remissbehandling eller i varje fall lämnats utan erinran av remissinstanserna. Endast på två punkter har utredningens ifrågavarande förslag väckt något större intresse. Det är dels förslaget att det inte skall föreskrivas som obligatoriskt att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i nämnden avger särskilda uttalanden om varje sökandes vetenskapliga meriter, dels förslaget att förfarandet normalt skall mynna ut i ett enmansförslag. På dessa båda punkter har ett stort antal remissinstanser uttalat avvikande meningar. De därmed sammanhängande frågorna kommer att tas upp till särskild behandling i det följande (se avsnitt 4.5.7).

I förevarande avsnitt vill utredningen endast översiktligt redovisa, hur tjänsteförslagsnämndens verksamhet enligt utredningens mening bör kunna bedrivas, och något närmare beröra ett par problem i anslutning därtill.

Såsom utredningen anförde i DPM bör det ankomma på tjänsteförslagsnämndens ordförande att leda förfarandet och kalla till sammanträden. I avsevärd omfattning torde beslut under handläggningens gång kunna fattas utan att ledamöterna formellt sammanträder. Det bör emellertid understrykas, att inte bara ledamöterna utan även de som äger delta i överläggningarna men ej i besluten måste beredas möjlighet att ta ställning till sådana åtgärder som vidtas under handläggningen och som inte är av rent expeditionell natur.

Tjänsteförslagsnämndens handläggning av ett på den ankommande ärende bör påbörjas så snart som möjligt. Vid ansökningstidens utgång vet man normalt, vilka sökande som är att räkna med. Nämnden får omedelbart tillgång till ansökningshandlingarna eller åtminstone besked om vilka handlingar som kommer att åberopas. Samtliga handlingar skall vara ingivna inom tre veckor från ansökningstidens utgång (jfr nedan avsnitt 4.7 och förslaget till 118 § US). Under den närmaste tiden efter ansökningstidens utgång bör ordföranden efter kontakter med övriga ledamöter besluta om tidpunkt för ett första sammanträde. Han måste därvid beakta att de som skall medverka i sammanträdet skall ha tillfälle att före sammanträdet ta del av vilka sökande som anmält sig och vilka handlingar de sökande åberopat. En sammanställning av dessa uppgifter bör utarbetas inom nämndens kansli och sändas till dem som skall medverka i sammanträdet. I detta sammanhang bör även sökandena underrättas om nämndens sammansättning, om vilka som sökt tjänsten och om tidpunkten för det första sammanträdet.

Enligt vad som angavs i DPM bör vid det första sammanträdet bl. a. behandlas:

- a) eventuella frågor om jäv mot ledamot av nämnd,
- b) vad som gäller om tjänstens ämnesinnehåll m. m.,
- c) frågan vilka ansökningar som kommit in i rätt tid och, eventuellt, frågan om ansökan skall tas upp till prövning utan hinder av att den kommit in för sent,
- d) om ingen ansökan föreligger: frågan om någon bör anmodas att söka tjänsten eller om tjänsten bör ledigförklaras på nytt,
- e) frågan om plan för ärendets fortsatta handläggning.

Jävsfrågor och liknande problem spelar redan enligt gällande ordning stor roll vid utseende av sakkunniga och vid tillsättningsärendenas behandling inom fakultet/sektion. Det finns anledning förmoda, att dessa problem snarast kommer att få ökad betydelse i det av utredningen föreslagna systemet. De kommer att gälla inte bara ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden utan också de personer som äger delta i överläggningarna men ej i besluten. En avgörande förutsättning för att tjänsteförslagsnämndernas verksamhet skall omfattas med förtroende är att de som handlägger ärendena uppfattas som opartiska och verkligen också är det. De regler som blir tillämpliga är bestämmelserna i 4 och 5 §§ förvaltningslagen (1971:290). Dessa bestämmelser bygger på en generalklausul av innebörd att den som har att handlägga ärende är jävig, om det föreligger någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i ärendet. Det bör framhållas, att tillsättningsärenden mer än de flesta andra ärendetyper är känsliga från rättssäkerhetssynpunkt och med hänsyn till det lidelsefulla intresse de ofta väcker motiverar ganska vidsträckt tillämpning av delikatessjäv. Självfallet är det av vikt att eventuella jävsfrågor blir avgjorda redan vid första sammanträdet. Om så ej sker, kan nämndens arbete bli onödigt fördröjt.

Det är också mycket viktigt att frågorna om ämnesinnehållet och tjänstens beskaffenhet i övrigt tas upp till behandling redan vid första sammanträdet (jfr avsnitt 4.3). Man bör så snart som möjligt försöka nå klarhet om tolkningen av den gällande beskrivningen.

Frågorna om möjligheten att ta upp ansökan till prövning utan hinder av att den kommit in för sent och om rätt för nämnden att inbjuda viss person att söka tjänsten behandlas närmare i avsnitt 4.6.

Rörande planen för ärendets fortsatta handläggning återoppar utredningen följande uttalanden i DPM: Redan vid det förberedande sammanträdet bör det i regel stå klart för nämnden, om ärendet är enkelt eller komplicerat. I undantagsfall kan det rent av tänkas, att nämnden finner det uppenbart att en av de sökande är utmärkt skickad för tjänsten och klart förtjänt att nämnas framför övriga sökande. I så fall bör det inte möta något hinder att nämnden omedelbart beslutar att avge förslag i enlighet därmed. Planen för ärendets fortsatta handläggning får annars anpassas efter ärendets svårighetsgrad, naturligtvis också i någon mån ledamöternas arbetsförhållanden. Riktpunkten bör vara att nämndens förslag skall avges utan onödigt dröjsmål och senast inom viss tid, förslagsvis tre månader efter ansökningstidens utgång. Om nämnden inte kan hålla sig inom denna tid, bör det anmälas till rektorsämbetet med uppgift om skälen till dröjsmålet.

Vad utredningen sålunda anförde om handläggningstiden har precisrats i förslaget till 120 § US.

Såsom redan antytts måste ärendets fortsatta handläggning bli beroende av svårighetsgraden. Utredningens grundinställning är att det i huvudsak bör överlämnas åt tjänsteförslagsnämnden själv att finna lämpliga former för arbetet och besluta om lämplig arbetsfördelning. På ett så tidigt stadium som möjligt bör nämnden ta ställning till om specialsakkunnig behöver tillkallas (jfr avsnitt 4.5.5) och om lärarprov, intervju eller liknande åtgärd bör förekomma (jfr avsnitt 4.8). Nämnden kan också ha anledning överväga att inhämta yttrande från myndighet eller annan. Vad arbetsfördelningen inom nämnden beträffar kan det särskilt vara aktuellt att uppdra åt någon eller några, t. ex. en eller flera av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna, att skriva utkast till motivering och förslag, att upprätta promemorior om bedömningen av de sökandes vetenskapliga eller pedagogiska skicklighet eller liknande. Till detta återkommer utredningen delvis i avsnitt 4.5.7.

Som redan framgått finner utredningen det inte påkallat att ge föreskrifter om vid vilka tillfällen eller under vilka förhållanden formliga sammanträden skall hållas. Ej heller anser utredningen det ändamålsenligt att reglera tiden för kallelse till sammanträde. I regel torde sammanträde behöva sättas ut med relativt långt varsel för att de medverkande skall kunna förbereda sig tillräckligt. En bestämmelse om viss kortare kallelsetid är då utan mening. Om å andra sidan en avsevärd kallelsetid föreskrevs, skulle detta i vissa fall leda till onödig försening. Utredningen anser sig för övrigt kunna utgå från att motiverad hemställan om uppskov med sammanträde kommer att bifallas. Speciella problem kan inställa sig, när utländsk sakkunnig är ledamot i tjänsteförslagsnämnd. Svårigheterna i detta hänseende förefaller emellertid inte större än att de bör kunna bemästras. Det kan erinras, att det är vanligt med utländska sakkunniga i de danska "udvalgen".

I fråga om ärendes presentation i tjänsteförslagsnämnd torde förhållandena växla i så hög grad att föreskrifter inte tjänar något meningsfullt

syfte. Uppkommer exempelvis en svårbedömd rättslig fråga i nämnden, torde nämnden även utan särskild föreskrift ha möjlighet att påkalla biträde av förvaltningschefen. Bestämmelsen i 30 § US (jfr 33 § JHS) att rektor och förvaltningschefen äger närvara vid sammanträde med olika universitetsorgan bör enligt utredningens mening göras tillämplig även på tjänsteförslagsnämnd.

I 11 § tredje stycket US stadgas, att ledamot i konsistoriet inte får utebli från sammanträde utan anmält laga förfall. Denna regel har gjorts tillämplig också på andra kollegiala universitetsorgan (jfr t. ex. 41 § US) och bör gälla även i fråga om tjänsteförslagsnämnd. En uttrycklig föreskrift härom har skrivits in i förslaget till 51 i § US (jfr 50 i § JHS). Förslaget tar i samma paragraf upp regler om beslutförhet, omröstning och anteckning av skiljaktig mening. Utformningen av dessa regler behandlas närmare i specialmotiveringen.

Tjänsteförslagsnämndens slutliga ställningstagande bör ske vid ett protokollfört sammanträde (jfr 153 § US).

4.5.7 Tjänsteförslagsnämndens förslag

Enligt gällande bestämmelser (jfr betr. det följande 128 och 133 §§ US) skall sakkunnig i sitt utlåtande med kortfattad motivering avge omdöme om varje sökandes skicklighet till tjänsten och, när flera sökande anses kompetenta, om den ordning i vilken de enligt hans mening bör komma i fråga till tjänsten. Anser han fler än tre sökande kompetenta, skall han dock ange ordningen endast mellan de tre främsta. Vid fakultets/sektions sammanträde för slutlig behandling av tillsättningsärendet skall först överläggning hållas. Därvid skall varje röstberättigad ledamot i princip göra på samma sätt som de sakkunniga: yttra sig om varje sökandes kompetens och avge ett förslag på tre. Sedan skall omröstning hållas enligt noga preciserade regler. Syftet är att få fram ett förslag på tre kompetenta sökande, om det finns så många. Omröstningen skall avse varje förslagsrum för sig.

I DPM förklarade utredningen, att det i det nya systemet inte torde finnas skäl att avvika från regeln i 10 § statstjänstemannastadgan om att förfarandet normalt skall mynna ut i ett *enmansförslag*, dock med möjlighet för tjänsteförslagsnämnden att ange vilka av de sökande som anses böra komma i fråga i andra och tredje rummen. Utredningen ansåg alltså, att kompetensförklaringar bör försvinna som självständiga element i förfarandet. Det nuvarande systemet med kompetensförklaringar angavs innebära en ganska överflödigt arbetsbelastning, ägnad att fördröja ärendenas handläggning. Utredningen förklarade särskilt att det inte torde böra föreskrivas som obligatoriskt att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i nämnden skall avge särskilda utlåtanden om varje sökandes vetenskapliga meriter. Utredningen anförde i detta sammanhang avslutningsvis: Slutprodukten av nämndens arbete skall vara ett förslag, som är försett med erforderlig motivering. Om alla i nämnden är eniga, bör motiveringen kunna göras kortfattad, i regel kanske högst ett par sidor. Tidigare har angivits, att förfarandet normalt skall mynna ut i ett *enmansförslag*, dock med möjlighet för förslagsmyndigheten att ange

vilka av de sökande som bör komma i fråga i andra och tredje rummen.

Även i det hänseendet bör det överlämnas åt tjänsteförslagsnämnden att finna den lämpligaste lösningen i varje särskilt fall. En särskild anledning för nämnden att föra upp mer än en sökande på förslag kan exempelvis vara att flera liknande tjänster samtidigt är lediga och man därför inte med säkerhet kan veta om den som sätts i främsta rummet verkligen vill komma i fråga till den aktuella tjänsten.

Vid remissbehandlingen av DPM har några remissinstanser tillstyrkt utredningens förslag i fråga om antalet förslagsrum. Flertalet instanser har dock förordat att förslagsmyndigheten fortfarande skall föra upp tre kompetenta sökande på förslag i angiven ordning, om det finns så många. Förslaget att utesluta kompetensförklaringar som självständiga moment i förfarandet har i allmänhet godtagits. Däremot har ett stort antal remissinstanser uttalat, att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden bör avge särskilda skriftliga utlåtanden om de sökandes vetenskapliga kompetens — i varje fall beträffande de sökande som förs upp på förslag — samt att dessa utlåtanden bör ligga till grund för nämndens beslut.

Utredningens främsta syfte med förslaget att inrätta tjänsteförslagsnämnder är att förenkla och förkorta förfarandet vid tillsättning av professorstjänster genom att integrera de vetenskapligt sakkunniga i ett särskilt organ och även i övrigt sammansätta detta organ så, att det kan göra en sammanvägning av olika meriter och direkt upprätta tjänsteförslag. Om den åsyftade tidsvinsten skall kunna uppnås, är det angeläget att ur förfarandet mönstra ut alla tidskrävande moment, som inte bärs upp av tillräckligt starka motiv. Den allmänna regeln för handläggning av förvaltningsärenden att utredning och motivering bör begränsas till vad som behövs för att avgöra ärendet måste gälla även här.

Remissmajoritetens mening att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna obligatoriskt bör avge utlåtanden om de sökandes vetenskapliga kompetens strider mot flera av utredningens grundtankar. Särskilt kan nämnas tankarna att de sakkunniga skall integreras i nämnden och att det bör överlämnas åt nämnden att själv finna lämpliga arbetsformer för att nå ett snabbt och riktigt resultat. Det avgörande bör emellertid vara mera påtagliga synpunkter av rent praktiskt slag. Granskningen av de sökandes vetenskapliga skicklighet ankommer självfallet i första hand på de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna. Det torde i regel vara lämpligast att anförtro åt en eller flera av dessa ledamöter att föredra frågor som rör sökandenas vetenskapliga skicklighet samt att i anslutning därtill utforma förslag till motivering av nämndens beslut åtminstone i den delen, kanske i dess helhet. De vetenskapligt sakkunniga kommer säkerligen normalt att få en stark ställning i nämnden. Om någon sakkunnig — eller annan ledamot — har skiljaktig mening i fråga om utgången av eller motiveringen i nämndens beslut, kommer han att vara skyldig att redovisa detta i ett särskilt yttrande till protokollet (jfr förslaget till 51 i § US och 50 i § JHS). Enligt utredningens uppfattning finns det skäl att anta att nämndens motiverade förslag med därvid fogade reservationer kommer att ge tillräckligt underlag för Kungl. Maj:ts ställningstagande — ett underlag som är lika gott som det skulle ha varit om det hade föregåtts av

särskilda yttranden av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna. Utredningen håller därför fast vid att förfarandet icke bör fördröjas genom föreskrift om att de vetenskapligt sakkunniga obligatoriskt skall avge särskilda yttranden till nämnden om de sökandes vetenskapliga skicklighet.

För statstjänster i allmänhet gäller att det räcker med enmansförslag, och man måste verkligen fråga sig om det finns tillräckliga skäl att ha en annan regel för tjänsterna som professor och biträdande professor. I många fall måste det även i fråga om sådan tjänst framstå så klart vem som kommer att få tjänsten, att särskild utredning om eller särskilt ställningstagande till vilken av övriga sökande som skall sättas i andra eller tredje rummet inte kan behövas av hänsyn till det aktuella ärendet. Att ett sådant ställningstagande möjligen skulle kunna underlätta handläggningen av framtida tillsättningsärenden kan utredningen inte godta som ett tillräckligt argument. Självfallet förekommer emellertid situationer, där det är praktiskt befogat – och inte minst ägnat att spara tid – om förslagsmyndigheten tar ställning till den inbördes ordningen mellan flera sökande. Som exempel på sådana situationer kan nämnas att tveksamhet eller oenighet råder hos förslagsmyndigheten om vem som skall förordnas till tjänsten eller att viss anledning finns att tro att den föreslagne kommer att återkalla sin ansökan, t. ex. därför att han även sökt andra jämförbara tjänster. Det är inte osannolikt att nu nämnda situationer är vanligare vid tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor än vid tillsättning av andra tjänster som tillsätts efter förslag. Anledning saknas emellertid att tro att tjänsteförslagsnämnden inte skulle kunna beakta sådana situationer och föra upp flera sökande på förslag, när det är lämpligt.

Med hänsyn till vad nu anförts förordar utredningen en regel av innebörd att tjänsteförslagsnämnden i sitt slutliga beslut skall föreslå den sökande som anses böra få tjänsten men att nämnden, om skäl är därtill, också skall ange vilka av de sökande som anses böra komma i fråga i andra och tredje rummen (se förslaget till 122 § US). Genom denna formulering ges en anvisning om att nämnden bör vara aktivt verksam för att utreda, i vilka fall det kan vara lämpligt att föra upp mer än en sökande på förslag.

I klarhetens intresse bör slutligen framhållas, att utredningens ställningstagande i förevarande del innebär att kompetensförklaringar bör försvinna som självständiga element i förfarandet men att uttalanden om de sökandes kompetens – eller inkompetens – givetvis ofta måste göras i motiveringen till tjänsteförslagsnämndens beslut.

4.6 Kallelseförfarande

(Jfr 117 § US; 119 § JHS; FU s 245–246, 302 och 333; prop 1969:31 s 61; DPM s 15–17)

Inledning

I utredningens direktiv framhålls att ett kallelseförfarande i allmänhet inte torde behövas inom ramen för ett förenklat tillsättningsförfarande,

men att det inte är uteslutet att det i vissa fall kan behövas särskilda åtgärder för att förmå personer, som är väl lämpade för en ledigkunjord tjänst som professor eller biträdande professor, att ställa sig till förfogande. Som exempel anges personer som på grund av verksamhet utomlands inte fått kännedom om ledigkunjordandet eller som på grund av sina anställningsförhållanden inte önskar offentligen tillkännage att de vill byta anställning. Vidare nämns att särskilda åtgärder också kan behövas för att till Sverige knyta framstående utländska vetenskapsmän.

DPM

Utredningen erinrade i DPM inledningsvis om att FU förordat en väsentlig omläggning av det nuvarande kallelseförfarandet. Detta skulle enligt FU:s förslag ersättas av ett förfarande, som innebar att fakulteten/sektionen skulle kunna inbuda viss person att söka tjänsten efter den reguljära ansökningstidens utgång. Därvid åsyftades fall, då man till lärosätet ville knyta en framstående vetenskapsman som ej innehade tjänst inom universitets- och högskoleorganisationen och som inte anmält sig som sökande i vanlig ordning. I inbjudningen skulle den inbjudne föreläggas att inom två veckor komma in med vanliga ansökningshandlingar. Sedan skulle han behandlas som sökande i vanlig ordning.

I DPM redovisades resultatet av en undersökning om kallelseförfarandet som utredningen verkställt. Undersökningen gav vid handen, att tillsättning efter kallelse förekommit i omkring 11 % av de ärenden om tillsättning av tjänster som professor och biträdande professor inom UKÄ-området vilka avgjorts under åren 1965–69. Kallelseinstitutet spelar alltså en icke oväsentlig roll i det nuvarande tillsättningsystemet. Av de 44 personer som i de nyss avsedda fallen blev tillsatta efter kallelse var det emellertid endast en mycket ringa andel som inte redan förut hade anställning som lärare inom den svenska universitets- och högskoleorganisationen eller eljest någon form av statlig anställning.

Utredningen tog i DPM som utgångspunkt för sina överväganden, att den tidsvinst som inom det nuvarande systemet kan uppnås genom kallelse måste förlora i betydelse inom ramen för den av utredningen diskuterade ordningen, som erbjuder nya möjligheter att över hela linjen förkorta handläggningstiden för tillsättningsärendena. Utredningen framhöll vidare, att kallellesystemet i dess nuvarande utformning är ett för professorstjänsterna säregt förfarande, som uppenbarligen är ägnat att minska effektiviteten i själva ansökningsförfarandet: vissa personer som har intresse av att få en tjänst är kanske benägna att vänta och se om de blir föremål för den hedersbevisning som en kallelse anses innebära och söker därför inte i vanlig ordning.

Utredningen tog därefter upp frågan, vad som skulle gälla om kallellesystemet avskaffades utan att ersättas med andra särregler, och besvarade den på följande sätt: Enligt 6 § andra stycket statstjänstemannalagen gäller, i fråga om tjänster som *myndighet* tillsätter, att endast den som sökt ledigkunjord tjänst inom föreskriven tid kan erhålla tjänsten men att även för sent inkommen ansökan får prövas, om särskilda skäl föreligger. Dispensrätten synes ha tillkommit främst för att

ge myndigheten möjlighet att beakta giltig ursäkt för förseningen, t. ex. en fördröjning av postgången som sökanden inte haft anledning att räkna med. Emellertid har också åberopats, att det kan framstå som angeläget från statsnyttans synpunkt att en högt meriterad sökande inte lämnas utanför på grund av för sen ansökan.¹ I den juridiska litteraturen har dragits den slutsatsen att myndighet genom dispensrätten har fått samma möjlighet som Kungl. Maj:t att efter ansökningstidens utgång anmoda en sådan högt meriterad person att söka tjänsten.²

Utredningen anförde i anslutning härtill bl. a., att det naturligtvis skulle stå tjänsteförslagsnämnden fritt att föreslå att en sökande, vars ansökan kommit in för sent, skall få tjänsten, när situationen är sådan att det finns godtagbara skäl för förseningen. Däremot syntes övervägande skäl tala för att nämnden endast får begränsade möjligheter att efter ansökningstidens utgång särskilt anmoda någon att anmäla sig som sökande inom viss ytterligare tid. Som förutsättning för att nämnden på detta sätt skall vara aktiv för att få fram sökande borde enligt utredningens mening uppställas krav på att ingen av de sökande som står till buds finnes ha sådan förmåga som erfordras för att tjänsten skall kunna skötas *nöjaktigt* eller – möjligen – sådan förmåga som erfordras för att tjänsten skall kunna skötas *väl*.

Utredningens preliminära överväganden – sådana de redovisades i DPM – ledde alltså till att de nuvarande kallelseförfarandet borde helt försvinna och ersättas av en möjlighet för tjänsteförslagsnämnden att, under närmare angivna förutsättningar, efter ansökningstidens utgång anmoda viss person att anmäla sig som sökande till tjänsten för att sedan prövas i vanlig ordning.

Remissyttrandena

Utredningens förslag i denna del har tillstyrkts av ett betydande antal remissinstanser. Bland övriga remissorgan som yttrat sig i ärendet har flertalet ansett det praktiskt att behålla kallelsemöjligheten; några remissorgan har dock ställt sig negativa till såväl kallelseinstitutet som utredningens förslag om möjlighet att inbjuda viss person att söka tjänsten.

Utredningens slutliga överväganden och förslag

Enligt utredningens mening behöver det inte närmare motiveras att huvudregeln i fråga om tjänster som professor och biträdande professor bör vara, att tjänsterna tillsätts efter ansökan och att endast den som sökt ledigkunjord tjänst inom föreskriven tid kan erhålla tjänsten. Om inga särregler meddelas, kommer allmänna rättsgrundsatser i fråga om tjänster som tillsätts av Kungl. Maj:t att gälla. Det måste under alla omständigheter stå tjänsteförslagsnämnden fritt att föreslå att en sökande, vars ansökan kommit in för sent, skall få tjänsten, när situationen är sådan att det finns godtagbara skäl för förseningen. Vad som i övrigt skulle gälla, är

¹ Jfr prop. 1965:60 s 147, 149, 150, *Lidbeck* m. fl., *Statens tjänstemän* s 43, *Wennergren*, I statens tjänst, III: e upplagan, s 89 f.

² *Wennergren*, a a s 90.

i viss mån osäkert. Så mycket är emellertid säkert som att Kungl. Maj:t skulle vara oförhindrad att vid tillsättningen gå utanför kretsen av dem som sökt tjänsten. Skulle frågan om att utnämna någon som inte är sökande tas upp först hos Kungl. Maj:t, kan det leda till tidsutdräkt. Det skulle nämligen då ofta finnas skäl att återremittera ärendet till förslagsmyndigheten för att få dess yttrande i saken.

Det är angeläget att reglerna om förfarandet ger så klara besked som möjligt och att tidsutdräkt undviks. Enligt utredningens mening finns det emellertid också andra skäl för att uppställa särregler i fråga om möjligheterna att till tjänst som professor eller biträdande professor föreslå annan än den som sökt tjänsten inom den kungjorda tiden. Inom gruppen högre statstjänster tillsätts chefstjänster och flertalet övriga tjänster på löneplan C utan ansökningsförfarande. Kungl. Maj:t kan fatta beslut utan något annat föregående förfarande än anmälan och beredning. Därmed blir det möjligt att aktivt söka efter lämpliga innehavare till tjänsterna. Det anses i dessa fall finnas behov av ett friare rekryteringsförfarande. Ett liknande behov gör sig otvivelaktigt i viss mån gällande vid professorstillsättning. Erfarenheten visar att det förekommer situationer då det är ett starkt motiverat önskemål att till tjänst som professor eller biträdande professor kunna rekrytera någon som haft speciell anledning att inte anmäla sig som sökande. De mest påtagliga fallen av sådana situationer har angivits i utredningens direktiv. De gäller personer som på grund av verksamhet utomlands inte uppmärksammat ledigkungörandet samt personer som på grund av sina anställningsförhållanden inte önskar offentligen tillkännage att de vill byta anställning.

Det sålunda föreliggande behovet har vid professorstillsättning hittills tillgodosetts genom kallelseinstitutet. Ett kallelseförfarande av hittillsvarande modell har emellertid i övrigt knappast någon funktion att fylla. Enligt utredningens mening bör en annan lösning sökas. Den omständigheten att professorstillsättning måste föregås av ansökningsförfarande, sakkunnigbehandling och myndighetsförslag bör alltså inte utesluta att personer som inte velat eller kunnat söka tjänsten skall kunna komma i fråga i vissa fall. Befogenheten att ta initiativ i sådana fall anser utredningen böra tillkomma tjänsteförslagsnämnden i dess egenskap av förslagsmyndighet. Nämnden kan förutsättas ha bäst kännedom om vilka personer som kan komma ifråga. Den kan också tillgodogöra sig råd och uppgifter från annat sakkunnigt håll och inom ramen för sina övriga funktioner ägna sig åt uppsökande verksamhet.

Utredningens förslag innebär alltså att det skall överlämnas åt tjänsteförslagsnämnden att i särskilt angivna fall *inbjuda* viss person, som inte sökt ledigförklarad tjänst inom föreskriven tid, att anmäla sig som sökande till tjänsten. Som allmän förutsättning bör enligt utredningens mening uppställas, att det skall vara fråga om en person som kan antas ha haft befogad anledning att inte söka tjänsten tidigare. I det föregående har lämnats exempel på fall då befogad anledning måste anses föreligga. Utredningen anser det i övrigt kunna överlämnas åt tjänsteförslagsnämnden att ganska fritt pröva, vad som kan antas utgöra sådan anledning. Självfallet bör det inte godtas att en person — såsom hittills ibland förekommit — avstått från att söka i förhoppning att som en hedersbevis-

ning få tjänsten utan att ha sökt den.

FU upptog i sitt förslag att inbjudan inte skulle få avse någon som är anställd hos staten eller icke-statlig akademisk läroanstalt inom landet. Detta är enligt utredningens mening att gå för långt i begränsning av möjligheten att inbjuda sökande. Även den som har anställning av sålunda angivet slag kan säkert ibland ha starka skäl för att underlåta att söka professorstjänst.

Vid utformningen av reglerna om inbjudan att söka professorstjänst är det enligt utredningens mening viktigt att skilja mellan det fallet att ingen sökande anmält sig och det fallet att det redan finns sökande till tjänsten. I det förra fallet bör det rimligtvis räcka med att uppställa den nyss angivna allmänna förutsättningen att det skall vara fråga om en person som kan antas ha haft befogad anledning att inte anmäla sig som sökande. Att det dessutom bör finnas goda grunder för antagandet att vederbörande är kompetent till tjänsten finner utredningen så självklart att det inte behöver uttryckligen fastslås i författningstexten.

När det redan finns sökande till tjänsten, bör enligt utredningens mening möjligheterna att inbjuda annan avsevärt begränsas. Bestämmelserna bör i denna del vara så utformade, att de klart markerar att det skall vara fråga om en undantagssituation och att det normala skall vara att tjänsten besätts med någon som sökt den inom föreskriven tid. Reglerna bör också vara sådana, att frågan om inbjudan kan prövas redan på ett tidigt stadium. Utredningen har ansett sig tillgodose dessa synpunkter genom att i sitt förslag som förutsättningar uppta att särskilda skäl skall föreligga och att den inbudne skall kunna antas vara avsevärt bättre skickad att sköta tjänsten än var och en som sökt den. Typexemplet på att särskilda skäl föreligger är helt naturligt, att det redan från början kan anses sannolikt att ingen sökande är kompetent till tjänsten eller i varje fall framstår som osäkert om någon sökande är riktigt skickad att sköta tjänsten tillfredsställande. Finns det en sökande som måste antas vara kompetent, bör det inte komma i fråga att inbjuda någon annan än en verkligt överlägsen förmåga, t. ex. en framstående utländsk vetenskapsman. Det bör understrykas att även i de nu avsedda fallen som allmän förutsättning upptagits, att det skall vara en person som kan antas ha haft befogad anledning att inte söka tjänsten tidigare.

I enlighet med vad nu anförts har förslaget till 119 § US utformats. Tilläggas bör, att talan mot beslut om inbjudan av uppenbara skäl inte bör få föras särskilt. Vill någon av de tidigare sökandena överklaga beslutet under påstående att förutsättning för inbjudan saknats, får han göra det i samband med besvär över nämndens förslag.

4.7 Specimenstid

(Jfr 116 § US; 119 § JHS; FU s 242, 302 och 333 f; prop 1969:31 s 61; DPM s 17-18)

I DPM föreslog utredningen att nuvarande regler om specimenstid skulle ersättas med en generell rätt för sökanden att inom tre veckor från dagen för ansökningstidens utgång komma in med vetenskapliga arbeten

och andra merithandlingar. Denna rätt skulle inte vara beroende av någon särskild framställning från sökanden.

Vid remissbehandlingen av DPM gav flera remissorgan uttryck för uppfattningen att den tid, som utredningen föreslagit för komplettering av ansökningshandlingarna, var för kort i de fall när tidpunkten för ledigkungsörandet inte kunnat förutses i god tid.

Utredningen har i avsnitt 4.6 utvecklat sin uppfattning i fråga om möjligheten att beakta ansökningar som kommit in efter ansökningstidens utgång (se även specialmotiveringen till 119 § US). Den omständigheten att ansökan för att beaktas skall ha kommit in inom viss tid innebär inte att en förutsättning för prövning även är att samtliga erforderliga handlingar ges in inom samma tid. I förarbetena till statstjänstemannalagen (prop. 1965:60 s 150) uttalades sålunda att envar som sökt tjänsten inom föreskriven tid bör anses som sökande, även om han vid ansökningstidens utgång inte fullgjort allt som sökande har att iakttä, exempelvis om han underlåtit att inkomma med meritförteckning, åldersbetyg e. d. Av 8 § förvaltningslagen följer att myndighet i fråga om tillåtna kompletteringar i viss utsträckning skall vara verksam för att förmå sökanden att fullgöra dessa, i den mån bristen kan avhjälpas på ett enkelt sätt. Som exempel kan ytterligare nämnas att myndighet skall anmoda sökanden att komplettera en ansökan som inte är undertecknad. Området för vad som sålunda kan beaktas, trots att det kommit in efter ansökningstidens utgång, torde dock vara tämligen begränsat. I avsaknad av särskilda bestämmelser torde sökanden inte ha anspråk på att få komplettera ansökningen med handlingar som skall ytterligare styrka hans skicklighet för tjänsten och i vart fall inte med sådant material som avser förhållanden efter ansökningstidens utgång. Om det inte ställs upp särregler som svarar mot föreskrifterna om specimenstid, skall således en sökande som vill åberopa ett av honom författat vetenskapligt arbete ge in detta före ansökningstidens utgång.

Önskemålet att vid oväntad ledighet på tjänst som professor eller biträdande professor få tillfälle att ytterligare styrka sin vetenskapliga förmåga inom tjänstens ämnesområde är jämförelsevis framträdande. Häremot skall vägas det i utredningens direktiv understrukna önskemålet om att tillsättningsförfarandet inte drar ut på tiden. En lämplig kompromiss synes kunna uppnås om hänsyn tas till att det under alla omständigheter dröjer någon tid, innan samtliga ledamöter i tjänsteförslagsnämnden är utsedda och nämnden kan påbörja sakbehandlingen av ärendet. Självfallet kan dock inte rätten att ge in handlingar anknytas till en så osäker tidpunkt. Utredningen bedömer det alltså som en lämplig avvägning att komplettering får ske intill tre veckor efter ansökningstidens utgång. Eftersom denna rätt att komplettera inom viss tid inte bör påverka handläggningstiden nämnvärt, finns det inte skäl att inskränka möjligheten till fall av oväntad ledighet.

Även om tjänsteförslagsnämnden inte kan börja sakbehandlingen av ärendet redan vid ansökningstidens utgång, kan olika förberedande åtgärder då vidtas, t. ex. sammanställning av sökandenas meriter och komplettering av obligatoriska uppgifter. För att underlätta detta arbete bör det föreskrivas att sökande, som avser att under den följande

treveckorsfristen komplettera ansökningshandlingarna, före utgången av ansökningstiden skall uppge vilka ytterligare handlingar han avser att ge in. En sådan föreskrift är inte bara av ordningsnatur utan leder till att handlingar, som varken är omnämnda eller ingivna före ansökningstidens utgång, kan lämnas utan beaktande.

Till undvikande av varje missförstånd vill utredningen stryka under att den möjlighet att komplettera handlingar, som enligt vad tidigare utvecklats föreligger i alla tjänstetillsättningsärenden, inte påverkas av utredningens förslag om möjlighet till komplettering i andra avseenden.

I avsnitt 4.6 har utredningen lagt fram förslag i fråga om möjlighet för tjänsteförslagsnämnden att efter ansökningstidens utgång inbjuda viss person att söka tjänsten. I ärenden där inbjudan förekommer är önskemålet att undvika ytterligare förlängning av tillsättningstiden mycket framträdande. Det bör därför åligga den inbjudne att inom den för honom bestämda ansökningstiden komma in med samtliga handlingar som han vill åberopa.

4.8 Lärarprov m. m.

(Jfr 126 § US; 119 § JHS; FU s 248 och 305; prop 1969:31 s 61; DPM s 18)

I DPM föreslog utredningen att det skulle överlåtas åt tjänsteförslagsnämnden att avgöra om det behövs några särskilda åtgärder för att pröva de sökandes pedagogiska kvalifikationer och vari dessa åtgärder i så fall borde bestå. Utredningen förordade att nämnden skulle ha möjlighet att anordna intervju med sökande och även att anordna lärarprov. Bestämmer om obligatoriska lärarprov borde däremot inte meddelas. En mycket klar majoritet av remissorganen har instämt i att nuvarande föreskrifter om lärarprov bör utgå.

I ärenden om tillsättning av offentliga tjänster åligger det tillsättningsmyndigheterna att vara verksamma för att få omständigheter som är av betydelse allsidigt belysta. Råder oklarhet om relevanta förhållanden, har myndigheterna att i första hand fråga sökanden. Dessutom är myndigheterna oförhindrade att inhämta upplysningar från andra myndigheter, t. ex. tidigare arbetsplatser. Formellt torde hinder inte heller möta mot att ta kontakt med sökandes enskilda arbetsgivare, chefer eller andra personer som kan förväntas lämna betydelsefulla upplysningar. Av hänsyn till sökanden bör dock i sistnämnda fall dennes inställning till sådana kontakter först inhämtas. Allt material som en tillsättningsmyndighet på angivet sätt samlar skall finnas tillgängligt hos myndigheten i form av skrifter eller anteckningar. Däremot gäller i tillsättningsärenden inte obligatoriskt att sökanden skall underrättas om materialet och beredas tillfälle att yttra sig över det (15 § första stycket förvaltningslagen).

Utredningen har i avsnitt 4.4 strukit under den pedagogiska skicklighetens betydelse som befordringsgrund. En allsidig bedömning av denna skicklighet på grundval av endast skriftligt material torde inte alltid vara

möjlig. Tjänsteförslagsnämnden bör därför ha möjlighet att låta sökande hålla föreläsning eller undergå annat liknande lärarprov. Nämnden bör också ha möjlighet att kalla sökande att inställa sig inför nämnden för att lämna muntliga uppgifter. Sådan intervju bör självfallet endast förekomma då de behövliga upplysningarna inte kan inhämtas på enklare sätt. Formellt bör dock inte möjligheten till intervju inskränkas till frågor som rör den pedagogiska skickligheten. Som utredningen framhållit i DPM kan intervjuformen möjligen också användas för att reda ut oklarheter om de sökandes vetenskapliga verksamhet.

Som redan antytts skall material utöver de handlingar som sökanden själv åberopat endast anskaffas, om materialet kan antas påverka bedömningen. Det kan mycket väl förhålla sig så att lärarprov är påkallat i fråga om en sökande men inte beträffande de övriga. Den omständigheten att en sökande hemställer att få undergå lärarprov eller bli kallad till intervju bör inte heller vara avgörande för om sådant prov eller intervju skall anordnas.

I sammanhanget bör slutligen framhållas, att den "pedagogiska självdeklaration" som varje sökande enligt förslaget till 117 § US skall avge kan väntas ge gott underlag för bedömning av frågan, om lärarprov eller liknande åtgärder behövs.

4.9 Utredningens förslag i U 68-perspektivet

Utredningen har i det föregående föreslagit en reform av tillsättningsförfarandet för professorstjänst m. m. inom ramen för den nu gällande organisationen av universiteten och berörda högskolor. De förordade ändringarna kan enligt vad utredningen räknar med genomföras tidigast den 1 januari 1975. I avsnitt 2.4 har utredningen kort refererat vissa delar av de förslag om högskoleväsendets organisation som U 68 lagt fram i sitt huvudbetänkande (SOU 1973:2). Enligt den av U 68 presenterade tidsplanen skall förändringar på grundval av dessa förslag kunna genomföras i huvudsak den 1 juli 1976. Mot denna bakgrund har utredningen sett det som naturligt att — utan att därmed ta ställning till U 68:s förslag — något utveckla hur den av utredningen föreslagna ordningen för handläggning av tillsättningsärenden förhåller sig till den av U 68 förordade organisationen.

Först kan konstateras att förutsättningarna för den av utredningen föreslagna principkonstruktionen med en tjänsteförslagsnämnd per fakultet eller sektion inte på något sätt synes rubbas vid ett genomförande av U 68:s förslag. Planerings- och ledningsorganisationen för forskning och forskarutbildning och därmed bl. a. ansvaret för frågor om tillsättning av lärartjänster avsedda företrädesvis för forskning och forskarutbildning, bl. a. professurer, skall sålunda enligt vad U 68 föreslår alltjämt knytas till fakulteter/sektioner enligt nu gällande indelningsprinciper. Däremot ändras vid ett genomförande av U 68:s förslag delvis förutsättningarna för den föreslagna ordningen för utseende av ledamöter i tjänsteförslagsnämnden.

De särskilda sakkunniga ledamöterna samt utöver dekanus en fast ledamot i tjänsteförslagsnämnden skall enligt utredningens förslag utses

av fakulteten/sektionen. Vid utseende av de särskilt sakkunniga skall dock endast professorer och biträdande professorer få medverka (se förslaget till 35 § 2 mom. US).

Eftersom fakultets/sektionsförsamlingen av U 68 förutsätts bestå — i vissa fall utvidgad med ordinarie universitetslektorer (motsvarande) vid befintliga högskolor utanför UKÄ-området — synes denna ordning kunna utan problem föras över till en på grundval av U 68:s förslag reformerad organisation. Detta gäller emellertid inte den av utredningen föreslagna ordningen för utseende av de övriga två ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden.

Dessa ledamöter skall enligt utredningens förslag utses av utbildningsnämnden i dess egenskap av det för utbildningen — såväl forskarutbildningen som den grundläggande utbildningen — inom fakulteten/sektionen ansvariga organet. U 68:s förslag innebär att ansvaret för den grundläggande utbildningen inte längre skall åligga fakultets/sektionsorgan utan efter yrkesutbildningssektorer organiserade utbildningsnämnder. Om i en sådan organisation det för fakultetens/sektionens utbildning ansvariga organet får utse de berörda två ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden, blir det sålunda inte utrymme för något formellt inflytande för något för grundläggande utbildning ansvarigt organ.

Ett genomförande av den av U 68 förordade organisationen aktualiserar sålunda när det gäller tjänsteförslagsnämnden i första hand principfrågan om de berörda ärendenas art motiverar ett formellt inflytande för grundutbildningsintressen på nämndens sammansättning. För ett sådant inflytande kan anföras den omständigheten att många professorer och biträdande professorer — särskilt inom vissa fakulteters områden — i större eller mindre omfattning är och för överblickbar tid torde komma att vara engagerade i grundläggande utbildning. Mot en ordning med formellt inflytande för grundutbildningsintressen talar å andra sidan de rent praktiska svårigheter som uppstår sig i sammanhanget.

Det synes sålunda svårt att med bibehållande av det föreslagna antalet ledamöter i tjänsteförslagsnämnd och den balans mellan olika slag av ledamöter och intressen som ligger i utredningens förslag förverkliga en ordning av det antydda slaget. Den lösning som ligger närmast till hands är rimligen att låta den ene av de två berörda ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden utses av det organ inom fakulteten/sektionen som svarar för forskarutbildningen och den andre ledamoten utses av någon av utbildningsnämnderna för grundläggande utbildning. Det kan emellertid antas vara betydligt svårare för respektive organ att enas om en ledamot än om två. Härtill kommer att med en uppdelning av ansvaret på två organ möjligheterna att, då ledamöter skall utses, göra en samlad avvägning mellan t. ex. lärar- och studerandeintressen går förlorade. Om de här berörda svårigheterna skall kunna undvikas, synes det nödvändigt att utöka det totala antalet ledamöter i tjänsteförslagsnämnden — med de olägenheter av skilda slag som detta i sin tur kan innebära.

En komplikation i sammanhanget — ehuru inte av samma slag — är också att de nya utbildningsnämndernas ansvarsområden primärt kommer att avse utbildningslinjer och sektorer. I många fall kommer studiekurser inom ett ämnesområde att ingå i flera linjer, också inom

flera sektorer, och det kan då vara svårt att peka ut någon viss utbildningsnämnd som speciellt berörd i ett ärende om tillsättning av lärartjänst inom utbildningsområdet i fråga.

Tre lösningar synes här möjliga. En väg är att högskolestyrelsen — som av U 68 föreslås få ett övergripande ansvar för den grundläggande utbildningen — utser ledamoten eller ledamöterna i fråga. En annan väg är att styrelsen med hänsyn till de lokala förutsättningarna — utbildningsutbudets omfattning och inriktning inom olika sektorer, etc. — för varje tjänsteförslagsnämnd beslutar att viss utbildningsnämnd eller möjligen vissa utbildningsnämnder i förening skall fylla denna funktion. En tredje väg — som jämfört med de andra två har fördelen att möjliggöra den ovan berörda samlade avvägningen — är att vederbörande fakultets/sektionsorgan formellt utser även den eller de ledamöter i tjänsteförslagsnämnden som skall företräda grundutbildningsintressen. Detta kan då ske efter hörande av den eller de utbildningsnämnder för grundläggande utbildning som högskolestyrelsen beslutar.

4.10 Tidsåtgången i ett reformerat förfarande

I utredningens direktiv har som riktpunkt angivits, att den tid som åtgår från det en tjänst kungjorts ledig till dess slutligt beslut om tillsättning föreligger endast i undantagsfall bör överstiga sex månader och att den i allmänhet bör kunna vara inte oväsentligt kortare.

Utredningen har i sina författningsförslag skrivit in regler som är avsedda att säkerställa en skyndsam handläggning av ärenden om professorstillsättning (se särskilt förslaget till 120 § US; jfr förslaget till 121 § JHS). Tjänsteförslagsnämnden skall i regel avge förslag senast tre månader efter ansökningstidens utgång. Om nämnden inte skilt sig från ärendet inom denna tid, skall den omedelbart anmäla detta till rektorsämbetet med uppgift om skälet till dröjsmålet, och nämnden skall sedan hålla ämbetet underrättat om ärendets fortgång enligt de närmare föreskrifter som ämbetet meddelar.

Enligt utredningens förslag skall tillsättningsärendet från tjänsteförslagsnämnden gå direkt till Kungl. Maj:t. I normalfallen skall tjänsteförslagen alltså komma in till Kungl. Maj:ts kansli inom fyra månader efter det att tjänsterna kungjorts lediga. Vilken tid ärendena i övrigt kommer att kräva, beror självfallet på om besvär anförs och hur komplicerade ärendena är. Återremiss kan erfordras, och det kan visa sig påkallat att inhämta yttrande från UKÄ eller annan särskild myndighet. I de verkligt komplicerade ärendena blir en viss tidsutdräkt ofrånkomlig. Utredningen räknar emellertid med att det stora flertalet tillsättningsärenden skall kunna avgöras före utgången av den i direktiven angivna sexmånadersfristen.

5.1 Förslaget till kungörelse om ändring i US

US är så disponerad att — efter en översiktlig redovisning i 1 kap. — fullständiga regler om varje universitetsmyndighet anges i ett sammanhang i 2 och 3 kap. Även reglerna om tjänsteförslagsnämnd bör föras in i dessa kapitel. Med hänsyn till vad utredningen anför i avsnitt 4.5.3 om nivåanknytning hör bestämmelserna hemma i 3 kap. Den naturligaste placeringen är efter bestämmelserna om utbildningsnämnden i 47–51 §§ men före bestämmelserna om ämnesgrupp i 52 §.

Bestämmelserna om tjänstetillsättning och kompetensfordringar m. m. är sammanförda i 8 kap. US. I avsnitt 4.4 har utredningen föreslagit enhetliga grundregler i fråga om behörighetsregler och befordringsgrunder för lärare vid universiteten. Med utgångspunkt häri föreslår utredningen att samtliga bestämmelser i ämnet redovisas i ett sammanhang i 8 kap. (109, 110 och 112 §§). Till detta avsnitt har utredningen också fört motsvarande bestämmelser för oavlönad docent (111 §).

30 §

Rektors och förvaltningschefs rätt att närvara vid olika universitetsmyndigheters sammanträden har i förslaget till 30 § utvidgats att omfatta även tjänsteförslagsnämnden. Jfr avsnitt 4.5.6.

35 §

2 mom. I 35 § 2 mom. andra stycket föreskrivs bl. a. att biträdande professor inte får delta i fakultetens eller sektionens handläggning av ärende om tillsättning av tjänst som professor och att universitetslektor inte får deltaga i dessa myndigheters handläggning av ärende om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor. Enligt utredningens förslag skall fakulteternas och sektionernas medverkan vid tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor bestå i att de utser ordförande i tjänsteförslagsnämnden, om dekanus önskar bli befriad från denna uppgift, en ledamot i nämnden som skall vara vice

ordförande samt de tre vetenskapligt sakkunniga ledamöterna. Utredningen anser att regler som utesluter ledamöter i ett beslutande organ från att delta i handläggningen av vissa ärenden i princip bör undvikas. Likaväl som samtliga ledamöter i fakultet eller sektion deltar i val av dekanus och prodekanus bör de delta i valet av de fasta ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden. När det gäller val av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna, talar dock starka skäl för att rätten att delta begränsas till dem som primärt har sina uppgifter inom forskningen och forskarutbildningen. Någon anledning att därvid göra skillnad mellan professor och biträdande professor synes inte föreligga. Mot den angivna bakgrunden föreskrivs i förslaget till 35 § 2 mom. andra stycket att universitetslektor inte får delta i utseende av sådan ledamot i tjänsteförslagsnämnd som utses särskilt för varje ärende.

42 §

I 42 § finns regler om fakultets och sektions delegationsmöjligheter samt om rätt för teknisk fakultet vid teknisk högskola att hänskjuta ärenden till konsistoriet. Eftersom delegation eller hänskjutande enligt tredje stycket inte får avse ärenden rörande tillsättning av ordinarie lärartjänst, bör de inte heller få avse ärende om utseende av ledamot i tjänsteförslagsnämnd, vilken har till huvudsaklig uppgift att handlägga ärenden om tillsättning av ordinarie lärartjänst. Enligt utredningens mening bör också ärende om utseende av ledamöter i fakultetsnämnd, sektionsnämnd och utbildningsnämnd regelmässigt prövas av fakulteten eller sektionen och alltså ej kunna delegeras. Tredje stycket har utformats i enlighet härmed.

I fjärde stycket erinras om de bestämmelser som är intagna i 51 j § om rätt för fakultet eller sektion att delegera sin beslutanderätt i fråga om ärenden om tjänstetillsättning.

51 a §

Här börjar nu de särskilda bestämmelserna om tjänsteförslagsnämnd med en reglering av sådan nämnds anknytning till fakultet eller sektion eller till grupper av fakulteter eller sektioner.

I fråga om fakultet som är delad i sektioner är huvudregeln i gällande bestämmelser att förslag om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor avges av sektionen. Enligt 32 § kan emellertid konsistoriet förordna att bl. a. sådana ärenden skall handläggas av två eller flera sektioner i förening, dvs. av sektionsgrupp. Motsvarande förordnande kan göras i fråga om sådant förslag till tjänstetillsättning som handläggs av två eller flera fakulteter; dessa bildar då fakultetsgrupp. Efter ordalydelsen synes 32 § inte medge att konsistoriet förordnar att ärende som ankommer på sektion skall handläggas av fakulteten. Enligt utredningens mening bör utgångspunkten alltså vara att ärende om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor skall handläggas inom varje sektion eller odelad fakultet och att sålunda särskild tjänsteförslagsnämnd skall finnas inom varje odelad fakultet och inom varje sektion. Efter hörande av berörda sektioner bör emellertid

konsistoriet kunna förordna att även fakultet som är delad i sektioner skall ha endast en gemensam tjänsteförslagsnämnd. Bestämmelser härom har tagits in i 51 a § första stycket.

I andra stycket upptas en motsvarighet till 32 § US. Konsistoriet lämnas sålunda möjlighet att förordna att tjänsteförslagsnämnd skall vara gemensam för två eller flera fakulteter eller för två eller flera sektioner även när sektionerna inte tillsammans utgör en fakultet.

När tjänsteförslagsnämnd är gemensam för alla sektioner inom en fakultet eller annars för två eller flera fakulteter eller sektioner, skall givetvis de ledamöter som inte är utsedda för det särskilda ärendet utses, i det förra fallet, av fakulteten och, i det senare, av berörda fakulteter eller sektioner i förening. För handläggning av sådana ärenden av flera fakulteter eller sektioner i förening behövs vissa särskilda regler svarande mot 32 § andra stycket och 39 § tredje stycket US. Dessa har förts till tredje stycket. Vem som skall utse de särskilt sakkunniga ledamöterna är inte lika självfallet. Det kan antas att den erforderliga sakkunskapen för utseende av sådana ledamöter i allmänhet finns inom den fakultet eller sektion till vilken tjänsten hör. Det är då onödigt att belasta den större församling som utser övriga ledamöter i nämnden med dessa ärenden. En huvudregel av sistnämnda innebörd har tagits in i 51 d § fjärde stycket. För att uppnå största möjliga smidighet har i samma stycke konsistoriet lämnats möjlighet att förordna att de särskilt sakkunniga ledamöterna i stället skall utses av den myndighet som väljer övriga ledamöter. Sistnämnda förordnande kan avse alla ärenden eller inskränkas till vissa ärenden.

Enligt 51 j § skall fakultet eller sektion kunna till tjänsteförslagsnämnd delegera sin beslutanderätt i fråga om förslag till tillsättning av annan lärartjänst än tjänst som professor eller biträdande professor. Om konsistoriet enligt 51 a § förordnat om gemensam tjänsteförslagsnämnd, sker då delegationen till denna, och ärendet kommer sålunda att handläggas av en myndighet som är gemensam för flera fakulteter eller sektioner. I det sammanhanget bör följande observeras. Som nyss nämdes är huvudregeln att de särskilt sakkunniga ledamöterna utses av den fakultet eller sektion till vilken tjänsten hör, även om nämnden är gemensam med andra fakulteter eller sektioner. När denna huvudregel är tillämplig, uppstår inte några problem: fakulteten eller sektionen kan med stöd av 51 j § delegera till den gemensamma nämnden och utser därvid själv de särskilt sakkunniga ledamöterna. Om konsistoriet överväger att förordna att även sistnämnda ledamöter skall utses av den myndighet som väljer övriga ledamöter, bör konsistoriet se till att beslut om delegation och om utseende av de särskilt sakkunniga ledamöterna fattas av samma myndighet. Därvid står två möjligheter öppna. Antingen omfattar förordnandet om utseende av ledamöter i tjänsteförslagsnämnden inte delegationsfallen. Eller också beslutar konsistoriet med stöd av 32 § att ärenden om förslag till tillsättning av andra lärartjänster än tjänst som professor eller biträdande professor skall handläggas i fakultetsgrupp eller sektionsgrupp i samma utsträckning som beslut om utseende av särskilt sakkunniga ledamöter i tjänsteförslagsnämnden fattas gemensamt i samband med delegation.

I fråga om ett antal professurer som är gemensamma för två fakulteter eller annars berör mer än en fakultet har Kungl. Maj:t givit särskilda bestämmelser om gemensam handläggning av tjänsteförslagsärendet. I regel innebär bestämmelserna att de uppgifter som enligt US ankommer på fakultet skall fullgöras av fakulteterna i förening. Behov av sådant samarbete kommer att föreligga även om utredningens förslag om tjänsteförslagsnämnder genomförs. Formerna för samarbete bör liksom nu övervägas särskilt för varje tjänst. Generella regler bör således inte införas i US. Utredningen föreslår att, vid genomförande av utredningens förslag om tjänsteförslagsnämnder, nuvarande bestämmelser för tjänsterna i fråga anpassas till den nya situationen. Vid en sådan anpassning bör man enligt utredningens uppfattning så långt som möjligt utnyttja tjänsteförslagsnämndernas fasta ledamöter och undvika att bilda en i sin helhet särskild nämnd för det gemensamma ärendet. De tjänster av detta slag som utredningen uppmärksammat framgår av följande uppställning:

<i>allmän kriminologi</i>	tjänsten är gemensam för juridiska och samhällsvetenskapliga fakulteterna vid universitetet i Stockholm
<i>informationsbehandling, särskilt den adm databehandlingens metodik</i>	tjänsten är gemensam för samhällsvetenskapliga fakulteten vid universitetet i Stockholm och sektionen för teknisk fysik vid tekniska högskolan i Stockholm
<i>industriell näringslära</i>	tjänsten är gemensam för medicinska och tekniska fakulteterna vid universitetet i Lund
<i>medicinsk kemi</i>	1 tjänst gemensam för medicinska och odontologiska fakulteterna vid universitetet i Göteborg
<i>patologi</i>	1 tjänst som biträdande professor gemensam för medicinska och odontologiska fakulteterna vid universitetet i Göteborg
<i>toxikologi</i>	tjänsten är gemensam för farmaceutiska och medicinska fakulteterna vid universitetet i Uppsala

I allmänhet synes bestämmelserna om samarbete mellan fakulteterna kunna ges följande innehåll. Uppgifter som avses i 51 d § och 69 § 1 mom. fullgörs av fakulteterna i förening. I fråga om dekanus äger 39 § första stycket motsvarande tillämpning. Den gemensamma tjänsteförslagsnämnden består av — utöver de tre sakkunniga som fakulteterna utser gemensamt — antingen de fasta ledamöterna i den ena fakultetens tjänsteförslagsnämnd eller ett urval av de fasta ledamöterna i båda fakulteternas nämnder. I det senare fallet är den av nämndernas ordförande som längst innehaft ordinarie lärartjänst ordförande även i den gemensamma nämnden, medan den andre nämndordföranden är vice ordförande. Vad som sålunda gäller om fasta ledamöter äger motsvarande tillämpning på arbetstagare och studerande som har rätt att delta i tjänsteförslagsnämnds överläggningar.

Dessa paragrafer innehåller bestämmelser om tjänsteförslagsnämnds sammansättning såvitt avser de sju ledamöterna i nämnden. Jfr avsnitt 4.5.4.

Enligt 41 § första stycket och 51 § andra stycket jämförda med 14 § US förfares vid omröstning i fakultet, sektion eller utbildningsnämnd olika beroende på om omröstningen rör val eller annan fråga. Utseende av ledamöter i myndigheter vid universitet sker enligt US genom val. Sakkunniga i ärende om tillsättning av tjänst som professor utses däremot enligt reglerna för omröstning som inte avser val. Skillnaden mellan de bägge omröstningsformerna består i att vid val omröstning sker med slutna sedlar och lotten avgör vid lika röstetal, medan annan omröstning är öppen och ordföranden har utslagsröst (jfr nedan under 51 i §).

I enlighet med vad som i övrigt gäller enligt US bör de fasta ledamöterna i tjänsteförslagsnämnd utses genom val. Däremot bör — i likhet med vad som nu gäller om utseende av sakkunniga — öppen omröstning och utslagsröst för ordföranden tillämpas i ärende om utseende av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna.

En fråga som inställer sig i anslutning till 51 d § är, vid vilken tidpunkt under förfarandet som de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna skall utses. En betydande fördel med att utse dem före ansökningstidens utgång är att arbetet i tjänsteförslagsnämnden snabbt kan komma igång. En sådan ordning är dock även förbunden med olägenheter. Det kan vara svårt att bedöma arbetets omfattning i förväg. Behovet av specialistsakkunniga kan bli större än om ledamöterna utsetts med beaktande av vilka personer som sökt tjänsten. De sakkunniga kan visa sig vara jäviga. Möjligheten för utomstående — särskilt andra läroanstalter — att av eget initiativ föreslå ledamöter inskränks.

Invändningen att behovet av utomstående sakkunskap ökar synes i och för sig vara föga bärkraftig. Enligt utredningens mening skall de sakkunniga väljas mindre med hänsyn till de sökandes vetenskapliga verksamhet än med hänsyn till de krav tjänsten ställer. Anpassas valet av ledamöter i tjänsteförslagsnämnden i allt för hög grad till de sökande, kan f. ö. den misstanken uppkomma att valet otillbörligt gynnar eller missgynnar viss sökande.

Större betydelse kan tillmätas risken att någon ledamot måste ersättas på grund av jäv. Eftersom det kan dröja innan nytt sammanträde hålls i fakulteten eller sektionen, kan detta leda till att ärendet försenas. Viss betydelse måste också tillmätas möjligheten för företrädare för andra läroanstalter att lämna synpunkter på vilka som skall utses till vetenskapligt sakkunniga ledamöter.

Värdet av att veta vilka som sökt tjänsten, innan de sakkunniga utses, torde växa starkt. I många fall är det sannolikt uppenbart att de personer som kan komma i fråga som sakkunniga är lämpliga, oavsett vem som kommer att söka tjänsten. I andra situationer kan urvalet av de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna vara i hög grad beroende av huruvida viss person söker tjänsten eller ej. Mot denna bakgrund har utredningen bedömt det som lämpligast att inte föreslå någon föreskrift

när under förfarandet fakulteten eller sektionen skall sammanträda för att utse dessa ledamöter. Som en rekommendation kan anges att den bästa lösningen ofta torde vara att sammanträdet hålls snarast möjligt efter ansökningstidens utgång. Men det finns alltså inte något hinder mot att det hålls redan dessförinnan, och en sådan ordning kan säkert ibland vara förenad med påtagliga fördelar.

Utredningens förslag innebär att för ledamöterna i tjänsteförslagsnämnd inte skall finnas suppleanter. För att nämnden alltid skall kunna vara fulltalig föreskrivs i 51 c § tredje stycket och 51 d § tredje stycket att ersättare skall utses, om ledamot avgår eller, exempelvis på grund av jäv, är förhindrad att delta i handläggningen av visst ärende. Som en motsvarighet till vad som nu föreskrivs i 122 § andra stycket innehåller 51 d § tredje stycket en bestämmelse om att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna får avgå endast om särskilda skäl föreligger.

Om ett ärende återremitteras till tjänsteförslagsnämnden, består denna liksom annars av de fasta ledamöterna och de tre ledamöter som utsetts särskilt för ärendet. Det kan därvid inträffa att mandattiden för de fasta ledamöterna gått ut och dessa helt eller delvis ersatts av andra. Liksom fallet är med andra förvaltningsmyndigheter i liknande situationer kommer nämnden då att utgöras av de ledamöter vars mandattid löper.

51 e och 51 f §§

I dessa paragrafer regleras frågorna om arbetstagar- och studeranderepresentanters rätt att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och om utseende av sådana representanter.

Bestämmandet av vilka lokala fackliga organisationer som skall utse arbetstagare med rätt att delta i tjänsteförslagsnämndens sammanträden har skett med utgångspunkt i de motsvarande föreskrifter som finns i Kungl. Maj:ts beslut den 2 februari 1973 med provisoriska bestämmelser rörande val av rektor m. m. vid universiteten och vissa högstskolor.

Önskemålet att samma arbetstagare och studerande utan beslutande-rätt skall delta i varje sammanträde är sett från statsmakternas synpunkt inte lika starka som motsvarande önskemål i fråga om ledamöterna. Med hänsyn härtill talar övervägande skäl för den smidigaste lösningen, nämligen att ersättare för nämnda arbetstagare och studerande utses samtidigt och för samma tid som de ordinarie företrädarna. En föreskrift härom är intagen i 51 f § tredje stycket.

Arbetstagare och studerande som avses i förevarande paragrafer torde inte — såsom ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden — utan vidare bli underkastade straffrättsligt ämbetsansvar. Detta är inte tillfredsställande. Saken kommer emellertid i ett nytt läge, om ämbetsansvarskommitténs förslag i betänkandet Ämbetsansvaret II (SOU 1972:1) genomförs. Då kommer Kungl. Maj:t att kunna föreskriva disciplinansvar även för dem. Den möjligheten torde böra utnyttjas.

51 g §

För att undvika oklarhet om vem som är ledamot i tjänsteförslagsnämnd och vem som företräder arbetstagare eller studerande samt om vad uppdraget innebär, innehåller 51 g § föreskrifter om att rektorsämbetet skall utfärda förordnanden för dessa personer. I förordnandet skall uppdragets innebörd och omfattning anges.

51 h §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om förbud att föra särskild talan mot myndighets beslut om utseende av ledamöter och företrädare för arbetstagare och studerande i tjänsteförslagsnämnd. Särskild talan får föras endast i de fall rektorsämbetet har att välja mellan olika personer och då inte längre än till UKÄ. Det ursprungliga beslutet skall i sådana fall gälla till dess UKÄ förordnar någonting annat. UKÄ är oförhindrat att omedelbart meddela sådant förordnande. Bestämmelserna i 51 h § föranleds av önskemål att undvika dröjsmål. I samband med besvär över tjänsteförslagsnämndens slutliga beslut bör besvärsmyndigheten pröva även frågan om nämndens sammansättning varit författningssenlig. I det sammanhanget har besvärsmyndigheten också att pröva om en felaktighet i detta avseende skall föranleda att ärendet återförvisas. Enligt utredningens mening är risken för sådan återförvisning obetydlig i jämförelse med risken för dröjsmål för den händelse besluten om utseende av ledamöter och andra deltagare i tjänsteförslagsnämnden kan överklagas särskilt.

51 i §

Denna paragraf upptar flera olika regler om tjänsteförslagsnämndens sammanträden och om handläggningen av ärenden i nämnden. Såsom närmare utvecklats i avsnitt 4.5.6 bör det enligt utredningens mening i huvudsak överlämnas åt nämnden själv att finna lämpliga former för arbetet. Vissa av de regler som gäller för konsistorium och fakultet behövs inte för nämndens del. Till sådana regler hör bestämmelser om när sammanträde skall hållas, om kallelse till sammanträde, om undantag från 4 § första stycket 3 förvaltningslagen (1971:290), om delegation och om föredragning.

Första stycket i 51 i § innehåller dels den inom universitetsväsendet vanliga regeln att ledamot är skyldig närvara vid sammanträde, om han inte har laga förfall, dels bestämmelser om tjänsteförslagsnämndens beslutförhet. Enligt förslaget skall nämnden vara beslutför när minst fem ledamöter är närvarande, bland dem dels ordföranden eller vice ordföranden, dels minst två av de sakkunniga som utsetts särskilt i ärendet. Det uppställs inte som villkor för beslutförhet att arbetstagare och studerande som har rätt att delta i nämndens sammanträden också utnyttjar denna sin rätt.

Andra stycket upptar en omröstningsregel. För att uppnå beslut i myndighet som består av mer än en ledamot kan omröstning företas

enligt två alternativa huvudmetoder, den kollegiala eller den kollektiva. Enligt den förra metoden röstar varje ledamot för sig; mer än två meningar kan förekomma vid samma omröstning. Enligt den kollektiva metoden framställs propositioner regelmässigt så att ledamöterna har att avge ja- eller nej-röster. En närmare beskrivning av de båda omröstningsmetoderna och deras användningsområden återfinns i besvärssakkunnigas slutbetänkande "Lag om förvaltningsförfarandet" (SOU 1964:27 s 154 ff). Enligt 41 § första stycket jämfört med 14 § US skall vid omröstning i fakultet/sektion enkel röstövertikt gälla och, utom vid val, ordföranden ha utslagsröst. Beträffande förfarandet vid upprättande av förslag till tjänst som professor eller biträdande professor innehåller emellertid 133 § US särskilda regler som är mycket detaljerade. Först skall varje ledamot yttra sig om varje sökandes behörighet samt ange i vilken ordning högst tre behöriga sökande bör komma i fråga till tjänsten. Sedan företas omröstning om sökandenas behörighet. Befinns mer än en behörig, anställs särskild omröstning om varje förslagsrum med början med det första rummet.

Enligt 23 § andra stycket statstjänstemannalagen (1965:274) skall i avgörande av ärenden om disciplinstraff, åtal m. m. rättegångsbalkens regler om omröstning i överrätt i fråga om ansvar äga motsvarande tillämpning. Med detta undantag gäller i regel för statliga myndigheter, som ej är domstolar, endast den omröstningsregeln att som myndighetens beslut den mening skall gälla varom de flesta förenar sig eller, vid lika röstetal, den mening som ordföranden biträder.

Om innebörden av nämnda omröstningsregel yttrade besvärssakkunniga i SOU 1964:27 (s 157–158):

Regeln bör ses mot historisk bakgrund. Avsikten torde regelmässigt icke ha varit att rubba den sedan gammalt tillämpade kollegiala omröstningsordningen, varför det hos de myndigheter, å vilka regeln är tillämplig får anses åligga de i handläggningen deltagande att i tur och ordning giva sina meningar till känna. Omröstningsregeln får emellertid anses giva uttryck för krav å absolut majoritet. Härutinnan skiljer den sig från bestämmelserna i 16:4 RB om omröstning i tvistemål, då flera än två meningar yppats, vilka förutsätta, att relativ majoritet skall vara tillfyllest, såvitt fråga icke är om kvantitetsspörsmål. Det må framhållas, att det ligger nära till hands för sådana nya organ som t. ex. länsskolnämnderna med deras starka inslag av lekmanaledamöter, vilka äro vana vid den kollektiva omröstningsmetoden, att välja denna. Förut skildrade omröstningsregel synes ej heller lägga direkt hinder i vägen härför. Det har icke varit möjligt för de sakkunniga att vinna en säker uppfattning om hur myndigheterna i allmänhet i praktiken gå till väga, då i ett ärende flera meningar göra sig gällande utan att någon av dem vinner absolut majoritet. Är fråga om kvantitetsspörsmål, torde dock – åtminstone i ärenden, som angå enskild – i regel röstberäkning ske enligt sammanläggningsmetoden. Gäller ett ärende ett spørsmål av annan karaktär, måste resultatet åvägbringas på annat sätt. En möjlighet är här att en subsidiär omröstning verkställs av innebörd, att den eller de, som icke röstat å någon av de två meningar, som vid den första omröstningen fått högst röstetal, anmodas att subsidiärt rösta på någon av dessa båda meningar. En annan möjlighet är att medelst successiva omröstningar enligt kollektiv metod få fram allenast två meningar till en slutvotering. Sistnämnda alternativ synes emellertid strida mot den kollegiala omröstningsmetodens grundtankar.

Besvärssakkunniga föreslog jämförelsevis utförliga regler om omröstning. Förslaget har inte lett till lagstiftning; i stället har behovet av sådan lagstiftning avisats i samband med 1971 års lagstiftning med bl. a. ny förvaltningslag (prop. 1971:30 s 253–254 och 286–287).

Ärenden om förslag till tillsättning av tjänst kan uppenbarligen ibland ge upphov till besvärliga omröstningssituationer i de fall att ledamöterna i förslagsmyndigheten framför mer än två meningar. Svårigheterna är dock inte av annat slag än de som uppstår hos kollegial myndighet som beslutar om tillsättning av tjänst. Tvärtom är olägenheten av tveksamhet om det riktiga förfarandet betydligt allvarigare när fråga är om tillsättning och inte om förslag till tjänst: vad de skiljaktiga ledamöterna i förslagsmyndigheten anfört kan ju beaktas vid tillsättningen även om deras mening oriktigt inte kommit att utgöra förslagsmyndighetens beslut. Mot den anförda bakgrunden anser utredningen sig inte böra föreslå mer omfattande regler för omröstning i tjänsteförslagsnämnd än som gäller för flertalet statliga myndigheter. Andra stycket i 51 i § är avfattat i enlighet härmed.

Till hjälp för arbetet i de nya nämnderna vill utredningen emellertid något utveckla sin uppfattning om hur omröstningsregeln bör tillämpas. Problem torde inställa sig först när det vid den överläggning som föregår omröstningen visar sig att mer än två meningar föreligger. Med hänsyn till att nämnden enligt förslaget till 122 § andra stycket är skyldig att motivera sitt beslut, måste det åligga varje ledamot att ange skälen för sin mening. Vid omröstningen bör den kollegiala metoden användas. Först upptas till omröstning, vem av sökandena som nämnden skall föreslå till tjänsten. Därefter behandlas frågan om nämnden skall ange, vilken av de sökande som anses böra komma i fråga i andra rummet (jfr förslaget till 122 § första stycket). Skall sådant förslag avges, röstas särskilt om vem som skall föreslås. Vid behov förfäres därefter på samma sätt i fråga om tredje förslagsrummet. Uppstår oenighet om hur omröstningen utfallit eller om omröstningstema, röstas särskilt därom. Utgången av varje omröstning binder ledamöterna i de fortsatta omröstningarna. Den som är skiljaktig i en omröstning får inte vägra att delta i senare omröstningar. Rösterna bör avges i följande ordning. Först röstar de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i turordning så att den som är äldst till levnadsåldern röstar sist. Efter dessa ledamöter röstar de ledamöter som utsetts av utbildningsnämnd; turordningen mellan dem bestäms efter vilken tid de innehaft tjänst vid universitetet eller, i andra hand, efter levnadsåldern. Därefter röstar vice ordföranden och sist ordföranden.

I 51 i § *tredje stycket* har utredningen skrivit in en regel om skyldighet att till protokollet låta anteckna skiljaktig mening. Bestämmelsen har samma innebörd som 17 § US men har utformats på det sätt som numera är brukligt i instruktioner för myndigheter. I sammanhanget bör påpekas att — enligt 154 § US — skiljaktiga meningar som avges i ärendet skall fogas vid nämndens förslag.

51 j §

I 51 j § ges bestämmelser rörande delegation till tjänsteförslagsnämnd av ärenden om förslag till tillsättning av annan lärartjänst än tjänst som professor eller biträdande professor. Att sådan delegation bör vara möjlig har utvecklats i avsnitt 4.5.3. Sammansättningen av nämnden i ärenden

som nämnden handlägger på grund av delegation motiveras i avsnitt 4.5.4.

De problem som uppstår i samband med delegation till tjänsteförslagsnämnd vilken är gemensam för flera fakulteter eller sektioner utvecklas i specialmotiveringen till 51 a §.

Enligt 141 § andra stycket US får fakulteten eller sektionen inhämta yttrande från högst tre sakkunniga i ärende om förslag till tillsättning av tjänst som speciallärare. Behov av att inhämta sådant yttrande föreligger inte när ärendet handläggs i tjänsteförslagsnämnden, eftersom denna nämnd innehåller sakkunniga som utsetts för det särskilda ärendet. Bestämmelse härom har förts in i 51 j § tredje stycket.

69 §

Utredningens förslag till ändring i 69 § har motiverats i avsnitt 4.3.

107 §

1 mom. I 107 § 1 mom. föreslås den ändringen att tjänst som professor eller biträdande professor skall tillsättas efter förslag av tjänsteförslagsnämnden i stället för, som nu, efter förslag av fakultet eller sektion.

2 mom. I 107 § 2 mom. talas om befattning som speciallärare eller utländsk lektor i främmande språk. I samband med förslag till ändring i 140 § har utredningen ändrat befattning som speciallärare till tjänst som speciallärare (se specialmotiveringen till 140 §). För konsekvensens skull bör motsvarande ändring göras i 107 § 2 mom.

109 och 110 §§

Förslaget till 109 § har motiverats i avsnitt 4.4. I 109 och 110 §§ har samtliga behörighetsregler för tjänster som lärare förts samman. Andra stycket i 109 § motsvaras f. n. av 136 §, 138 b § första stycket och 139 c § första och andra styckena. 110 §, som anger att särskilda behörighetsregler kan gälla för vissa tjänster, är f. n. 111 §.

111 §

Förslaget till 111 § är utan ändring hämtat från 139 § första och andra styckena.

112 §

Förslaget till 112 § har motiverats i avsnitt 4.4.

113 §

Denna paragraf innehåller föreskrift om skyldighet att förete personbevis eller jämförbar handling samt erinran om skyldigheten enligt 6 och 7 §§ statstjänstemannastadgan (1965:601) att förete läkarintyg. Motsvarande paragraf har f. n. beteckningen 110 §.

I 114 och 115 §§ har tagits in bestämmelsen om ledigkungörande av tjänst som professor eller biträdande professor. Sådant kungörande skall f. n. ske så snart som möjligt under termin, eller, i fråga om tjänst vars innehavare skall avgå på grund av uppnådd levnadsålder, under februari månad året före den avsedda tidpunkten för avgången (113 § första stycket US). Vid sitt ställningstagande till frågan när kungörandet bör ske har utredningen haft följande utgångspunkter. Kungörandet bör av hänsyn till de sökande ej ske under ferietid. Tjänsten bör om möjligt tillsättas, innan den skall tillträdas. Det får antas att tjänsteförslagsnämnd kommer att utföra huvuddelen av sitt arbete under läsåret. Med dessa utgångspunkter finns det inte skäl att överväga ändring av den regel som f. n. gäller för andra fall än det att föregående innehavare avgår på grund av uppnådd levnadsålder, nämligen att kungörande skall ske så snart som möjligt under termin. Detta gäller således även när föregående innehavare skall avgå med pension i förtid av hälsoskäl eller dylikt.

Vad åter angår tillsättning i fall då föregående innehavare skall avgå med ålderspension är det av intresse, när tidpunkten för avgången blir bestämd. Enligt 31 § statstjänstemannalagen (1965:274) är statstjänsteman skyldig att avgå från tjänsten vid ålder som anges i avtal om statlig pension. Emellertid regleras pensionsvillkoren alltjämt i offentligrättslig ordning, bl. a. i statens allmänna tjänstepensionsreglemente (1959:287) (SPR). För tjänst som professor eller biträdande professor gäller, att pensioneringsperiodens nedre respektive övre gräns infaller vid utgången av det verksamhetsår (redovisningsår) varunder innehavaren uppnår 65 respektive 66 års ålder eller således den 30 juni under ett av två på varandra följande år. Enligt 2 § 2 mom. kungörelsen (1959:420) med tillägsbestämmelser till SPR får avgång med ålderspension ske endast vid pensioneringsperiodens nedre eller övre gräns, om inte avgång vid annan tidpunkt påkallas av nedsatt arbetsförmåga eller medges av vederbörande verksammyndighet i fall när det finnes kunna ske utan men för verksamhetens ändamålsenliga bedrivande. Av 14 § 1 mom. a tillägsbestämmelserna till SPR följer att innehavare av anställning som tillsätts efter sakkunnigförfarande skall inge ansökan om ålderspension ett och ett halvt år före den tidpunkt när avgången avses äga rum. Underlåtenhet att ansöka om ålderspension är dock inte förbunden med annan påföljd än att utbetalningarna av pensionen kan bli försenade. Vill tjänstemannen avgå före pensioneringsperiodens övre gräns, är han skyldig att iakttä uppsägningstid. Uppsägningstiden som regleras i kollektivavtal är för ordinarie tjänster sex månader.

Det finns anledning att antaga att tjänstemän som önskar avgå med pension före pensioneringsperiodens övre gräns bestämmer sig slutligt härför på ett jämförelsevis sent stadium. I vissa fall torde universitetsmyndigheterna inte få slutgiltigt besked om professorns beslut, förrän omkring sex månader före den önskade avgången. Denna omständighet talar för att förfarandet bör inledas så tidigt att tjänsten i flertalet fall kan tillsättas, innan den nedre gränsen för pensioneringsperioden infaller. Å andra sidan bör av hänsyn till de sökande förfarandet inte inledas

onödigt tidigt. Efter övervägande av samtliga omständigheter föreslår utredningen att kungörandet i nu aktuella fall skall ske i januari månad året innan innehavaren av tjänsten uppnår pensioneringsperiodens övre gräns eller, om avgången skall ske tidigare, vid tidpunkt som infaller minst nio månader och högst ett år före den avsedda tidpunkten för avgången. Bestämmelser härom har förts in i 115 § första stycket. I sammanhanget bör även tilläggsbestämmelserna till SPR ändras så att ansökan om ålderspension för innehavare av tjänst som professor eller biträdande professor alltjämt skall ske ett och ett halvt år i förväg även om — som utredningen föreslår — något sakkunnigförfarande i formell mening inte skall förekomma.

Bestämmelserna i förslaget till 114 § och 115 § andra och tredje stycket har f. n. motsvarighet i respektive 114 § första stycket och 113 § andra och tredje styckena.

116 §

Förslaget till 116 § motsvarar i sak nuvarande 118 §.

117 §

Denna paragraf motsvarar nuvarande 115 §, som innehåller regler om att sökande obligatoriskt skall inge vissa handlingar. Det är dock enligt gällande bestämmelser inte förbundet med någon påföljd att inte efterkomma föreskrifterna. Enligt utredningens mening fyller det inte någon funktion att uppställa krav på att vissa merithandlingar obligatoriskt skall inges. Sökanden bör själv kunna bedöma vad han anser vara av betydelse. Om tjänsteförslagsnämnden anser att handlingarna ofullständigt belyser relevanta omständigheter, kan nämnden anmoda sökanden att skriftligen yttra sig i visst avseende eller med stöd av 121 § kalla sökanden att lämna muntliga uppgifter inför nämnden. I ett avseende föreslår emellertid utredningen en skyldighet att inkomma med uppgifter: sökanden skall ge in en kortfattad skriftlig redogörelse för sin vetenskapliga och pedagogiska verksamhet. Detta förslag utvecklas närmare i avsnitt 4.4. F. n. uppställs krav på att i tryck utgivna vetenskapliga arbeten alltid skall inges och på att därvid skall anges om sådant arbete författas tillsammans med annan. Sistnämnda krav omfattas enligt förslaget av kraven på en redogörelse för den vetenskapliga verksamheten.

F. n. skall i princip samtliga åberopade handlingar ges in i fyra exemplar. Denna ordning är motiverad i fråga om de vetenskapliga arbetena, så att de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna kan få var sitt exemplar. I fråga om övriga handlingar bedömer utredningen det vara överflödigt att kräva mer än ett exemplar.

118 §

I avsnitt 4.7 har utredningen föreslagit att sökandena skall få ge in handlingar inom tre veckor från ansökningstidens utgång. Bestämmelser

här om har skrivits in i 118 §. Sökande som vill utnyttja nämnda möjlighet skall självfallet enligt vanliga regler komma in med ansökan inom ansökningstiden. I denna paragraf föreskrivs vidare att han före ansökningstidens utgång skall anmäla vilka handlingar han avser att inge. Genom en sådan anmälan ökar tjänsteförslagsnämndens möjligheter att på ett tidigt stadium planera sitt arbete.

119 §

I förevarande paragraf regleras den i avsnitt 4.6 föreslagna möjligheten för tjänsteförslagsnämnden att inbjuda viss person att söka tjänsten. De föreslagna reglerna omfattar efter ordalagen inte det fallet att en person självmant sökt tjänsten men ansökningen kommit in efter ansökningstidens utgång. Uppenbarligen är detta emellertid en situation som måste beaktas vid reglernas tillämpning. I den allmänna motiveringen har understrukits, att det enligt allmänna rättsgrundsatser måste anses stå tjänsteförslagsnämnden fritt att i vissa fall föreslå en sökande till tjänsten utan hinder av att hans ansökning kommit in för sent. Om ansökningen tas upp till prövning i en sådan situation, bör den vid tillämpning av 119 § jämföras med en ansökning som kommit in inom föreskriven tid. Uppkommer då frågan om att inbjuda viss person att söka tjänsten, skall alltså förutsättningarna för denna inbjudan bedömas enligt paragrafens andra stycke.

120 §

Förslaget till 120 § behandlas i avsnitt 4.5.6. Paragrafen inleds med en föreskrift om skyndsamt handläggning av ärenden om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor. Vidare anges att tjänsteförslagsnämnden bör avge sitt förslag senast tre månader efter utgången av den ursprungliga ansökningstiden.

Andra stycket innehåller bestämmelser om skyldighet att till rektorsämbetet anmäla om förslag inte avges inom tremånaderstiden. Sådan anmälan skall också innehålla uppgift om skälen till dröjsmålet.

121 §

Denna paragraf innehåller bestämmelser om specialsakkunniga samt om lärarprov och om intervju med sökande. Den förstnämnda frågan har behandlats i avsnitt 4.5.5. I fråga om lärarprov och intervju med sökande hänvisas till utredningens förslag i avsnitt 4.8.

122 §

De i första stycket av förevarande paragraf upptagna reglerna om tjänsteförslagsnämndens förslag har närmare motiverats i avsnitt 4.5.7.

Bestämmelserna i paragrafens andra stycke om motivering av tjänsteförslagsnämndens beslut gäller i stället för 17 § första stycket 1 och 2 förvaltningslagen (1971:290). Från rättssäkerhetssynpunkt är det av stor

vikt att de avgörande skälen redovisas noggrant. Detta betyder emellertid inte att man behöver ta med detaljerade redogörelser för åberopade skrifter och sakförhållanden. Det är de avgörande punkterna som skall komma fram i motiveringen. Denna bör därför i många fall kunna göras ganska kortfattad – särskilt när ärendet bedöms som enkelt och klart.

123 §

Att tjänsteförslagsnämndens förslag skall överlämnas direkt till Kungl. Maj:t har motiverats i avsnitt 4.5.3.

137, 138 b, 139 c och 140 §§

De i 117 § första stycket föreslagna reglerna om vilka handlingar som skall fogas vid ansökan har ansetts böra gälla även i fråga om ansökningar till tjänster som universitetslektor, docent, forskarassistent och speciallärare.

Enligt nuvarande lydelse av 140 § tillsätts befattning som speciallärare efter ansökan eller efter kallelse. I fråga om kallelse gäller bestämmelserna om tillsättning av tjänst som professor i tillämpliga delar. Med hänsyn till utredningens förslag att kallelseinstitutet i fråga om professorstjänster skall ersättas av en möjlighet att inbjuda viss person att anmäla sig som sökande bör motsvarande ändring göras i fråga om tjänst som speciallärare. Eftersom specialläraryrket är en tjänst i statstjänstemannalagens mening har i detta sammanhang ordet befattning bytts ut mot tjänst.

142 §

Vad som anförts i fråga om ansökan och inbjudan till tjänst som speciallärare äger tillämpning också i fråga om tjänst som director musices.

144 §

Den föreslagna nya dispositionen av bestämmelserna om tjänstetillsättning m. m. föranleder ändring i de i 144 § upptagna paragrafhänvisningarna. Någon ändring i sak är icke avsedd.

Ikraftträdandebestämmelserna

Huvudlinjerna i en reform av förfarandet vid professorstillsättning torde på lämpligt sätt böra redovisas för riksdagen. Detta kan uppenbarligen inte ske förrän vid 1974 års riksdag. Den lämpligaste tidpunkten för ikraftträdandet av reformen är ett årsskifte, bl. a. med hänsyn till reglerna om ledigkungörande av tjänster. Utredningen föreslår därför, att reformen skall träda i kraft den 1 januari 1975.

Fasta ledamöter i tjänsteförslagsnämnd samt arbetstagare och studerande som avses i 51 e § och ersättare för dem bör, med tillämpning av de föreslagna nya reglerna, utses redan i slutet av 1974.

De nya bestämmelserna bör av uppenbara skäl tillämpas endast i fråga om tjänster som kungörs lediga efter bestämmelsernas ikraftträdande.

5.2 Förslaget till kungörelse om ändring i JHS

Förslaget till ändring i JHS är utformat på motsvarande sätt som förslaget till ändring i US; vad som anförts i det föregående i specialmotiveringen gäller därför i tillämpliga delar för de föreslagna bestämmelserna om jordbrukets högskolor. I endast ett avseende föreslår utredningen ändringar i JHS som inte har motsvarighet i fråga om universiteten. Avvikelsen gäller tillsättning av tjänster som statsagronom och statshortonom vid lantbrukshögskolan samt statsveterinär vid veterinärhögskolan. För dessa tjänster gäller f. n. samma behörighetsregler som för tjänster som biträdande professor och i stort sett samma befordringsgrunder som för tjänster som professor och biträdande professor. Även reglerna om tillsättning överensstämmer med dem som gäller i fråga om professors-tjänster, dock med den inskränkningen att de uppgifter som i fråga om professorstjänster ankommer på lärarkollegiet vid tillsättning av tjänst som statsagronom eller statshortonom i stället skall utföras av kollegienämnden vid lantbrukshögskolan.

Tjänsterna som statsagronom, statshortonom och statsveterinär skiljer sig från tjänster som professor och biträdande professor främst därigenom att de inte medför undervisningsskyldighet. Med de inskränkningar som föranleds av denna skillnad bör de av utredningen föreslagna reglerna för tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor även gälla i fråga om tillsättning av tjänst som statsagronom, statshortonom eller statsveterinär. De bägge ledamöter i tjänsteförslagsnämnden som vid veterinärhögskolan väljs av utbildningsnämnden bör därvid ersättas av två ledamöter valda av lärarkollegiet. Vid lantbrukshögskolan bör såväl de ledamöter vilka annars väljs av utbildningsnämnden som de vetenskapligt sakkunniga ledamöterna utses av kollegienämnden.

Ett ytterligare påpekande bör göras. I 122 § JHS föreskrivs för närvarande att för universiteten gällande bestämmelser om kompetensfordringar m. m. i fråga om docent, speciallärare, forskarassistent, universitetsadjunkt, assistent eller amanuens i tillämpliga delar gäller i fråga om sådan befattningshavare vid jordbrukets högskolor. I utredningens förslag behandlas i 122 § endast tillsättningsreglerna, medan behörighetsreglerna och befordringsgrunderna — liksom i förslaget till US — behandlas i ett sammanhang (114–119 §§). Detta leder till den formella skillnaden att förändringar av bestämmelserna om behörighet och befordring för ifrågavarande tjänster inom universitetsväsendet — liksom eventuella bestämmelser som meddelas vid sidan av US (jfr nuvarande 111 § US, förslaget till 112 § tredje stycket US samt 116 § och 118 § tredje stycket JHS) — inte automatiskt kommer att gälla även jordbrukets högskolor.

Tre olika slag av kostnader är direkt hänförliga till det nuvarande förfarandet vid tillsättning av professorstjänster vid universitet och högskolor.

Ersättning för utfört sakkunniguppdrag utgår i form av arvode med högst 4 000 kronor.¹ Den som innehar statlig tjänst eller tjänst vid Handelshögskolan i Stockholm kan alternativt, efter eget val, få ersättning för mistade avlöningsförmåner under högst sex veckors tjänstledighet för sakkunniguppdraget. Den som är tjänstledig för uppdraget under kortare tid än sex veckor kan, utöver ersättning för mistade avlöningsförmåner under tjänstledigheten, få arvode med belopp som svarar mot den del av tiden som han inte varit tjänstledig. Till specialsakkunnig utgår arvode med högst 1 500 kronor eller ersättning för mistade avlöningsförmåner under högst tre veckors tjänstledighet.

Resekostnadsersättning och traktamente till sakkunnig utgår enligt allmänna resereglementet. Ersättning av detta slag blir aktuell i samband med dels föreskrivet samråd mellan de sakkunniga, dels lärarprov. Traktamente för tid för samråd utgår för högst två dagar.

De två nu berörda slagen av kostnader bestrids från ett särskilt förslagsanslag: Ersättning åt sakkunniga i befodringsärenden. Den totala belastningen på detta anslag, som emellertid täcker kostnader avseende även andra tjänstetillsättningar än de här aktuella, var budgetåret 1972/73 ca 3 310 000 kronor. Det har inte varit möjligt för utredningen att urskilja den andel av de totala kostnaderna som gäller ersättning i samband med tillsättning av professorstjänster vid läroanstalterna inom UKÄ-området och vid jordbrukets högskolor. Det synes dock klart att huvuddelen av kostnaderna under anslaget avser tillsättning av sådana tjänster. Det kan nämnas att antalet tillsättningsärenden av detta slag de senaste åren uppgått till omkring 70 per år.

Det kan antas att kostnaden per ärende i regel ligger någonstans mellan 15 000 och 40 000 kronor. Härav avser då normalt omkring 1 000 kronor resekostnadsersättning och traktamente och återstoden sålunda arvoden eller ersättning för mistade avlöningsförmåner. Den reella

¹ För ersättning till sakkunnig som yttrat sig över kallelseförslag gäller särbestämmelser.

kostnaden skiftar förhållandevis mycket mellan dessa två ersättningsformer. Mot arvodesbeloppets 4 000 kronor svarar sålunda en kostnad av ca 13 000 kronor i samband med ersättning för mistade avlöningsförmåner under sex veckors tjänstledighet.

Resekostnadsersättning och traktamente till sökande kan utgå i samband med lärarprov. Kungörelsen (1971:868) om ersättning för kostnader i samband med anställningsintervju m. m. äger härvid tillämpning. Ifrågavarande kostnader bestrids från resp. driftkostnadsanslag. Med hänsyn till dessa anslags karaktär har utredningen inte kunnat få fram uppgifter om kostnadernas storlek.

Till de nämnda tre slagen av kostnader kommer — de inte heller direkt urskiljbara — lönekostnaderna för den personal som på olika nivåer är engagerad i handläggningen av professorstillsättningsärenden, inom de lokala universitets- och högskoleförvaltningarna, inom UKÄ och i Kungl. Maj:ts kansli. Exempelvis kan ärendegruppen i fråga uppskattas ta i anspråk handläggarresurser inom UKÄ motsvarande ett personårs insatser på kvalificerad nivå.

Av intresse i sammanhanget är också det arbete och den tid som professorer och biträdande professorer i sin egenskap av ledamöter av fakulteter och sektioner måste lägga ned i tillsättningsärenden. Genom att ledamotskap i fakultet/sektion är kopplat till innehav av vissa lärartjänster och inte arvoderat i särskild ordning — utom i fråga om uppdragstillägg till dekanus — blir det här inte fråga om några direkta kostnader, synliga i statsbudgeten. De insatser som görs måste emellertid — mot bakgrund av det delvis mycket stora antalet ledamöter i fakulteter/sektioner — sammantagna anses ha en avsevärd omfattning.

När det gäller kostnaderna för det i det föregående förordade reformerade tillsättningsförfarandet i förhållande till nuvarande kostnader för motsvarande ändamål vill utredningen inledningsvis framhålla följande.

Beträffande ersättning till ledamöter i tjänsteförslagsnämnden m. m. förutsätter utredningen att i vanlig ordning överläggningar med berörda organisationer kommer att äga rum i samband med ett genomförande av utredningens förslag. Utredningen anser det med hänsyn härtill inte lämpligt att konkret diskutera ersättningarnas storlek. Samtidigt är hithörande frågor av stor betydelse för bedömning av de kostnadsmässiga konsekvenserna av den föreslagna ordningen. Då utredningen i det följande diskuterar dessa konsekvenser, måste utredningen av naturliga skäl utgå från de nuvarande kostnaderna för motsvarande ändamål och relatera sina överväganden till dem. Detta innebär emellertid inga ställningstaganden till ersättningarnas absoluta storlek.

En huvudpunkt i utredningens förslag är att formerna för handläggning av professorstillsättningsärenden skall kunna anpassas efter de krav som varje enskilt ärende ställer. Exempelvis kan erinras om att en betydande frihet föreslås för tjänsteförslagsnämnden att själv välja arbetsformer m. m. I detta perspektiv ser utredningen det som naturligt att också de kostnader tillsättningsärendena föranleder kommer att variera. Såväl när det gäller ersättning i form av arvode eller motsvarande som beträffande resekostnadsersättning och traktamenten m. m. bör därför de lokala

myndigheterna i framtiden ha en viss frihet att disponera de för ändamålet tillgängliga medlen med hänsyn till förutsättningarna i det enskilda fallet. Utredningen återkommer till hithörande frågor i samband med att den närmare granskar olika slag av kostnader i det föreslagna röförfarandet.

Vid bedömning av frågan om *ersättning för uppdrag som ledamot i tjänsteförslagsnämnd* är det naturligt att skilja ut tre olika grupper av ledamöter, nämligen dekanus, de särskilda vetenskapligt sakkunniga ledamöterna samt övriga ledamöter.

Fakultetens eller sektionens *dekanus* skall enligt förslaget vara självskriven ordförande i tjänsteförslagsnämnden liksom han f. n. är i bl. a. utbildningsnämnden. Ordförandeskap av detta slag torde få ses som en del av de samlade uppgifterna för dekanus och får beaktas i samband med att uppdragstillägg till dekanus fastställs.

Enligt utredningens förslag skall fakulteten/sektionen, om dekanus önskar bli befriad från uppdraget, kunna välja annan ledamot att som ordförande leda nämndens arbete. Samma möjlighet föreligger f. n. i fråga om utbildningsnämnd. Utredningen anser det naturligt att frågan om ersättning till sådan ordförande i tjänsteförslagsnämnd, som inte är dekanus, löses på samma sätt som motsvarande fråga beträffande utbildningsnämnd.

De *särskilda vetenskapligt sakkunniga ledamöterna* i tjänsteförslagsnämnden kommer i princip att motsvara de nuvarande sakkunniga. Till dessa utgår, som nämnts, ersättning i form av arvode eller ersättning för mistade avlöningsförmåner. När det gäller formerna för ersättning har utredningen här inte funnit anledning att aktualisera några förändringar. Utredningen utgår sålunda från att de två nämnda alternativa ersättningsformerna skall finnas även i ett reformerat förfarande.

Det är vanskligt att mera generellt bedöma de krav som kommer att ställas på de vetenskapligt sakkunniga jämfört med de motsvarande krav som dagens förfarande ställer. Omständigheter som kan sägas öka kraven är att de sakkunniga blir ledamöter i det organ som skall fungera som lokal förslagsmyndighet och att detta organ kan antas bli forum för ett slag av diskussioner som de sakkunniga f. n. inte behöver deltaga i. Å andra sidan bortfaller enligt utredningens förslag de stadgade kraven på utlåtanden från varje sakkunnig om varje sökandes kompetens och på angivande av den ordning i vilken de sökande bör komma i fråga till tjänsten.

Utredningen gör den sammanfattande bedömningen att kraven på de sakkunniga i varje fall inte kommer att förändras i den riktningen att det i sig motiverar någon generell ökning av ersättningens nuvarande storlek. Det bör emellertid beaktas att vad som ovan sagts om att kraven kommer att variera från ärende till ärende torde vara särskilt relevant just i fråga om de särskilda vetenskapligt sakkunniga ledamöternas insatser. Det bör därför vara möjligt att differentiera ersättningen till dessa ledamöter.

Utredningen har inte ansett det lämpligt att på detta stadium utforma något mera konkret förslag till regelsystem. Det synes emellertid rimligt att ersättningen får sin utgångspunkt i en gruppering av tillsättningsärendena – och därmed ersättningens storlek – efter olika omständig-

heter av betydelse för handläggningen. Vederbörande konsistorium (motsvarande) bör då besluta till vilken grupp varje enskilt tillsättningsärende skall hänföras. I varje ärende torde böra utgå ett fast arvode, eventuellt utbytt mot ersättning för mistad lön under en tids tjänstledighet, till var och en av de särskilda vetenskapligt sakkunniga. Härutöver bör finnas möjlighet att inom vissa ramar ytterligare ersätta den som gör särskilt stora insatser, exempelvis genom att författa mera omfattande skriftligt underlag för tjänsteförslagsnämndens överväganden.

Utredningen anser sig som nämnts inte böra gå in på ersättningsbeloppens storlek. Det kan emellertid påpekas att ett ersättningssystem av antytt slag även inom ramen för i huvudsak oförändrade genomsnittskostnader per ärende för sakkunnigersättning bör medge en högre maximal ersättning än den nuvarande. En differentiering bör alltså göra det möjligt att höja ersättningen i de mest komplicerade tillsättningsärendena.

När det gäller ersättning till *övriga ledamöter* i tjänsteförslagsnämnden är det enligt utredningens uppfattning naturligt att anknyta till de ersättningsprinciper som kan komma att gälla för andra beslutande universitets- och högskoleorgan med särskilt utsedda ledamöter. Ledamot av utbildningsnämnd vid läroanstalter inom UKÄ-området och vid jordbrukets högskolor, utom dekanus (motsvarande), har f. n. ett fast arvode per år. Härutöver disponerar resp. läroanstalt för varje nämnd ett visst belopp till särskilda arvoden. Detta belopp skall fördelas med utgångspunkt i de insatser som utbildningsnämndens ledamöter gjort i nämndarbetet.

En direkt motsvarande ordning är knappast lämplig i fråga om ersättning till de fasta ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden utöver dekanus. Det synes sålunda här, med hänsyn till att belastningen på tjänsteförslagsnämnderna kommer att variera mycket från år till år, nödvändigt att knyta ett fast arvode till ärende och inte till verksamhetsår. Sjalva principen med ett fast och ett rörligt arvodesbelopp bör emellertid vara ändamålsenlig även i detta fall.

De företrädare för studerande och anställda som enligt utredningens förslag skall ha rätt att deltaga i tjänsteförslagsnämndens sammanträden kommer inte att ha samma ansvar för ärendenas handläggning som nämndens ledamöter. Det synes därmed inte motiverat att ge dem ersättning i samma former. Samtidigt är det emellertid enligt utredningens mening rimligt att de genom arvoden, lämpligen baserade på närvaro vid och förberedelser för sammanträden, kompenseras för sin medverkan i nämndens arbete.

En sammanfattande bedömning av konsekvenserna av utredningens förslag när det gäller ersättning till ledamöter i lokala förslagsorgan visar följande. I fråga om ordföranden och de särskilda vetenskapligt sakkunniga ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden bör i stort inte någon ändring i förhållande till nuvarande kostnader för motsvarande ändamål bli aktuell. Ett införande av arvoden till de fasta ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden utom dekanus och av sammanträdesarvoden till de närvaroberättigade företrädarna för anställda och studerande kommer däremot att innebära en ökning av de direkta kostnaderna. Denna ökning förenas

emellertid med att de allra flesta av fakulteternas/sektionernas ledamöter helt befrias från medverkan i handläggningen av tillsättningsärenden och i motsvarande mån får tid för andra uppgifter. I realiteten måste denna förändring ses som en — sammantaget — icke obetydlig förstärkning av resurserna för vetenskapligt arbete. Det är enligt utredningens bedömning väsentligt att betrakta den budgetmässiga kostnadsökningen i detta vidare perspektiv.

Beträffande *resekostnadsersättning och traktamente till tjänsteförslagsnämndens ledamöter* kan konstateras att sådan ersättning i det föreslagna förfarandet blir aktuell endast för de ledamöter som hämtas utifrån, dvs. enligt utredningens förslag normalt två eller samtliga tre särskilda vetenskapligt sakkunniga ledamöter. Någon anledning att anta att frekvensen inom resp. utom den berörda läroanstalten hämtade sakkunniga skulle förändras i förhållande till nuvarande praxis finns inte. Däremot ändrar det föreslagna förfarandet delvis förutsättningarna för antalet resor m. m. för de utifrån hämtade.

I det nuvarande förfarandet fordras sålunda normalt endast en resa, nämligen till det obligatoriska lärarprovet och det i samband därmed förekommande obligatoriska samrådet mellan de sakkunniga. I det av utredningen föreslagna förfarandet kommer lärarprov inte att vara obligatoriskt. Å andra sidan kommer samrådet mellan de sakkunniga att ersättas av deltagande i de sammanträden som tjänsteförslagsnämnden måste hålla för att kunna behandla tillsättningsärendet i fråga. Som framgått i det föregående räknar utredningen med att det normalt kommer att fordras två eller tre sammanträden med nämnden i varje ärende. En ökning av resefrekvensen och därmed av rese- och traktamentskostnaderna för de sakkunniga torde sålunda svårligen kunna undvikas.

Å andra sidan kan konstateras att utgifterna för *resekostnadsersättning och traktamente till sökande* rimligen kommer att minska genom att det obligatoriska lärarprovet bortfaller. Visserligen skall tjänsteförslagsnämnden enligt utredningens förslag kunna besluta att lärarprov skall hållas och också kunna kalla sökande till nämndens sammanträden för att ge upplysningar. Det finns emellertid inte anledning att anta att nämnden kommer att utnyttja dessa möjligheter i varje ärende eller i fråga om samtliga sökande.

Det bör vara naturligt att — såsom f. n. är fallet — bestämmelser meddelas rörande ett högsta antal dagar för vilket resekostnads- och traktamentsersättning utgår till berörda personer.

Sammantaget är det troligt att det föreslagna förfarandet kommer att ställa något ökade krav på medel för resekostnadsersättning och traktamenten. Utgifterna för dessa ändamål utgör emellertid — och kommer med här angivna utgångspunkter också i framtiden att utgöra — en förhållandevis liten del av de totala utgifterna för varje tillsättningsärende. En begränsad ökning av dem får enligt utredningens bedömning ses som ett nödvändigt och lågt pris för den föreslagna ordningen med de fördelar den erbjuder i form av effektivare handläggning av ärendena i fråga.

Vad gäller insatser av administrativ personal i tillsättningsärendena gör

utredningen följande bedömning. Ett genomförande av förslaget att professorstillsättningsärendena inom UKÄ-området normalt skall gå från tjänsteförslagsnämnden direkt till Kungl. Maj:t leder till en minskning av UKÄ:s behov av personalresurser för handläggning av ärenden av detta slag (jfrs.115 ovan). Det bör emellertid beaktas att UKÄ alltjämt kan komma att engageras i besvärärenden o. d. När det gäller de lokala universitets- och högskoleförvaltningarna torde inga större förändringar av kraven på insatser bli aktuella. Nämnas kan dock att den föreslagna ordningen bör innebära vissa besparingar på expenssidan genom att tjänsteförslagsnämnderna till sin omfattning blir avsevärt mindre än flertalet nuvarande förslagsorgan, fakulteter och sektioner.

Avslutningsvis vill utredningen framhålla att enligt dess mening kostnaderna för professorstillsättningsärenden i princip bör ses som ett slag av kostnader bland många i läroanstalternas forsknings- och utbildningsverksamhet. Samma skäl som föranledde att man för några år sedan avskaffade det särskilda anslaget för bidrag till framställning av doktorsavhandlingar — också den ett reguljärt inslag i forsknings- och utbildningsverksamheten — och i stället beräknade medel för detta ändamål under de fakultetsvis anvisade driftkostnadsanslagen synes sålunda tala för att även den del av läroanstalternas drift som tillsättningsförfarandet utgör bekostas från utbildnings- och forskningsanslagen. Med hänsyn till de överväganden rörande anslagssystemet inom universitetsområdet som pågår dels inom ramen för utrednings- och försöksverksamheten med programbudgetering, dels i anslutning till U 68:s förslag har utredningen emellertid inte velat lägga fram något direkt förslag i anslagsfrågan. Utredningen förordar emellertid att frågan övervägs närmare i nämnda sammanhang.

Särskilda yttranden

Särskilt yttrande av Sten Ahrland, Sten Marcusson och Carl G. Schmiterlöw:

Vi kan i huvudsak instämma i utredningens förslag och överväganden. Det har länge varit ett starkt uttalat önskemål från berörda grupper om ett reformerat tillvägagångssätt vid tillsättning av professurer m. fl. likartade tjänster. De primära önskemålen har gällt: dels en förkortad tid för tillsättningsproceduren, dels en kvalitativ förbättring av denna. Vi anser att utredningens förslag verkar i den önskade riktningen. Det är dock vår mening att utredningen i fråga om mandattidens längd för vissa av tjänsteförslagsnämndens ledamöter presenterat ett förslag, som inte överensstämmer med målsättningen: att på bästa sätt förenkla och förbättra förfarandet vid professorstillsättningar.

Vad avser tjänsteförslagsnämndens sammansättning föreslår utredningen att i den skall ingå fakultetens/sektionens dekanus, en ledamot utsedd av fakultet/sektion och två ledamöter utsedda av utbildningsnämnden, utsedda för tre år, samt tre vetenskapligt sakkunniga, utsedda för varje ärende. Vi anser till skillnad från utredningen att de tre ledamöter som föreslås valda av fakultet/sektion samt utbildningsnämnd i likhet med de sakkunniga bör utses för varje ärende.

Den typ av tjänstetillsättningsärenden det här är fråga om är av speciell natur och det fordras speciella kunskaper och erfarenheter för deras bedömning, ett förhållande som torde vara oomstritt. Enligt vår mening bör därför ledamöterna i tjänsteförslagsnämnden utses så att de för varje befodringsärende besitter största möjliga insikt och sakkunskap. Detta för att de på rätt sätt skall kunna sätta sig in i ärendet och kunna tillgodogöra sig de sakkunniga ledamöternas omdömen om de sökande. För de organ, fakultet/sektion och utbildningsnämnd, som skall utse de ledamöter som det här är fråga om och vilka tillika har det lokala ansvaret för utbildning och forskning, måste det vara angeläget att i varje enskilt ärende kunna disponera de krafter som fyller de högsta anspråken på sakkunskap och erfarenhet.

Det är givetvis ett berättigat krav att tjänsteförslagsnämnden behandlar olika tillsättningsärenden på i princip likartat sätt, såväl ur saklig som formell synpunkt. Denna kontinuitet i nämndens arbetssätt torde på tillfredsställande sätt säkras genom att dekanus fungerar som permanent ordförande.

Den treåriga mandattiden för de av utbildningsnämnden valda ledamöterna synes oss särskilt betänkelig med tanke på att utbildnings-

nämnden själv har en mandattid på blott ett år. Enligt utredningsmannens förslag skulle således endast var tredje utbildningsnämnd få tillfälle att utse ledamöter i tjänsteförslagsnämnd.

All erfarenhet talar för att man som regel utser mer lämpade personer om man vet vad valet gäller än om man inte vet det. Med tanke på den särställning de här aktuella tjänstetillsättningsfrågorna kan sägas inta är det befogat att ägna stor omsorg åt sammansättningen av tjänsteförslagsnämnden. Det är också lättare att undvika jäviga ledamöter om valen sker för varje särskilt ärende. Enligt vår uppfattning föreligger det inte heller någon risk att vårt förslag skulle medföra en förlängd handläggningstid för tillsättningsärendena, eftersom utbildningsnämndens utseende av ledamöter kan ske parallellt med fakultetens/sektionens val av sakkunniga.

Utses ledamöter med fast mandattid, vilken dessutom göres så lång som tre år, så kommer de att få på sin lott ärenden som de är mindre väl skickade att avgöra. Man konserverar på detta sätt en av de olyckligaste sidorna i det nuvarande systemet, nämligen att personer ex officio tvingas ta ställning i ärenden som de behärskar mindre väl.

Med den av oss föreslagna ordningen vinner man ytterligare en fördel som ej är av ringa betydelse. Vid behandlingen av besvärärenden skall man garanteras att dessa kom att behandlas av en nämnd med samma sammansättning som den som avgav det ursprungliga förslaget. Detta måste vara en avsevärd fördel både beträffande sakbehandlingen och tidsåtgången för besvärärenden.

Utredningen har enligt vår uppfattning inte tillräckligt beaktat dessa kvalitativa synpunkter som sammanhänger med att ärenden av detta slag ställer särskilda krav på bedömare. Vi kan därför inte biträda förslaget i den del som avser mandattiden för de ledamöter som utses av fakultet/sektion och utbildningsnämnd. Vi föreslår i stället att de av fakulteten/sektionen och utbildningsnämnden utsedda ledamöterna av tjänsteförslagsnämnden utses för varje ärende.

Särskilt yttrande av Lars G. Nilsson:

I ärenden om tillsättning av tjänst som professor eller biträdande professor bör enligt utredningens direktiv lokala synpunkter alltid inhämtas. I detta sammanhang har den sakkunnige särskilt haft att pröva önskemålen att skilda personalgrupper och de studerande får framföra synpunkter, innan förslaget avges. För att tillmötesgå detta berättigade krav hade det naturliga enligt min uppfattning varit att ge företrädare för de anställda och de studerande fullvärdigt ledamotskap i den av utredningsmannen föreslagna tjänsteförslagsnämnden. Efter utbildningsutskottets av riksdagen godkända uttalande (UbU 1972:4 s 10) har emellertid en sådan lösning inte bedömts vara möjlig. Utredningsmannen föreslår därför i stället att företrädare för de anställda ges rätt att närvara vid tjänsteförslagsnämndens sammanträden och delta i överläggningarna men ej i besluten.

Då det gäller frågan om de anställdas representation i tjänsteförslagsnämnden, är det viktigt att hålla i minnet att de anställda inom

universitets- och högskolesektorn utgör en mycket heterogen grupp, som valt att tillvarata sina intressen genom skilda fackliga organisationer. Företrädare för de anställda skall självfallet utses genom de lokala fackliga organisationerna. Förvaltningsdemokrati och personalinflytande är fackliga frågor. Inga andra än de fackliga organisationerna kan påta sig ansvar för denna verksamhet. Denna principiella uppfattning har inte heller ifrågasatts i något annat sammanhang. Om önskemålet att skilda personalgrupper skall få framföra synpunkter skall tillgodoses, kan huvudregeln emellertid inte vara, att detta skall ske genom en representant, vilket utredningsmannen föreslår. En enda person har inga rimliga förutsättningar att företräda samtliga personalkategorier. De anställda utgör inte en så homogen grupp att de har en gemensam uppfattning i de ärenden tjänsteförslagsnämnden handlägger. En uppenbar svårighet är vidare att denna enda representant saknar ett naturligt referensorgan att vända sig till.

Enligt min uppfattning bör de anställda representeras av tre företrädare. På så sätt skapas utrymme för en företrädare för var och en av de grupperingar som finns inom de tre stora fackliga huvudorganisationerna inom universitets- och högskolesektorn. Det bör sedan överlämnas åt organisationerna att själva avgöra om och hur de vill utnyttja denna möjlighet till representation.

Utredningsmannen tycks vara medveten om de problem som kan uppkomma med endast en representant och föreslår därför att, om de fackliga organisationerna inte kan enas om en gemensam representant, så bör antalet representanter utan beslutanderätt kunna ökas. Dock bör inte fler än tre representanter förekomma. Beslut om utökning skall fattas av konsistoriet efter det att berörda organisationer, fakulteten/sektionen och utbildningsnämnden beretts tillfälle att yttra sig. Denna omständliga procedur, som med all sannolikhet kommer att bli regel undviks med mitt förslag. Dessutom befrias rektorsämbetena från vissa känsliga bedömningsfrågor.

Ökningen av antalet representanter för de anställda från en till tre kan knappast få några nämnvärda konsekvenser för tjänsteförslagsnämndens effektivitet och påverkar inte heller majoritetsförhållandet. Skulle mot all förmodan nämndens effektivitet ändå påverkas negativt, är detta av underordnad betydelse jämfört med de fördelar man i övrigt uppnår. Om antalet ledamöter i nämnden bedöms vara för stort, bör man enligt min uppfattning på nytt granska motiven för att låta fakulteten representeras av två ledamöter.

1 Allmänt

Det akademiska befordringsväsendet har ofta kritiserats kraftigt och rönt en uppmärksamhet som kanske inte alltid gjort systemet rättvisa. Det kan mot denna bakgrund synas egendomligt att några genomgripande reformer vad gäller tillsättning av professorer – senare även biträdande professorer (motsv) – inte skett på nära etthundra år. Tillsättningen av akademiska lärartjänster reglerades för första gången utförligare i och med 1852 års universitetsstatuter. De två största förändringar som skett sedan dess genomfördes när sakkunnigförfarandet tillkom genom 1876 års statuter varvid också möjlighet till regelrätt kallelse gavs.

De reformer som tillkommit senare har varit av mera teknisk natur och har ofta haft sin grund i den starka ökningen av antalet tjänster och i uppkomsten av allt mera vetenskapligt heterogena fakulteter eller sektioner. Naturligtvis har även en rad organisatoriska förändringar i universitets- och högskoleorganisationen fått konsekvenser för handläggningen av tillsättningsärenden.

Införandet år 1908 av "skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning" som subsidiär befordringsgrund och borttagande år 1941 av tjänsteålder som befordringsgrund vid avgörande mellan två i andra avseenden likställda sökande kan dock anses ha haft principiella bevekelsegrunder.

2 Tillsättningsförfarandet före 1852

Tillsättningen av professorer var före 1852 års universitetsstatuter mycket lösligt reglerad. Konsistoriet avgav förslag till innehavare av tjänst efter att ha hört fakulteten. Till en början synes detta inte ha inneburit någon skyldighet att uppföra mer än *en* person på förslag. Detta förslag skulle vara enhälligt. I 1655 års konstitutioner för Uppsala universitet sägs dock uttryckligen att flera kan föreslås liksom att alla dessa skall speciminera för ämbetet.

Konsistoriets förslag inlämnades till Kungl. Maj:t, som hade att stadfästa, konfirmera och utnämna innehavare. Det är oklart i vad mån Kungl. Maj:t hade formell rätt att utnämna en person, vilken inte tagits upp på förslag, men det är känt att så skett. I vissa fall har Kungl. Maj:t t. o. m. underlåtit att avvakta konsistoriets förslag. Det förekom också att Kungl. Maj:t själv tog initiativet till att ge en förtjänt person en tjänst som professor.

Befordringsgrund för tjänst som professor var vetenskaplig skicklighet. I förarbetena till 1626 års konstitutioner talas om att presumtiva professorer kunde förhöras inför konsistoriet och dessutom disputeras inför kanslern, ärkebiskopen och "andre gode, lärde män". Något ansökningsförfarande tycks inte ha förekommit och med tanke på det akademiska samhällets ringa storlek kan det inte ha inneburit några svårigheter för fakultet och konsistorium att skaffa sig en överblick över vilka som kunde komma i fråga för ett professorsämbete.

1655 års konstitutioner föreskriver att fakultetens ledamöter sinsemellan skall överlägga om vem som kunde anses lämplig för en ledig professur. Dekanus förefaller ha haft stor makt och det var han, snarare än fakulteten, som anmälde till rektor vem som fakulteten slutligen funnit skickad att inträda i dess krets.

3 Tillsättningsförfarandet enligt 1852 års statuter

De nya statuterna av 1852 synes i stor utsträckning bygga på de över tvåhundra år gamla konstitutionernas huvudprinciper och på den praxis som tydligt utvecklats under denna tid. De viktigaste förändringarna hade sin grund i examens- och nationsväsendets omgestaltning, ökningen av antalet lärostolar och fördelningen dememellan.

Tjänst som professor tillsattes fortfarande av Kungl. Maj:t på förslag av konsistoriet, som inhämtat yttrande från vederbörande fakultet.

Vid avgivande av förslag fick inte andra grunder åberopas än graden av vetenskaplig skicklighet. Vid avgörande mellan två eller flera sökande, som i annat avseende var likställda, fick dock tjänsteålder "i övervägande tagas".

Sökanden kunde erhålla nittio dagars specimenstid och — om giltiga skäl kunde anföras — ytterligare nittio dagar. Under denna tid kunde sökande "genom lärdomsprof sin skicklighet ytterligare ådagalägga". Detta lärdomsprov skulle bestå av en akademisk disputation och två föreläsningar, varav den ena över självvalt och den andra över förelagt ämne.

Efter specimenstidens utgång överlämnade konsistoriet handlingarna till vederbörande fakultet.

Fakultetsledamöterna hade att var för sig yttra sig dels över de "lärdomsprof" som eventuellt avlagts under specimenstiden, dels över de vetenskapliga skrifter och andra "lärdomsbevis" som sökanden företett. Med anförande av skäl skulle därvid varje fakultetsledamot uttala om sökande — en eller flera — ansågs kompetent för tjänsten. Efter omröstning skulle ärendet överlämnas till konsistoriet. Fakulteten kunde också föreslå hos större konsistoriet att män som gjort sig kända för "utmärkt skicklighet i den vetenskap, hvarom fråga är" skulle kallas till ämbetet.

På grundval av fakultetens betänkande och de sökandes handlingar skulle konsistoriet rösta och uppföra tre sökande på förslagsrum i rangordning. I bestämmelserna för konsistoriebehandlingen återupprepas befordringsgrunderna mera detaljerat och här förekommer förutom den rent vetenskapliga grunden även "föret ådagalagd lärareverksamhet".

Efter konsistoriets behandling skulle handlingarna sändas till prokanslern, dvs. ärkebiskopen respektive biskopen i Lunds stift, för det utlåtande "han eger avgifva" för att därefter gå till kanslern. Härvid fanns för övrigt en möjlighet även för konsistoriet att föreslå kanslern att låta kalla någon därtill förtjänt vetenskapsman. Kansler överlämnade sedan tillsammans med sitt betänkande ärendet till Kungl. Maj:t.

4 Tillsättningsförfarandet enligt 1876 års universitetsstatuter

Huvudlinjerna i det moderna tillsättningsförfarandet kan sägas ha grundlagts i och med 1876 års statuter. I dessa infördes nämligen sakkunniginstitutionen och ett regelrätt kallelseförfarande. Tidigare hade som vi sett fakulteten fungerat såsom ett slags sakkunniginstans för konsistoriet som gjort den allmänna bedömningen och uppfört de sökande i förslagsrum.

De sakkunniga, som skulle vara minst tre, utsågs av fakulteten eller sektionen (den filosofiska fakulteten delades nu i två sektioner). Statuterna förutsåg tydligen att de sakkunniga främst skulle hämtas från den egna fakulteten eftersom det också föreskrevs att, i den mån man var nödgad hämta sakkunnig från annan fakultet, denne skulle adjungeras till fakulteten och därmed också delta i fakultetens slutgiltiga handläggning av tillsättningsärendet.

De sakkunniga hade att inkomma med förberedande skriftligt utlåtande där dels varje sökandes kompetens för ämbetet bedömdes, dels de sökande rangordnades. Grunderna för denna bedömning var desamma som gällt för fakultetens bedömning enligt 1852 års statuter. Sedan de sakkunnigas utlåtande inkommit till fakulteten/sektionen ålades denna att yttra sig över varje sökandes kompetens och dessutom "om den enes företräde före den andre". Fakultetens eller sektionens betänkande skulle därefter sändas till större konsistoriet. Konsistoriets behandling av ärendet följde i allt väsentligt bestämmelserna enligt 1852 års statuter.

En nyhet var, såsom ovan anförts, möjligheten för fakulteten/sektionen att anmäla hos större konsistoriet "då utsikt förefinnes att till ledigt professorsämbete kunna vinna någon vetenskapsman, känd för skicklighet". Detta *borde* i så fall ske innan tjänsten utlystes och varje ledamot av fakultet eller sektion hade att yttra sig över om skäl för kallelse förelåg. För att fakultet eller sektion skulle kunna föreslå kallelse fordrades att minst två tredjedelar av ledamöterna tillstyrkte förslaget.

Samma rätt tillkom konsistoriet att efter hörande av fakultet/sektion hos kansler föreslå kallelse – antingen i samband med att förslag till innehavare överlämnades eller på annat sätt. Någon tidsbegränsning för konsistoriet att utöva sin kallelserätt föreskrevs ej.

I övrigt var handläggningen av tillsättningsärendet reglerad i samma ordning som i 1852 års statuter.

5 Tillsättningsförfarandet enligt 1908 och 1916 års statuter. 1899 års universitetskommitté

5.1 1899 års universitetskommitté

Den 1899 tillsatta universitetskommittén kunde konstatera att sakkunniginstitutionen redan fått en betydelsefull ställning för befordringsärendenas avgörande. Kommittén ansåg dock att det innebar en svaghet att de sakkunniga utsågs enbart av den fakultet eller sektion till vilken den ledigblivna tjänsten hörde.

Universitetskommittén föreslog därför, att vederbörande fakultet eller sektion vid de båda universiteten samt i medicinska befordringsärenden även lärarkollegiet vid Karolinska institutet, skulle avge förslag till sakkunniga i alla tillsättningsärenden. Kanslern skulle sedan bland de föreslagna utse tre sakkunniga – i det fall kanslern så fann lämpligt även en fjärde sakkunnig. Kansler skulle för den fjärde sakkunnige ej vara bunden till förslagen.

De större konsistorierna i Uppsala och Lund avvisade förslagen. Karolinska institutets lärarkollegium föreslog att de olika fakulteterna eller sektionerna skulle få utse vardera en sakkunnig. Kanslern förordade i sitt remissvar ett samarbete mellan lärosätena i dessa frågor men ville däremot inte utse de sakkunniga. Detta borde i stället åläggas de större konsistorierna. De olika fakulteterna intog en mindre avvisande hållning till kommitténs förslag. Några föreslog att en "riks-nämnd" borde utses bestående av landets samtliga professorer i ett ämne medan åter andra förslag var att fakulteten eller sektionen till vilken tjänsten hörde skulle utse två sakkunniga och systerfakultet/sektion den tredje sakkunnige.

5.2 Tillsättningsförfarandet enligt 1908 års universitetsstatuter

1908 års statuter innebar en rad förändringar i handläggningen av tillsättningsärenden.

Den diskussion som förts kring 1899 års universitetskommittés förslag rörande utseende av sakkunniga ledde endast till att det större konsistoriet ålades att utse sakkunniga på förslag av vederbörande fakultet/sektion. Kansler skulle ofördröjligen underrättas om konsistoriets beslut. Befordringsgrunden för akademiska lärartjänster kvarstod oförändrad dock med tillägget att vid bedömandet av sökandes vetenskapliga skicklighet hänsyn även skulle tagas till sökandes ådagalagda förmåga att meddela vetenskaplig undervisning. Bestämmelsen om tjänsteålder kvarstod. Kallelse kunde fortfarande ske utan att tjänsten utlystes ledig men en nyhet var att sakkunniga måste tillkallas för att yttra sig över om tillräckliga skäl för kallelse förelåg. Bestämmelserna för kallelse ändrades och fick följande lydelse

"Ej må någon kallas med mindre än hans skicklighet till ämbetet är uppenbar och han kan anses förtjänt att till ämbetet nämnas före varje annan svensk man, som till det samma kan komma i åtanke"

Ansökningstiden kortades till trettio dagar. De sakkunniga kunde nu få tjänstledighet med ersättning för mistad lön i högst två månader.

5.3 Tillsättningsförfarandet enligt 1916 års statuter

Skälet till att 1908 års statuter för universiteten omarbetades efter så kort tid var bl a ett starkt missnöje med bestämmelserna om den akademiska undervisningens omfattning. Statuterna innebar inte några väsentliga förändringar rörande handläggningen av befordringsärenden, men en del förändringar gjordes. Lärarproven fick en utformning som nära överensstämmer med den de har enligt nu gällande bestämmelser. Vidare infördes, efter förslag från 1914 års universitetskommitté, regeln att rätt till ersättning för mistad lön i samband med tjänstledighet för de sakkunniga skulle vara beroende av att utlåtande avlämnades inom sex månader efter tjänstledighetens början.

1918 års befordringssakkunniga tog likaledes upp frågan om interakademisk samverkan vid utseende av sakkunniga. Docentförbundet i Lund hade föreslagit, att vederbörande universitet skulle utse två eller tre sakkunniga och andra universitet eller högskolor högst två sakkunniga. De sakkunniga tog avstånd från denna form av samverkan och de större konsistorierna berörde inte heller denna fråga i sina remissvar. De olika fakulteterna var dock i flera fall även denna gång positiva till samverkan.

I en proposition till 1923 års riksdag (nr 103) framhöll dåvarande ecklesiastikministern, att garantier borde skapas för ett allsidigt sakkunnigurval. På uppdrag av statsrådet utarbetades ett statutförslag, som innebar att systerfakulteterna skulle avge förslag till sakkunniga och att vederbörande större konsistorium skulle utse de sakkunniga.

Universitetskanslern avstyrkte den föreslagna reformen liksom större konsistoriet i Uppsala och lärarkollegiet vid Karolinska institutet. Större konsistoriet vid Lunds universitet, dess samtliga fakulteter liksom teologiska och juridiska fakulteten i Uppsala tillstyrkte förslaget.

Vid de ändringar i universitetsstatuterna som vidtogs 1927 bibehölls dock på denna punkt den tidigare ordningen.

7 1930 års befordringskommitté

7.1 Interakademisk samverkan vid sakkunnigurval

1930 års befordringskommitté framhöll 1933 (SOU 1933:10), att såväl tidigare reformförslag som förhållandet att klagomål i besvärslagarna i akademiska befordringsärenden till större delen grundats på att lokal- och personintressen fått spela in vid utseendet av sakkunniga, talade för en reform som gav sakkunniginstitutionen en så objektiv karaktär och en så auktoritativ ställning som möjligt. Man var också angelägen om att framhålla att trots alla svårigheter som var förenade med det akademiska befordringsväsendet så hade "handläggningen av det vida övervägande antalet tillsättningsärenden icke företett några väsentliga meningsskiljaktigheter". Det bästa instrumentet för att förbättra objektiviteten vore att åstadkomma en interakademisk samverkan vid urval av sakkunniga. Kommittén diskuterade olika alternativ till frågans lösning. Tanken på att upprätta en riksnämnd avvisades nu liksom tidigare. Svårigheter skulle, enligt kommitténs mening, uppstå att fastställa vilka, som var ämnets representanter och man hade inte alltid möjligheter att garantera att ett lämpligt antal sakkunniga fanns tillgängliga. Likaså avvisades förslaget att låta samtliga fakulteter/sektioner upprätta förslag som därefter skulle ligga till grund för högre myndighets val av sakkunniga. Man befärade bl a att ett sådant förfarande skulle kunna ge upphov till friktioner mellan lärosätena.

Befordringskommittén föreslog i stället att vederbörande fakultet/sektion skulle bestämma antalet sakkunniga, tre eller fyra, samt underrätta övriga fakulteter om antalet sökande till tjänsten. Samtliga fakulteter/sektioner finge därefter upprätta förslag till sakkunniga. Därefter skulle förslagen sammanräknas av hemmafakulteten. Varje fakultet/sektion ägde en röst. Vid lika röstetal skulle hemmafakultet/sektion ha utslagsröst. Om antalet sakkunniga av någon anledning nedgick till mindre än tre kunde vederbörande fakultet/sektion ensam utse den kompletterande sakkunnige.

Kanslern framhöll i sitt remissyttrande att de gällande reglerna för det akademiska befordringsväsendet i stort sett lett till tillfredsställande resultat. I och med att intet mått fanns, varmed en sakkunnig kunde mäta storleken av den vetenskapliga skickligheten, var det endast att anse såsom naturligt att de sakkunniga vid åtskilliga tillfällen kom till olika resultat beträffande de sökandes inbördes placering. Detta behövde således inte bero på att vissa sakkunniga var partiska eller gjort sig skyldiga till misstag eller missuppfattningar. Kanslern ansåg vidare att större konsistoriet såsom universitetets högsta administrativa organ – tillika bärare av den akademiska självstyrelsen – icke kunde frikopplas från att på ett avgörande sätt ta befattning med befordringsärendena. Kanslern ifrågasatte nyttan av interakademisk samverkan vid utseende av de sakkunniga och befärade att slitningar kunde uppstå mellan lärosätena.

Konsistorierna i Uppsala och Lund avstyrkte befordringskommitténs förslag med motiveringen att en alltför mekanisk princip kunde leda till icke önskade effekter. Man tillstyrkte dock interakademisk samverkan i princip. Lämpligaste formen

härför vore om konsistorierna utsåg sakkunniga efter det att förslag ingivits från samtliga fakulteter som hade motsvarande ämne representerat. I stort framförde Karolinska institutet och Göteborgs högskola samma förslag. Styrelsen för Stockholms högskola tillstyrkte däremot befordringskommitténs förslag.

Kanslern ville inte helt motsätta sig att samarbete vid utseende av sakkunniga infördes försöksvis men föreslog att konsistorierna skulle utse tre eller fyra sakkunniga sedan berörda fakulteter/sektioner givits tillfälle att avge förslag. Även utseende av specialsakkunnig borde regleras. Denna fråga hade inte behandlats av befordringskommittén.

I den ändring i statuten som kom genom Kungl. Maj:ts kungörelse av den 31 maj 1934 följdes kanslerns förslag. Samverkan avsågs dock endast gälla de båda universiteten samt Karolinska institutet. Den långdragna diskussionen hade till slut lett till frågans lösning, åtminstone dess tekniska aspekt.

7.2 Befordringsprocedurens påskyndande

Det hade länge framstått som en olägenhet att befordringsproceduren tog oskäligt lång tid. Som tidigare framgått hade man genom att korta specimenstiden, ansökningstiden och genom att förelägga att sakkunnigutlåtandena måste inkomma inom viss tid sökt skynda på befordringsärendenas handläggning. Resultatet hade dock inte blivit någon mera märkbar förkortning av tidsåtgången för sakkunnigarbetet eller för proceduren i sin helhet.

1918 års befordringssakkunniga hade funnit att ett tillsättningsärende genomsnittligt tog två år varav hälften åtgick för sakkunniggranskningen. Man föreslog bl. a. att förtidsprocedur skulle införas i de fall en tjänst blev ledig på grund av innehavarens inträde i pensionsåldern. Vidare hade man föreslagit en befordringsnämnd som skulle ersätta fakultet/sektion och konsistorium på lokal nivå. Förslaget om befordringsnämnd väckte starkt motstånd hos de akademiska remissinstanserna medan däremot förtidsproceduren infördes genom en ändring i statuten 1927.

1930 års befordringskommitté fortsatte diskussionen om möjligheten att skynda på tillsättningsförfarandet. Man föreslog bl. a. att flera exemplar av ansökningshandlingarna obligatoriskt skulle inlämnas och att de sakkunniga skulle få ersättning motsvarande tre månaders lön varvid det stod en sakkunnig fritt att utnyttja detta till att bereda sig tjänstledighet. De akademiska remissinstanserna accepterade i stor utsträckning dessa förslag och 1937 infördes ersättningsregler som i stort följde kommitténs rekommendationer.

7.3 Jäv

Befordringskommittén fann efter längre diskussion att särskilda jävsregler för tillsättningsärenden vore onödiga. Vetenskaplig polemik kunde i regel inte betraktas som jävsorsak men man kunde dock tänka sig att vetenskapsmän, som befunno sig i skarp och långvarig vetenskaplig fejd med någon av de sökande, i vissa fall vore olämpliga som sakkunniga.

7.4 Samråd och lärarprov

En längre tid hade diskuterats i vad mån bestämmelsen om att de sakkunniga skulle "var för sig till dekanus insända skriftligt utlåtande" innebar förbud mot samråd mellan de sakkunniga. 1930 års befordringskommitté ansåg att *förbud* icke förelåg och att stora fördelar skulle kunna nås genom samråd. Man medgav att samråd å andra sidan kunde ge ökade möjligheter för beskyllningar om osjälvständighet etc. förutom det att resor till samråd skulle åsamka staten extra kostnader. Kommittén ville varken förorda obligatoriskt samråd eller förbjuda det. I vissa remissvar, bl. a. Docentförbundet i Lund, framgick att man ville ha samråd förbjudet. Kanslern ansåg däremot att samråd skulle vara obligatoriskt och åga rum i samband med de obligatoriska lärarproven.

I de ändringar som gjordes i statuten 1934 föreskrevs dock ej obligatoriska lärarprov. Sakkunniga skulle avge skriftliga utlåtanden "efter samråd inbördes, där hinder för sådant samråd ej möter". Specifikt vad dessa hinder skulle innebära framgår ej.

Universitetsberedningen tog även upp en del frågor som rörde befordringsproceduren. Således föreslogs att bestämmelsen om tjänsteålder, som subsidiär befordringsgrund, skulle strykas, vilket också skedde 1941. Man anförde därvid också att tjänsteålder troligen aldrig spelat en avgörande roll i ett befordringsärende.

Beredningen tog vidare upp befordringskommitténs förslag om att lärarproven borde göras obligatoriska. Fakulteten eller sektionen skulle kunna medge befrielse från lärarprov. I de 1941 genomförda förändringarna gick man delvis beredningens önskemål till mötes. Sökande skulle vara skyldig att avlägga prov om fakultet/sektion så beslutade eller någon av de sakkunniga begärde det. Beredningen hade än en gång påpekat värdet av samråd men detta reglerades inte utförligare i statuterna.

1933 års universitetsberedning uttalade sig också ganska utförligt om professurers ämnesområde – en avgränsning som naturligtvis är av största betydelse vid bedömning av en sökandes skicklighet att uppehålla en tjänst. En lärostols ämnesområde borde som regel överensstämja med ett examensämne, i vissa fall innefatta flera. Namnen på examensämnena borde ingå i professurens benämning. Fastare regler borde till för att tillgodose detta krav och om inte detta var tillräckligt torde särskilda beslut av Kungl. Maj:t bli nödvändiga. Beredningen behandlade också de egentliga befordringsgrunderna som man fann vanskliga att tillämpa på ett rättvist och objektivt sätt. Den vetenskapliga skickligheten borde ha ådagalagts genom arbete inom det område som professuren omfattade eller ett därmed nära sammanhängande område. Dessutom borde man skilja på fordringarna för kompetensförklaring och grunderna för den inbördes placeringen av två eller flera kompetenta sökande. Beredningen övervägde om det vore lämpligt att i förtydligande syfte ändra och komplettera statuternas föreskrifter men fann för gott att inte ändra bestämmelserna på denna punkt. Däremot borde Kungl. Maj:t lämna vissa vägledande upplysningar – framför allt till de sakkunnigas hjälp.

Dessa förslag från beredningen ledde inte till några konkreta resultat. Däremot infördes 1941 bestämmelsen att flera än tre sakkunniga ej fick utses utan särskilda skäl och då först efter kanslers tillstånd.

9 1945 års universitetsberedning

Även 1945 års universitetsberedning tog upp den akademiska befordringsproceduren utan – frestas man att påpeka – att lyckas tillföra diskussionen något väsentligt nytt. I mycket följde man 1930 års befordringskommittés propäer.

Beredningen utförde en undersökning av besvärshäufigheten vid ärenden rörande tillsättning av tjänst som professor under tidsperioden 1931–1948. Man fann att besvär förekom i ca 20 % av alla tillsättningsärenden. Dock var andelen verkligt *komplicerade* ärenden endast ca 6 %; i övrigt avslogs besvären utan en mera ingående och tidskrävande prövning. Beredningen hävdade emellertid att det var väsentligt att proceduren utformades så att den tog hänsyn till just de komplicerade ärendena. För det stora flertalet ärenden var emellertid tidsåtgång och omständlighet alltför stor. En så enkel reform som att göra det möjligt för de lokala universitetsmyndigheterna att inhämta kompletterande upplysningar från de sakkunniga borde enligt beredningens mening klara upp en del av de missförstånd som nu kunde fördröja ett ärende.

Beredningen anslöt sig vidare till de åsikter som framförts av 1930 års befordringskommitté och underströk att det faktum att olika instanser kom till skilda ståndpunkter inte behövde betyda att bristande objektivitet behäftade de sakkunniga eller fakultets/sektionsledamöter. Det existerade helt enkelt inte något exakt mått, varmed den vetenskapliga skickligheten kunde mätas.

Sakkunniginstitutionen borde fortfarande vara grundstenen i befordringsväsendet och måste ses som en av de förnämsta garantierna för att en individuell, på vetenskapliga grunder företagen, prövning kom till stånd. Från en del håll hade föreslagits ett slags "förhandlingsmässigt" förfarande för att nå fram till förslag till innehavare av tjänst. Beredningen såg detta som ett införande av ett moment av kompromisser och övertalning som vore främmande för svensk tradition på detta område. Individuella ställningstaganden och en öppet redovisad granskning av varje sökande var den *akademiska* befordringsprocedurens särmerke. Detta krävde följaktligen att de sakkunnigas status var stark. De fick inte utses på ett sätt som kunde medföra att deras objektivitet ifrågasattes. Den interakademiska samverkan vid utseende av de sakkunniga borde därför ytterligare utbyggas.

Den s. k. kompetensförklaringen har ofta ansetts vara en faktor som indirekt

medfört att tillsättningsärenden dragit ut på tiden. Man har misstänkt att i vissa fall en del sökande sökt en tjänst mindre för att erhålla tjänsten än för att få en kompetensförklaring – "avlägga professorexamen". Denna kompetensförklaring har sedan sökande återopat vid sökandet av annan typ av tjänst – t. ex. som lektor, överläkare etc. 1945 års universitetsberedning hade från Docentförbundet i Lund (som tycks synnerligen aktivt i dessa sammanhang) mottagit en skrivelse som beredningen uppfattade som ett steg mot att alla sökande skulle få samma ingående bedömning. Beredningen tog avstånd från alla sådana strävanden. Befordringsproceduren fick inte användas för annat än sitt egentliga syfte: att utan tidsutdräkt besätta en ledig tjänst med den bäste förhandenvarande sökanden.

Liksom de flesta övriga utredningar under 1900-talet tog beredningen upp frågan om ett utökat och formaliserat samråd mellan de sakkunniga. Docentförbundet hade föreslagit att samråd borde uttryckligen förbjudas men beredningen menade att dels vore förbudsregler mycket tekniskt komplicerade, dels kunde knappast förbud mot samråd vara en metod som förenklade och förkortade tillsättningsproceduren. Det vore tvärtom önskvärt att samrådet gavs sådana former att det bidrog till en tillfredsställande utgång av befordringsärendet. Ett bättre utformat samrådsförfarande skulle bidra till att de sakkunnigas utlåtande gav en verkligt klagörande vägledning, vilket i sin tur skulle kunna förkorta tidsåtgången för tillsättningsärendet. Beredningen underströk dock att de sakkunnigas individuella ansvar för sina utlåtanden måste förbli obeskrivet.

Samråden borde alltså bli obligatoriska med möjlighet för kanslern att ge dispens. Samråden skulle hållas sedan de sakkunniga haft tillfälle att grundligt sätta sig in i ärendet. Framgick det att alla sakkunniga var eniga om vilken sökande som borde sättas i främsta rummet och om denna var klart överlägsen de övriga kunde utlåtandet inskränkas till att endast omfatta en kort motivering till varför denne sökande sattes i första rummet. Detta förfarande skulle alltså i mycket överensstämma med proceduren vid kallelse och en rangordning av övriga sökande ej bli nödvändig.

Även i de fall där de sakkunniga inte var ense om att en viss sökande borde äga klart företräde, skulle en förenkling av sakkunnigutlåtandena komma till stånd. De sakkunniga skulle endast ha att ta ställning till sökande vilka förts upp bland de tre främsta hos någon av de sakkunniga. Det var ej av intresse för befordringsärendets fortsatta handläggning, hur övriga sökande placerades i förhållande till varandra eller huruvida de kompetensförklarades.

Som väl framgått av ovanstående sammanställning har problemen rörande den akademiska befordringsproceduren varit relativt enahanda i den diskussion som förts i skilda utredningar under 1900-talet. Följaktligen behandlade även 1945 års universitetsberedning frågan om de komplicerade jävsförhållanden som kunde tänkas uppstå vid ett befordringsärende. Beredningen anslöt sig även här till de synpunkter som framförts av 1930 års befordringskommitté. Rättegångsbalkens "domarejäv" borde beaktas vid utseende av sakkunniga. Däremot borde inte i och för sig jäv anses föreligga om en sakkunnig är "själv part i den vetenskapliga diskussion, i vilken en sökandes arbete äro inlägg". Docentförbundet (ånyo) hade i en skrivelse till beredningen framfört åsikten att så borde vara fallet. Beredningen upprepade befordringskommitténs ståndpunkt att "vetenskapsidkare som befunnit sig i lång och skarp vetenskaplig fejd med någon av de sökande äro olämpliga som sakkunniga".

En av beredningens viktigaste utgångspunkter var att sakkunniginstitutionen borde vara den viktigaste förberedande instansen i befordringsärendena. Av detta skäl borde ytterligare garantier tillskapas för att ett objektivt sakkunnigurval komme till stånd. Det interakademiska samarbetet som inlemts 1935 var ett steg i rätt riktning, menade beredningen, men hade visat sig otillräckligt. Samarbetet borde därför utsträckas till att omfatta även Stockholms och Göteborgs högskolor och även tillämpas vid kompletteringsval av sakkunniga. Regler föreslogs också som skulle hindra hemmafakulteten från att helt nonchalera systerfakulteternas förslag. Konsistorierna avsågs även i framtiden *utse* de sakkunniga.

Beredningen föreslog, att läraprov skulle göras obligatoriskt. Kanslern borde dock kunna bevilja dispens och läraprov borde ej äga rum när fråga var om kallelse. Läraprov skulle alltid äga rum före samrådet, vilket dock av kostnadsskäl skulle ske i omedelbar anslutning till provet.

För universiteten gällde att ärendena prövades i tre instanser: fakultet (sektion), större konsistorium och hos kanslern. Vid Karolinska institutet förekom två instanser: lärarkollegiet och kanslern. Här, liksom vid sakkunnigutlåtandena, förelåg en hög noggrannhet vid ärendenas handläggning. En nackdel var, som beredningen

såg det, den stora tidsåtgång, som vid okomplicerade ärenden var onödig. Flera ledamöter i de röstande professorsförsamlingarna måste också anses vara icke sakkunniga i en speciell vetenskap. En förenkling borde komma till stånd genom att någon av de röstande församlingarna borttogs från proceduren. En borde kvarstå för att utöva en kontrollerande funktion. Lämpligast att utöva denna funktion ansåg beredningen större konsistoriet vara.

Beredningen föreslog därför att vederbörande fakultet (sektion) samtidigt som den avgav förslag till sakkunniga, till större konsistoriet skulle inge förslag om lägst sju, högst åtta befattningshavare vid det lärosäte, där vakans uppstått, vilka skulle fungera som en beredningsnämnd och avge yttrande över de sökande med ledning i sakkunnigutlåtandena. Nämnden tänktes bestå av ordinarie lärare inom den fakultet/sektion som motsvarade eller närmast avgränsade till den ledigförklarade befattningen. Beredningsnämnden skulle utses av större konsistoriet samtidigt med utseendet av de sakkunniga. Nämndens ledamöter skulle kunna tillhöra vilken fakultet som helst och utses med hänsyn till sina insikter i den vakanta professurens ämnesområde.

Beredningsnämndens uppgift skulle vara att med ledning av de föreliggande sakkunnigutlåtandena avge motiverade vota till upplysning för större konsistoriet respektive kanslern; däremot skulle den icke företaga en om de sakkunnigas påminnande egen utredning rörande de sökandes skrifter eller övriga meriter.

Den instans som skulle fullgöra den kontrollerande funktionen och pröva ärendet med hänsyn till universitetets samlade intressen, borde enligt beredningen vara större konsistoriet (motsvarande). Motiveringen härför var att konsistoriet bestod av administrativt kompetenta personer, som också tidigare visat prov på gott lekmannaomdöme i befordringsärenden. Konsistoriet var dessutom universitetets högsta organ och representant för dess samlade intressen.

I framställningen ovan har berörts de befordringsgrunder som gällt vid tillsättning av tjänst som professor. Här bör understrykas att *behörighetsregler* i egentlig mening inte finns för tjänst som professor. 1908 infördes "ådagalagd skicklighet att meddela vetenskaplig undervisning" som subsidiär befordringsgrund. Det kan ifrågasättas om denna befordringsgrund någonsin spelat en väsentlig eller avgörande roll för utgången av ett befordringsärende. Graden av vetenskaplig skicklighet förefaller alltid ha varit den helt dominerande faktorn vid bedömningen av sökandes lämplighet för ifrågavarande tjänst.

1945 års universitetsberedning anförde att enligt praxis undervisningsskicklighet hade mycket ringa betydelse — ett förhållande som fick anses stå i dålig överensstämmelse med statuternas bestämmelser. Man ville därför föreslå att förmåga att meddela vetenskaplig undervisning borde *något mera beaktas* än vad som i allmänhet varit fallet. Förutom de föreslagna obligatoriska lärarproven, borde även beaktas den pedagogiska skicklighet, som kunde framgå av den formella uppläggnings av vetenskapliga arbeten, dels den pedagogiska merit, som författandet av vetenskapliga läroböcker utgjorde, dels ådagalagd förmåga att stimulera elever på ett högre stadium, dels mångsidigheten i val av ämnen vid akademisk undervisning. Dessa hänsynstaganden borde även kunna motverka frestelsen för docenterna att lägga ned minsta möjliga möda på den akademiska lärarverksamheten för att i stället ägna sin tid åt att författa specimineringskrifter.

Vad gällde gruppforskning — ett tecken på "modernare" tendenser — ansåg beredningen att det var önskvärt, att deltagarna i grupparbeten redan i samband med resultatens publicering meddelade, hur arbetet fördelat sig på de olika deltagarna. Detta borde kunna medverka till att stävja de tendenser som i vissa fall funnits att undervärdera sådana forskare som huvudsakligen ägnat sig åt gruppforskning.

10 1956 års universitetsstatuter

1956 års statuter innebar ringa förändringar i förhållande till dem av 1916 med åtföljande ändringar. De regler om samråd som 1945 års universitetsberedning föreslagit och sett som en klar förbättring blev i statuterna endast en regel om att de sakkunniga "må överlägga". Tidpunkten för samrådet fastställdes av dekanus. De sakkunniga borde före samrådet ha haft tillfälle att taga del av sökandes samtliga skrifter och övriga handlingar liksom även eventuella specialsakkunnigas utlåtanden.

I förarbetena till statuterna hade föreslagits ett förfarande som närmare överensstämde med beredningens förslag men detta hade till slut bortfallit.

Lärarprov skulle nu vara obligatoriska. Kanslern kunde dock efter framställning

från fakultet/sektion befria sökande från lärarprov. De sakkunniga skulle alltid ges tillfälle att yttra sig över ärende om sådan befrielse.

I övrigt innebar 1956 års statuter enbart smärre, rent tekniska, förändringar av reglerna för den akademiska befordringsproceduren. På en punkt innebar dock 1956 års statuter en mycket stor förändring – fakultetens/sektionens förslag skulle gå direkt till kanslern utan att behandlas av större konsistoriet. Denna förändring kan dock knappast sägas vara i linje med det förslag 1945 års beredning framförde. Den nya proceduren avsåg framför allt att medföra tidsvinster.

11 1955 års universitetsutredning och 1964 års universitetsstadga

1955 års universitetsutredning berörde knappast alls den akademiska befordringsproceduren vad avser tjänst som professor. Följaktligen innebar inte heller 1964 års universitetsstatuter någon väsentlig förändring mot tidigare. Vissa omfördelningar av administrativa åligganden gjordes som följd av de organisatoriska förändringarna.

Kronologisk förteckning

1. Litteraturen i skolan. U.
 2. Högskolan. U.
 3. Högskolan. Sammanfattning. U.
 4. Fastighetstaxering. Fi.
 5. Museerna. U.
 6. Data och näringspolitik. I.
 7. Trygghet i anställningen. In.
 8. Radio i utveckling. U.
 9. Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. U.
 10. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. U. (Utkommer senare)
 11. Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. U.
 12. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. U.
 13. Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. Ju.
 14. Mål och medel i skogspolitiken. Jo.
 15. Kommunal planering och detaljhandel. H.
 16. Samhället och filmen. Del 3. U.
 17. Teknisk översyn av studiemedelssystemet. U.
 18. Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. Fi.
 19. TRU: s försöksverksamhet 1967–1972. U.
 20. Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. H.
 21. Svensk ekonomi fram till 1977. Fi.
 22. Utsökningsbalk. Utsökningsrätt XII. Ju.
 23. Bättre överblick över lagar och andra bestämmelser. Ju.
 24. Boendeservice 7. In.
 25. Unga lagöverträdare III. Ju.
 26. Lag och rätt i grundskolan. Ju.
 27. Sanering III. In.
 28. Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. Fi.
 29. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. I.
 30. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. Bilagor. I.
 31. Revision av vattenlagen. Del 3. Vattenförbund. Ju.
 32. Vägtrafiken — kostnader och avgifter. K.
 33. Ränta och restavgift på skatt m. m. Fi.
 34. Flygvapnets befäl. Fö.
 35. Kriminologisk forskning. Ju.
 36. Miljövårdens informationssystem. Förslag och motiv. Jo.
 37. Miljövårdens informationssystem. Statskontorets förstudie. Jo.
 38. Personal för krigsmaktens förvaltningsverksamhet. Fö.
 39. God inkassosed. Ju.
 40. Civilförsvarsförmåner. Fö.
 41. Forskning för utveckling. U.
 42. Utbildning av lärarutbildare. U.
 43. Budgetreform. Fi.
 44. Budgetreform. Bilagor. Fi.
 45. Budgetreform. Stabiliseringspolitiska bilagor. Fi.
 46. Budgetreform. Den statliga budgetens regionala effekter. Fi.
 47. Högskolornas förvaltning. U.
 48. Skolans regionala ledning. U.
 49. Unga lagöverträdare IV. Ju.
 50. Bostäder 1974-76. In.
 51. Skadestånd V. Ju.
 52. Turism och rekreation i Sverige. Jo.
 53. Samhället och filmen. Del 4. Slutbetänkande. U.
 54. Professorstillsättning. U.
-

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Snyltningsbrott och sjukförsäkringsmissbruk. [13]
Utsökningsbalk. Utsökningsrätt XII. [22]
Bättre överblick över lagar och andra bestämmelser. [23]
1956 års klientelundersökning rörande ungdomsbrottslingar. 1. Unga lagöverträdare III. [25] 2. Unga lagöverträdare IV. [49]
Lag och rätt i grundskolan. [26]
Revision av vattenlagen. Del 3. Vattenförbund. [31]
Kriminologisk forskning. [35]
God inkassosed. [39]
Skadestånd V. [51]

Försvarsdepartementet

Flygvapnets befäl. [34]
Personal för krigsmaktens förvaltningsverksamhet. [38]
Civilförsvarsförmåner. [40]

Kommunikationsdepartementet

Vägratiken — kostnader och avgifter. [32]

Finansdepartementet

Fastighetstaxering. [4]
Styrelserepresentation för bankanställda. Lagteknisk översyn. [18]
Svensk ekonomi fram till 1977. [21]
Styrelserepresentation för anställda i statliga myndigheter. [28]
Ränta och restavgift på skatt m. m. [33]
Budgetutredningen. 1. Budgetreform. [43] 2. Budgetreform. Bilagor. [44] 3. Budgetreform. Stabiliseringspolitiska bilagor. [45] 4. Budgetreform. Den statliga budgetens regionala effekter. [46]

Utbildningsdepartementet

Litteraturen i skolan. Separat bilagedel 4 till litteraturutredningens huvudbetänkande. [1]
1968 års utbildningsutredning. 1. Högskolan [2] 2. Högskolan. Sammanfattning. [3] 3. Försöksverksamhet med yrkesteknisk högskoleutbildning. [12] 4. Högskolornas förvaltning. [47]
Museerna. [5]
Radio i utveckling. [8]

Fortsatt uppsökande verksamhet för cirkelstudier inom vuxenutbildningen. [9]
Reklamutredningen. Reklam III. Ställningstaganden och förslag. [10] (Utkommer senare) Reklam IV. Reklamens kostnader och bestämningsfaktorer. [11]
Filmutredningen. 1. Samhället och filmen. Del 3. [16] 2. Samhället och filmen. Del 4. Slutbetänkande. [53]
Teknisk översyn av studiemedelssystemet. [17]
TRU:s försöksverksamhet 1967–1972. [19]
Forskning för utveckling. [41]
Utbildning av lärarutbildare. [42]
Skolans regionala ledning. [48]
Professorstillsättning. [54]

Jordbruksdepartementet

Mål och medel i skogspolitiken. [14]
Miljökontrollutredningen. 1. Miljövårdens informationssystem. Förslag och motiv. [36] 2. Miljövårdens informationssystem. Statskontorets förstudie. [37]
Turism och rekreation i Sverige. [52]

Handelsdepartementet

Kommunal planering och detaljhandel. [15]
Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. [20]

Inrikesdepartementet

Trygghet i anställningen. [7]
Boendeservice 7. [24]
Sanering III. [27]
Bostäder 1974–76. [50]

Industridepartementet

Data och näringspolitik. [6]
Metallmanufakturutredningen. 1. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. [29] 2. Järn- och metallmanufakturindustrin under 70-talet. Bilagor. [30]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

Kronologisk förteckning

1. Kommunalt samarbete över de nordiska riksgränserna.
2. Nordiskt kontaktmannamöte i Mariehamn.
3. Varudeklarationssamarbeid i Norden.
4. Den nordiska allmänheten och det nordiska samarbetet 1973.
5. Nordisk miljöskyddskonvention.
6. Nordisk pedagogisk specialutbildning för fysioterapeuter.
7. Nordiskt samarbete på arbetsmedicinens område.
8. Övergripande mål för konsumentundervisning i skolan.

